

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. Karolina Mašková

DYNAMIKA KULTURNÍ KRAJINY SOVINECKA

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Peter Mackovčín, Ph.D.

Olomouc 2016

Bibliografický záznam

- Autor (osobní číslo):** Bc. Karolina Mašková (R140242)
- Studijní obor:** Regionální geografie
- Název práce:** Dynamika kulturní krajiny Sovinecka
- Title of thesis:** Dynamics of cultural landscape surrounding of Sovinec
- Vedoucí práce:** Mgr. Peter Mackovčin, Ph.D.
- Rozsah práce:** 112 stran
- Abstrakt:** Diplomová práce se zabývá zpracováním vývoje struktury kulturní krajiny na území přírodního parku Sovinecko, posouzením míry dochovanosti krajiny vzhledem k současnému stavu. Krajinný ráz je v oblasti okolo Sovince chráněn podle zákona č. 114/92 Sb. ve znění pozdějších změn a to formou Přírodního parku Sovinecko. Jedním z cílů bude prověřit hranice Přírodního parku na území Olomouckého kraje a podle výsledků dynamiky krajiny navrhnout změny jejího průběhu. Další součástí práce je navržení vnitřní zonace s doporučeními k zachování cenných přírodních a kulturně-historických míst. Kulturně-historickým poměrům území bude též věnována část práce
- Klíčová slova:** Přírodní park Sovinecko, zonace, průběh hranice, památky, struktura kulturní krajiny, zajímavá místa v krajině, terénní výzkum

Abstract:

The diploma thesis deals with the processing structure development of the cultural landscape in the natural park Sovinecko, assessment of the extent preserved in the landscape due to the current situation. Landscape character is in the area around Sovince protected by law no. 114/92 Sb. amended the form Sovinecko Natural Park. One objective will be to examine the boundaries of the Natural Park in the Olomouc region, and according to the results suggest changes of its course. Another part of the work is to propose an internal zonation with recommendations on conserving valuable natural and cultural and historical sites. Cultural and historical circumstances of the territory will be paid part of the work.

Keywords:

Natural Park Sovinecko, zoning, process boundaries, monuments, structure of cultural landscapes, places of interest, landscape research

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a veškeré zdroje a prameny jsem řádně uvedla a citovala.

V Olomouci dne

.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu Mgr. Peteru Mackovčínovi, Ph.D., za odborné vedení mé diplomové práce, cenné rady, připomínky a pomoc při její tvorbě. Dále bych ráda poděkovala své rodině za pomoc a podporu během práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Karolina MAŠKOVÁ**
Osobní číslo: **R140242**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Dynamika kulturní krajiny Sovinecka**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Na území panství v okolí hradu Sovinec zpracovat vývoj struktury kulturní krajiny. Posoudit míru dochovanosti struktury vzhledem k jejímu nynějšímu stavu. V současnosti je v části okolí Sovince chráněn krajinný ráz podle zákona č. 114/92 Sb. ve znění pozdějších změn a to formou Přírodního parku Sovinecko. Cílem práce bude prověřit hranice přírodního parku a podle výsledků dynamiky krajiny navrhnout změny v průběhu jeho hranic. Pokud to výsledky umožní, navrhnout vnitřní zonaci přírodního parku s doporučeními k zachování cenných kulturněhistorických míst.

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**

Rozsah pracovní zprávy: **20 000 - 24 000 slov**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Kolejka M. (2013): Nauka o krajině. Academia Praha, 440 s.

Lipský Z. a kol. (2013): Současnost a vize krajiny Novodvorská a Žehušicka ve středních Čechách. Nakladatelství Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 406 s.

Romportl D., Chuman T., Lipský Z. a kol. (2013): Typologie současné krajiny Česka. Geografie, Sborník české geografické společnosti, 118(1): 16-39.

Šafář J. a kol. (2003): Chráněná území ČR. Svazek VI. Olomoucko, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha 456 s.

Mackovčín P., Borovec R., Demek J., Ereimiášová R., Havlíček M., Chrudina Z., Rysková R., Skokanová H., Slavík P., Stránská T., Svoboda J. (2011): Changes of land use the Czech Republic. Collection of maps in scale 1 : 200 000, Pruhonice 68 s.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Peter Mackovčín, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **3. února 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2016**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 3. února 2015

Obsah

1 Úvod	10
2 Cíle práce.....	10
3 Metodika a rešerše pramenů.....	11
3.1 Poloha a vymezení zájmového území	13
3.2 Datové a informační zdroje zájmového území.....	13
3.2.1 Přírodní poměry	13
3.2.2 Demografické poměry	14
3.2.3 Sídelní struktura.....	15
3.3 Kulturně-historické poměry	15
3.4 Vývoj struktury území a jeho míra dochovanosti.....	15
3.5 Návrh zonace přírodních a kulturně-historických míst	17
3.6 Návrh změny průběhu hranic přírodního parku Sovinecko na území Olomouckého kraje	19
4 Poloha a vymezení zájmového území.....	20
5 Charakteristika zájmového území.....	23
5.1 Přírodní poměry	23
5.1.1 Geologické a geomorfologické poměry	23
5.1.2 Půdní poměry.....	26
5.1.3 Hydrologické poměry.....	27
5.1.4 Klimatické poměry	28
5.1.5 Biogeografické poměry	28
5.1.6 Ochrana přírody a krajiny	29
5.2 Demografické poměry	30
5.3 Sídelní struktura	34
6 Kulturně-historické poměry	40
6.1 Huzová	41
6.2 Dlouhá Loučka	41
6.3 Tvrdkov	44
6.4 Horní Město	45
6.5 Ondřejov (Rýmařov).....	47

6.6 Stránské	48
6.7 Jiříkov	48
6.8 Oskava	51
6.9 Břevenec	51
6.10 Paseka	52
6.11 Mutkov	52
6.12 Řídeč	53
6.13 Hlásnice	54
6.14 Šternberk	54
7 Vývoj struktury území a jeho míra dochovanosti	58
8 Návrh zonace přírodních a kulturně-historických míst	81
9 Návrh změny průběhu hranic PP Sovinecko na území Olomouckého kraje	90
10 Diskuze	103
11 Závěr	104
Summary	105
Zkratky	106
Seznam použitých pramenů	108
Literatura	108
Internetové zdroje	108
Statistické zdroje	110
Legislativní dokumenty	111
Internetové zdroje mapových podkladů	111
Archivní zdroje map	111
Kartografické zdroje	111
Jiné zdroje	112

Úvod

Území přírodního parku Sovinecko se rozkládá pro mnohé v pochmurném kraji Nížkého Jeseníku. Byl vyhlášen r. 1994 a byl nazván dle hradu ležícím v srdci parku, na jeho okraji do jižní části území náleží také šternberský hrad a historické jádro města.

Přírodní park Sovinecko se rozprostírá (mimo jiné) na území bývalého sovineckého a šternberského panství. V dřívějších dobách však často docházelo ke střídání vlastníků či správců panství, a to souviselo s rozšířením či zmenšením území. V minulosti však nedocházelo jen k územním změnám panství, ale také ke změnám tvářnosti krajiny v jednotlivých obdobích; již od dob osídlování člověk zdejší území značně přetvářel. Tyto oblasti nové příchozí vábily především svým nerostným bohatstvím. Některé hornické osady však během válek, epidemií či ukončování dolování a následného nedostatku obživy zanikly. Aby nedocházelo ke zpustnutí mnoha dalších osad, povolávali vlastníci panství nové kolonisty z dalekých krajů, především německé národnosti (měli zkušenosti s dolováním rud), proto pak byly mnohé vsi zejména německé. Po 2. sv. v. a odsunu Němců přicházelo nové obyvatelstvo, které zdejší krajinu značně přetvořilo, v mnohých případech bohužel k horšímu.

Dynamika kulturní krajiny úzce souvisí s přetvářením přírodní krajiny a následně s jejím dalším využíváním člověkem. Je pozoruhodné sledovat vývoj a změny využívání krajiny od minulých dob po současnost, především jedná-li se o srdci blízký kraj v okolí bydliště. Pohled na okolní prostředí může na kohokoli působit jinak, dle toho, co je mu milé, každý si tak v duchu může dle subjektivního vnímání krajinu zmapovat a „rozzónovat“ na zajímavé oblasti.

Ohraničení určitých chráněných území většinou nelicují s administrativními hranicemi; jsou vytyčeny většinou na základě přírodních či společenských útvarů. Od doby vzniku chráněných území je třeba čas od času zkontrolovat průběh jejich hranice, protože se tvářnost krajiny zejména vlivem člověka vyvíjí a mění. Je proto možné po určité době navrhnout změnu jejího průběhu, vyskytuje-li se nedaleko z přírodního, estetického či kulturně-historického hlediska zajímavá oblast či nachází-li se v blízkosti nebo již uvnitř chráněného území objekty narušující předmět jeho ochrany.

2 Cíle práce

Cílem diplomové práce je vystihnout dynamiku kulturní krajiny (jejího vývoje) a to přírodního parku Sovinecko (PPS). Zájmové území bude vymezeno na základě odborné literatury a pramenů, následně bude území charakterizováno a popsán jeho kulturně-historický vývoj. Zřetel bude dán na zajímavé krajinné oblasti a kulturně-historické památky zájmového území. Jedním z dalších cílů je popis metodiky práce a rešerše pramenů.

Hlavními výstupy práce jsou však poslední kapitoly; vývoj struktury území a míra dochovanosti, návrh zonace přírodních a kulturně-historických míst a kontrola hranice přírodního parku Sovinecko a případně návrh nového průběhu hranice v rámci Olomouckého kraje. Mimo odborných pramenů a literatury budou využity také archivní i aktuálnější mapové podklady zájmového území, které přináší informace o využití území. Dále bude provedeno několik pochůzek do terénu zájmového území, během pochůzek budou zaznamenány kulturně-historické památky a zajímavá místa krajiny pomocí GPS a bude pořízena jejich fotodokumentace.

3 Metodika a řešení pramenů

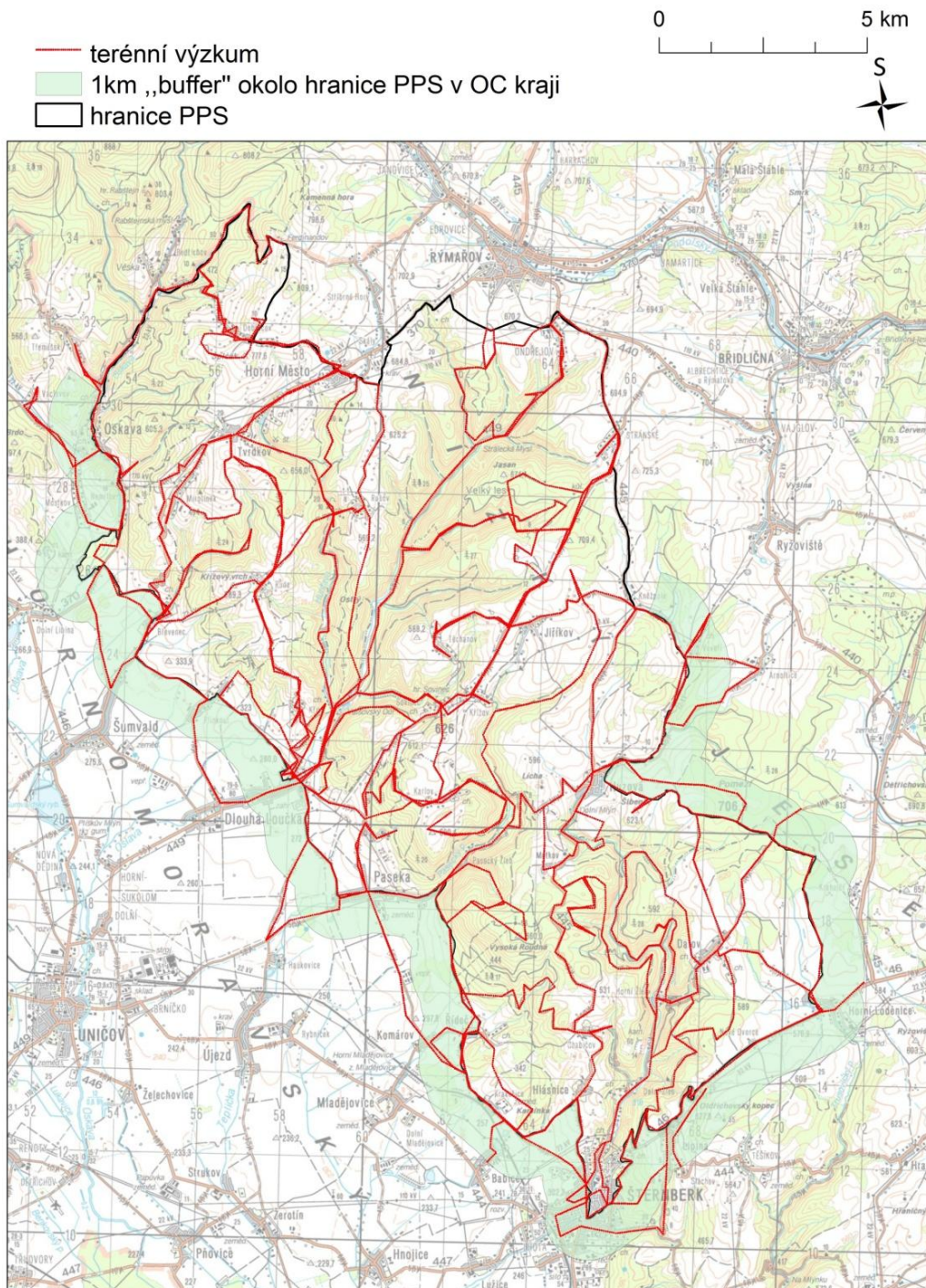
Na počátku práce bylo nutné prostudovat odbornou literaturou k tématu práce, která by mohla napomoci bližšímu chápání souvislostí a k inspiraci pro praktické vypracování některých úkonů týkajících se hlavních kapitol (cílů) práce.

Inspirací v počátcích práce se stala Současnost a vize krajiny Novodvorská a Žehušicka ve středních Čechách (Lipský, 2013), protože s její pomocí byla následně sepsána osnova – struktura práce, byly ujasněny její cíle, popř. výstupy a zaměření. Další odborná literatura napomáhající pochopení studia dynamiky krajiny byla Nauka o krajině (Kolejka, 2013) nabízející geografický pohled na studium krajiny; obsahuje nejen teoretické studium krajiny, její strukturu, dynamiku aj. poznatky, ale také praktické přístupy, např. metody tvorby krajinářských map aj.

Důležité je určit polohu zájmového území a vymezit jej. K tomu bylo zapotřebí získat mapový podklad – polygonovou vrstvu PPS. Ta byla získána na základě oficiální žádosti z Odboru strategického rozvoje kraje, územního plánování a stavebního řádu Olomouckého (OC) kraje a z Odboru územního plánování, stavebního řádu a kultury Moravskoslezského (MS) kraje. Z odborů byly získány dvě vrstvy; první část PPS v rámci OC kraje, druhá část v rámci MS kraje. Vrstvy však spolu vzájemně nelícovaly, musely být proto upraveny tak, aby lícovaly a mohla tak být vytvořena jednodušší vrstva PPS. Hranice byly upraveny dle polygonové vrstvy základních územních jednotek (ZÚJ) získané na základě žádosti z Databáze LUCC Czechia.

Mapové podklady vrstvy PPS poskytnuté krajskými úřady byly použity ve všech obrázcích – mapách – zobrazující určité jevy v území. Ocitovány jsou proto pod všemi obrázky či tabulkami jen jiné zdroje dat (např. Databáze LUCC Czechia, (© CENIA [online],...).

Pomocí terénních průzkumů, během nichž byly lokalizovány a fotodokumentovány zajímavé prvky krajiny, byly vytvořeny kapitoly 8. a 9. Obrázek (obr.) 1 dokumentuje trasy terénních průzkumů oblasti.

Obr. 1: Trasy průzkumů zájmového území
 Zdroj dat: (© CENIA [online]); upravila Mašková K. 2016

Během zpracování práce byly navštíveny Zemský archiv v Opavě a Státní okresní archiv Olomouc z důvodu pořízení fotodokumentace historických map a situačních plánů týkající se zájmového území. Byly studovány souhrnné mapy, rekultivace a ochranný plán vztahující se k zemi Moravskoslezské, Báňsko-historický výzkum (situační plán Sovince a blízkého bývalého lomu), situační plány lesních revírů sovineckého panství (popř. i s množstvím vytěženého dřeva) a důležitých částí obcí (např. panský dvůr v Horní Dlouhé Loučce).

V práci sice nebyly plně využity, ale bylo nanejvýš vhodné do historických podkladů a pramenů nahlížet, protože bylo území zkoumáno také z kulturně-historického pohledu. Podobně byly během práce prohlíženy, ne však přímo využity, mapové podklady 1., 2., 3. rakouského vojenského mapování a Stablního katastru dostupné online na webových stránkách (© Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně [online]; © Historický ústav AV ČR [online]).

3.1 Poloha a vymezení zájmového území

Území bylo vymezeno pomocí volně dostupných vrstev na webových stránkách Digitální vektorové geografické databáze České republiky (ArcČR® 500[online]) a také za pomoci volně dostupných mapových podkladů Národního Geoportálu INSPIRE (© CENIA [online]), byla zobrazena a určena jeho poloha nejen v rámci krajů a okresů, ale i ORP, obcí a obecních, resp. městských, částí. Plocha území byla kvantifikována pomocí programu ArcGIS.

K zobrazení dalších obcí patřících historicky k sovineckému panství výborně posloužily webové stránky SPOLEK STARÉ SOVINECKO [online] a dokument od S. Drkala Řád německých rytířů v Bruntále [online]. K zobrazení obcí byly použity zdroje uvedené pod obrázkem.

3.2 Datové a informační zdroje zájmového území

3.2.1 Přírodní poměry

Pomocí vrstevnic v mapovém podkladu ArcČR® 500 [online], jejichž vzájemná vzdálenost činí 25 m, byl vytvořen digitální model reliéfu s barevnou hypsometrií. Pomocí této vrstvy byly odvozeny rovněž nejvyšší a nejnižší body PPS. Do mapového podkladu byla vložena vrstva řek dostupná volně z webových stránek Digitální báze vodohospodářských dat. Digitální model reliéfu byl napodruhé upraven v ArcSCENE k vytvoření 3D reliéfu.

Mapa a tabulka geomorfologického členění byly vytvořeny pomocí vrstvy vložené do programu ArcGIS (© CENIA [online]). Podrobnější geologický popis jednotlivých geomorfologických okrsků aj. zajímavostí byl proveden pomocí literatury Hory a nížiny (Demek, Mackovčin a kol., 2006), doplňkově napomohly webové stránky Geologické lokality [online] a literatura Chráněná území ČR (Šafář a kol., 2003).

Půdy v zájmovém území byly krátce popsány pomocí vložené mapové vrstvy do ArcGIS (© CENIA [online]) a pomocí webové stránky Taxonomický klasifikační systém půd ČR [online].

Hydrologická síť z Digitální báze vodohospodářských dat (DIBAVOD [online]) byla v ArcGIS promítnuta do zájmového území a poté byly pomocí vrstevnic (ArcČR® 500 [online]) vytvořeny rozvodnice jednotlivých povodí nejvýznamnějších toků. Plochy povodí byly spočítány v ArcGIS. Délky řek byly uvedeny ve stažené vrstvě řek z DIBAVODu [online].

Podnebné charakteristiky byly popsány dle Quitta (1971) a dle kartografického výstupu Klimatické oblasti Česka: klasifikace podle Quitta za období 1961-2000 (Voženílek, Květoň; 2011).

K charakteristice biogeografických regionů byly využity Biogeografické regiony České republiky (Culek a kol., 2013). Potenciální přirozená vegetace PPS byla charakterizována a lokalizována dle mapového podkladu vloženého do ArcGIS (© CENIA [online]).

Přírodní park a jeho ochrana je zakotvena v zákoně 114/1992 Sb. ve znění pozdějších změn o ochraně přírody a krajiny. O ochraně krajinného rázu a přírodního parku se dočteme v § 12. Další charakteristika přírodního parku byla popsána v publikaci Chráněné území ČR, svazek VI. Olomoucko (Šafář a kol., 2003). Zákon 114/1992 Sb. mimo jiné zajišťuje ochranu a vznik ÚSES a soustavy Natura 2000. Pomocí mapového podkladu v ArcGIS (© CENIA [online]) byly zjištěny a lokalizovány ÚSES a z Krajského úřadu MS kraje byla poslána mapová vrstva evropsky významných lokalit (EVL) v PPS. Plocha lokality byla spočítána v programu ArcGIS a popsána na webových stránkách (*ISŽP MSK* [online]). Vyhlášení PPS (r. 1994) bylo vyhledáno na webové stránce *Rýmařovsko: sdružení obcí* [online]. Jiná chráněná území (CHÚ) v PPS či v jeho blízkosti byla vyhledána pomocí Turistické mapy (*Mapy.cz* [online]).

3.2.2 Demografické poměry

Pomocí Statistického lexikonu obcí – 2013 na webových stránkách Českého statistického úřadu [online], a mapového podkladu RETM (© CENIA [online]) byla vytvořena tabulka obcí resp. jejich částí a případně základních sídelních jednotek, bylo-li třeba, s počty obyvatel za r. 2013 tak, aby mohl být stanoven počet obyvatel uvnitř PPS. Počet obyvatel je však nižší, vzhledem k tomu, že některými obcemi prochází hranice PPS; do souhrnného počtu jsou započítány. U části obcí, resp. měst, však bylo možné v lexikonu dohledat počet obyvatel za základní sídelní jednotku, aby nemusela být započítána celá obec resp. město (Dlouhá Loučka a Šternberk). Počty obyvatel osídlených obcí nacházejících se až za hranicí PPS, avšak svou plochou zasahující do PPS, do PPS nebyly započítány. Dle Historického lexikonu obcí České republiky - 1869 - 2015 (CZSO [online]) byly následně sestaveny 3 grafy vývoje počtu obyvatel obcí ležících v PPS. Vynechány v grafech byly ty obce, jejichž osídlená část je mimo PPS. Ze stejného zdroje byl slovně popsán vývoj počtu domů v těchto obcích.

3.2.3 Sídlní struktura

Oba obrázky map osídlování krajiny PPS byly vytvořeny pomocí georeferencování v programu ArcGIS. První mapa osídlování byla pořízena z Alba map země Moravskoslezské zachycující skutečnosti správní, etnografické, zemědělské, vodní, meteorologické, demografické z r. 1946, druhá mapa osídlování byla získána z webové stránky *O Moravě pro Moravany* [online] a následně upravena.

Obrázek – mapa – vzniku obcí v 50-tiletém rozpětí byl vytvořen pomocí podkladové vrstvy RETM (© CENIA [online]) a jejím prostřednictvím byly lokalizovány obce (bodovou vrstvou). Na webových stránkách obcí, popř. v obecních kronikách, byly vyhledány v historiích obcí jejich vznik resp. první zmínky. Aby mohly být vytvořeny kategorie vzniku obcí, bylo vybráno 50-tileté rozpětí pro lepší orientaci. Pod obrázkem byla zhotovena tabulka přesných letopočtů vzniku obcí.

Poslední obrázek v kapitole byl věnován poloze zaniklých obcí v PPS. V jejich lokalizaci významně napomohly elektronický dokument v pdf Místopisný rejstřík obcí českého Slezska a Severní Moravy [online], kde se daly vyhledat první zmínky současných i zaniklých obcí. Dále odhadnuté století zániku obcí, a obrázek s umístěními současných i zaniklých obcí Rýmařovska (Spolek staré Sovinecko [online]).

3.3 Kulturně-historické poměry

Celá kapitola byla vytvořena pomocí některých obecních kronik, webových stránek obcí vypsáných v internetových zdrojích na konci práce a pomocí několika dalších webových stránek s doplňujícími informacemi a obrázky. Některé obrázky byly pořízeny vlastní fotodokumentací v terénu. Výborným zdrojem zajímavých historických informací byla webová stránka Rýmařovsko: sdružení obcí [online]. Mapa rudného dolování v SZ části PPS byla převzata z Oficiálních stránek obce Tvrdkov: Ruda, Mirotínek [online] a byla dále upravena v ArcGIS. Obrázek lokalizující kromě zámků, hradů a pozůstatků hrádků sakrální památky území byl vytvořen prostřednictvím Turistické mapy (*Mapy.cz* [online]) a vlastním prozkoumáváním terénu na mapovém podkladu RETM (© CENIA [online]). Sakrální aj. památky území pak byly sečteny a vypsány níže. Jejich počet však může být vyšší. Detailněji byl především popsán vývoj obcí blízkého okolí bydliště a také obcí s dostupnějšími obecními kronikami.

3.4 Vývoj struktury území a jeho míra dochovanosti

Jedním z hlavních cílů práce bylo zpracovat historický vývoj struktury území ve smyslu krajinného využití (landuse) a míru dochovanosti území.

V první části kapitoly je pomocí kartogramů a souhrnného spojnicového grafu znázorněna míra využití vybraných ploch. Data využití ploch byla zaslána na základě žádosti z Databáze LUCC Czechia. Byla obdržena tabulka využití ploch vztažená k ZÚJ v ha za roky 1845, 1948, 1990 a 2000 a podkladová mapa (shp) se ZÚJ. Z tabulky i podkladové mapy byly vybrány ZÚJ obsažené v území. K tvorbě kartogramů byly zvoleny vybrané plochy orná půda, lesní plochy a louky a pastviny, jiné plochy – zástavba, vodní a ostatní plochy – jsou znázorněny až v souhrnném grafu, protože u těchto ploch docházelo od r. 1845 jen k mírným změnám oproti větším plochám, ke kterým jsou vztaženy kartogramy. Pomocí programu ArcGis byla dle hranic PPS vystřižena nová vrstva se ZÚJ, protože hranice ZÚJ nelíčí s hranicí PPS. Ve vystřižené vrstvě byly spočítány plochy „hraničních“ ZÚJ, které by normálně přesahovaly hranici PPS. Plochy nových hraničních ZÚJ posloužily k tomu, aby mohly být u těchto zmenšených ZÚJ poměrově spočítány vybrané plochy orné půdy, lesních ploch, ploch luk a pastvin a v grafu také jiných ploch.

Tedy ku příkladu ZÚJ Dobřečov by normálně přesahovala hranici PPS, pomocí ArcGis byla zjištěna plocha náležející pouze PPS (tj. 77 %). Dále byly vypočteny 77% poměry vybraných ploch (orné půdy, lesních ploch a luk a pastvin). Tímto způsobem může vzniknout chyba, protože se mohlo stát, že většina vybrané plochy se nacházela až za hranicí PPS zatímco v ZÚJ v rámci PPS se nenacházela téměř žádná. Tímto způsobem je poměrově spočítáno, že např. v ZÚJ Dobřečov se v určitém roce nachází 77 % ze 100 % vybrané plochy (např. orné půdy), ve skutečnosti však tomu tak nemuselo být. Obdobně byly poměrově spočítány vybrané plochy ostatních „hraničních“ ZÚJ. K tvorbě kartogramu posloužila tato „poměrová“ data a data všech ostatních „vnitřních“ ZÚJ, které se takto poměrově nepočítávaly (např. ZÚJ Tvrdkov).

Poměrově spočítané vybrané plochy ZÚJ byly sečteny s vybranými plochami ZÚJ ležících „uvnitř“ PPS za určitý rok. Sečtený výsledek udával celkovou plochu vybrané plochy v ha v PPS za určitý rok (např. celková plocha orné půdy v PPS za r. 1845). Tento výsledek byl poté vztažen k ploše celého PPS a vynásoben 100, aby byl výsledek přeměněn na relativní hodnotu. Takto byly spočítány všechny 4 vybrané plochy (orná půda, lesní plochy, louky a pastviny a jiné plochy), aby mohl být vytvořen souhrnný graf za 4leté období (1845, 1948, 1990 a 2000).

V druhé části kapitoly bylo vytvořeno celkem 11 map, které popisují k nim přidružené tabulky a souhrnný graf, který je porovnán s předchozím souhrnným grafem. V této části bylo čerpáno ze Změn ve využívání krajiny České republiky (Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011) poskytnutým vedoucím práce, jenž se na tomto souboru map podílel.

Jeho základem jsou mapové podklady 2. (1836 – 1840 pro Moravu a Slezsko) a 3. (1876 – 1880) rakouského vojenského mapování, mapové listy Generálního štábu Československé lidové armády (1952 – 1956), 4. obnova mapových listů Generálního štábu Československé lidové armády (1988 – 1995), Základní mapy ČR (2002 – 2006). Zájmové území se nachází na mapovém listu M-33-083. Jelikož byla poskytnuta mapová vrstva (shp) i se všemi potřebnými daty (Využití krajiny, Procesy změn využití krajiny, Stabilní plochy a Počet změn), mohlo být vytvořeno zmíněných 11 map s příslušnými tabulkami a souhrnným grafem. Celkem bylo zhotoveno 5 map Využití krajiny (z 5 etap 1836 – 1840, 1876, 1953 – 1956, 1995 a 2002 – 2006), 4 mapy Změn využívání krajiny mezi těmito obdobími (tj. Změny od 1836 – 1876, 1876 – 1956, 1953 – 1995, 1995 – 2006), 1 mapa Počtu změn využívání krajiny od 1836 – 2006 a 1 mapa Stabilních ploch od 1836 – 2006.

Z mapového podkladu M-33-083 (shp) byla vyříznuta plocha PPS, vznikla tedy nová vrstva (shp) i s potřebnými daty. Všechny mapy poté byly zhotoveny pomocí atributů Využití (dle 5 časových etap), Procesů změn (dle 4 časových etap mezi určenými 5), Počtu změn (1836 – 2006) a Stabilních ploch (1836 – 2006).

Do přiřazených tabulek byly z atributové tabulky vypsány celkové hodnoty ploch a tyto absolutní hodnoty byly přetransformovány na relativní (vydělením celkové plochy PPS a následným znásobením 100).

Pomocí vypočtených relativních hodnot ploch za jednotlivá období byl vytvořen souhrnný graf, který byl poté přirovnán k předcházejícímu souhrnnému grafu, jehož hodnoty vycházely z odlišného zdroje (Databáze LUCC Czechia). Výsledky obou grafů se mírně odlišovaly (jiní zpracovatelé, jiná metodika a vlastní poměrové přepočty ploch využití z Databáze LUCC Czechia), přesto byl pomocí srovnání obou grafů vytvořen závěr.

3.5 Návrh zonace přírodních a kulturně-historických míst

Navržení zonace přírodních a kulturně-historických míst v zájmovém území záviselo především na průzkumu terénu a získání informací o zajímavých místech v PPS. Na základě mapování těchto míst v terénu i studiu kulturně-historických souvislostí (z webových stránek obcí, kronik obcí aj.) byla vypracována souhrnná mapa krajinářsky, přírodně, esteticky či kulturně-historicky zajímavých oblastí.

Vytvoření mapy záviselo na subjektivním vnímání krajiny pozorovatele – autora. Byla tedy možnost si individuálně zvolit vlastní atributy, podatributy i s jejich váhami, které pozorovatel krajiny považuje za důležité.

Výsledná mapa zahrnuje celkem 9 na sebe naložených mapových podkladů, kterým byla přidělena určitá váha (od 5 – nejvyšší po 1 – nejnižší). Tyto atributy byly rozděleny do několika dalších podatributů, kterým byla rovněž přidělena jejich váha (od 5 – nejvyšší po 1 – nejnižší). Zvolení vlastních atributů a podatributů s jejich váhami si lze prohlédnout v tabulce (tab.) 1.

Tab. 1: Zvolené mapové podklady a jejich podatributy s určenými váhami

Mapové podklady (s přiřazenou „hlavní“ váhou)	Podatributy	Váha podatributů
Nadmořská výška (4) v m n. m.	300 a méně	3
	301 a více	5
Sklonitost (2) v °	0 - 20 °	5
	21 a více °	3
Mozaikovitost (5)	Vysoká	5
	Střední	3
	Nízká	1
Výhled (5)	Místo s vynikajícím výhledem	5
	Dobré výhledové místo	4
	Méně výhledové místo	3
	Málo výhledové místo	2
	Bez výhledu	1
Využití (3)	Ostatní plochy	1
	Orná půda	2
	TTP	5
	Zahrada/Sad	2
	Lesní plocha	4
	Vodní plocha	5
	Zástavba	2
	Rekreační plocha	2
Zajímavosti (5)	Atraktivní/zajímavé místo	5
	Oblasti bez zajímavých míst	1
EVL (4)	Oblast výskytu EVL	5
	Oblast bez výskytu EVL	1
NPR (5)	Oblast výskytu NPR	5
	Oblast bez výskytu NPR	1
Pověsti (1)	Oblast s pověstí	5
	Oblast bez pověstí	1

V první řadě muselo být promyšleno, jaké atributy pro vlastní vnímání krajiny jsou nejdůležitější a které méně (váhy). Tyto atributy bylo potřebné rozdělit na podatributy a jim taktéž přidělit hodnotu váhy.

Po těchto úvahách teprve mohly být vytvořeny nejdříve polygonové mapové podklady v ArcGis, jimž se přidělily ony váhy v atributových tabulkách (= váhy podatributů), poté byly tyto podklady přeměněny na rastrovou podobu podle vah. Jakmile bylo všech 9 podkladů přetvořeno na rastrové, mohly být zpracovány ve výsledné operaci („weighted sum“), kde je třeba zadat jejich hlavní váhy.

K tvorbě devíti mapových podkladů napomohly vrstvy z CENie – RETM, (© CENIA [online]) a také turistická mapa (*mapy.cz* [online]). Pomocí vrstvy vrstevnic (ArcČR® 500 [online]), byly vytvořeny mapy výškové členitosti a sklonitosti, z podkladu využití krajiny (Změny ve využívání krajiny České republiky, Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011) mapa kvalifikovaně odhadnuté větší, střední či nízké mozaikovitosti krajiny, samotná vrstva využití krajiny pocházela z téhož zdroje, mapy pohledových míst (výhledů) a přírodních či kulturně-historických zajímavostí byly vykresleny na základě průzkumů, vrstva míst s pověstmi byla vytvořena pomocí kronik obcí, webových stránek obcí [online] a webové stránce Kraj Olomoucký – Šternbersko [online], a poslední vrstvy EVL Sovinec a NPR Rešovské vodopády byly zaslány z Odboru územního plánování, stavebního řádu a kultury MS kraje.

3.6 Návrh změny průběhu hranic přírodního parku Sovinecko na území Olomouckého kraje

Na základě terénních průzkumů byl zkontrolován průběh hranice PPS i její okolí, popř. měla být navržena změna jejího průběhu, jestliže byla cca 1 km od hranice PPS nalezena krajinářsky (pohledově), přírodně, esteticky, kulturně-historicky zajímavá oblast, která by mohla být přiřazena k PPS. V terénu tedy byl kontrolován průběh hranice a s ní paralelně probíhající oblast vzdálená cca 1 km od hranice. Kontrola S části hranice neproběhla z důvodu paralelního průběhu hranice CHKO Jeseníky s hranicí PPS od odbočky silnice směrem na Třeměšek. PPS není nadřazen CHKO Jeseníky dle zákona č. 114/92 Sb., proto v této části nemohl být uvažován návrh na rozšíření hranice, jedině mohlo být uvažováno zmenšení. Podkladem map byla vrstva RETM (© CENIA [online]) a napomohla i turistická mapa (*mapy.cz* [online]). Návrh na změnu průběhu hranice, podobně jako v předchozí kapitole, závisí spíše na subjektivním vjemu krajiny či okolí pozorovatele, také velmi napomohl náhled vedoucího práce na problematiku.

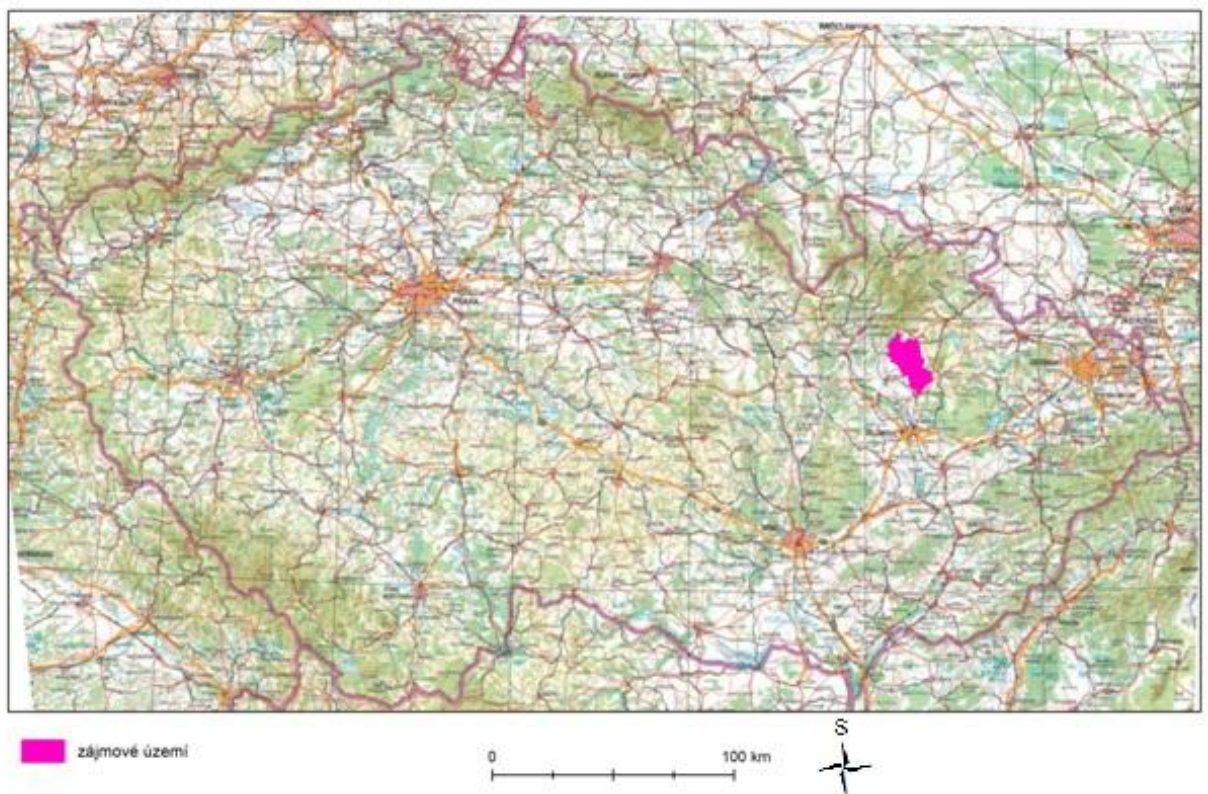
Změny průběhu hranic byly nakresleny v celkem 9 mapkách větších měřítek tak, aby si čtenář mohl prohlédnout a porovnat průběh současné a navržené hranice PPS. Nad každou dvojicí obrázků – map – je vždy popis vedení nové hranice a také důvod přidružení území nacházejících se v její blízkosti.

Na konci kapitoly jsou napsány plochy současného a navrženého PPS a délky hranice PPS v rámci OC kraje (soudobá délka i délka po změně vedení hranice). Porovnáním ploch a délek hranic vychází rozdíl. Na konci kapitoly byla vytvořena souhrnná mapa ilustrující soudobou hranici PPS a změnu jejího průběhu s navrženými územími.

4 Poloha a vymezení zájmového území

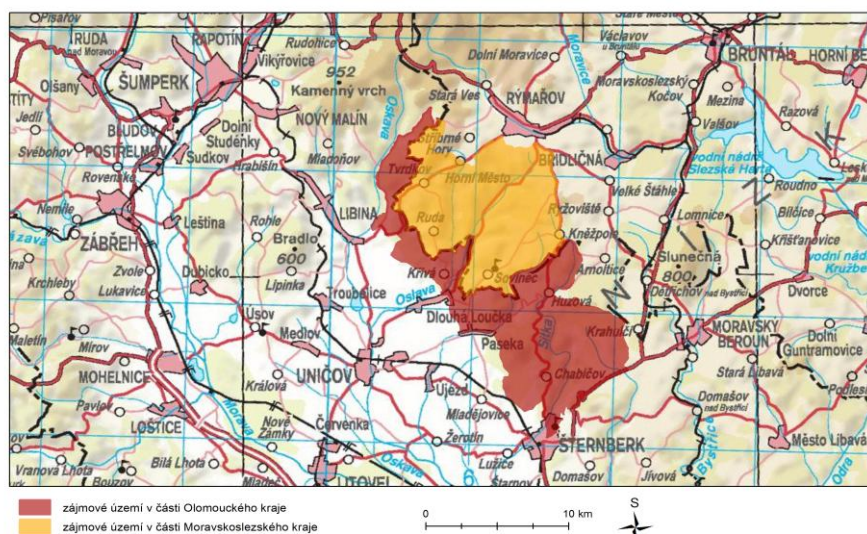
Zájmové území se nachází na území MS a OC kraje, okresů Olomouc, Šumperk a Bruntál, správních obvodů ORP Rýmařov (největší plocha), Šumperk (nejmenší plocha), Uničov a Šternberk. Celková plocha (po zpřesnění hranic v programu ArcGis) PPS činí 20 251 ha. Plocha části v MS kraji činí celkem cca 9314 ha a v OC kraji 10 937 ha.

PŘÍRODNÍ PARK SOVINECKO

Obr. 2: Poloha zájmového území v rámci ČR
Zdroj dat: © CENIA [online]; upravila Mašková K. 2016

PŘÍRODNÍ PARK SOVINECKO

Obr. 3: Poloha zájmového území v Olomouckém a Moravskoslezském kraji

Zdroj dat: © CENIA [online]; upravila Mašková K. 2016

Protože měl být v terénu zkontrolován průběh hranice PPS v rámci OC kraje, bylo třeba prozkoumat oblast za hranicí PPS, aby mohlo být případně zajímavé území přidáno nebo naopak odebráno z plochy PPS. Byla určena optimální vzdálenost od hranice PPS, a to cca 1 km. Dále je problematika popsána v kapitole 9.

V tab. 2 je uveden seznam obcí, které jsou plně či částečně součástí PPS (jejich další socio-ekonomické charakteristiky budou uvedeny v kapitole 5.2).

Tab. 2: Seznam obcí, které jsou součástí PPS

okres	obec, město	okres	obec, město
Šumperk	Oskava	Bruntál	Horní Město
Olomouc	Babice		Jiříkov
	Dlouhá Loučka		Rýmařov
	Hlásnice		Skály
	Horní Loděnice		Stříbrné Hory
	Huzová		Těchanov
	Krakořice		Tvrdkov
	Křivá		
	Lipina		
	Mutkov		
	Paseka		
	Řídeč		
	Šternberk		
	Šumvald		
	Veveří		

Zdroj dat: ArcČR® 500 [online]; upravila Mašková K. 2016

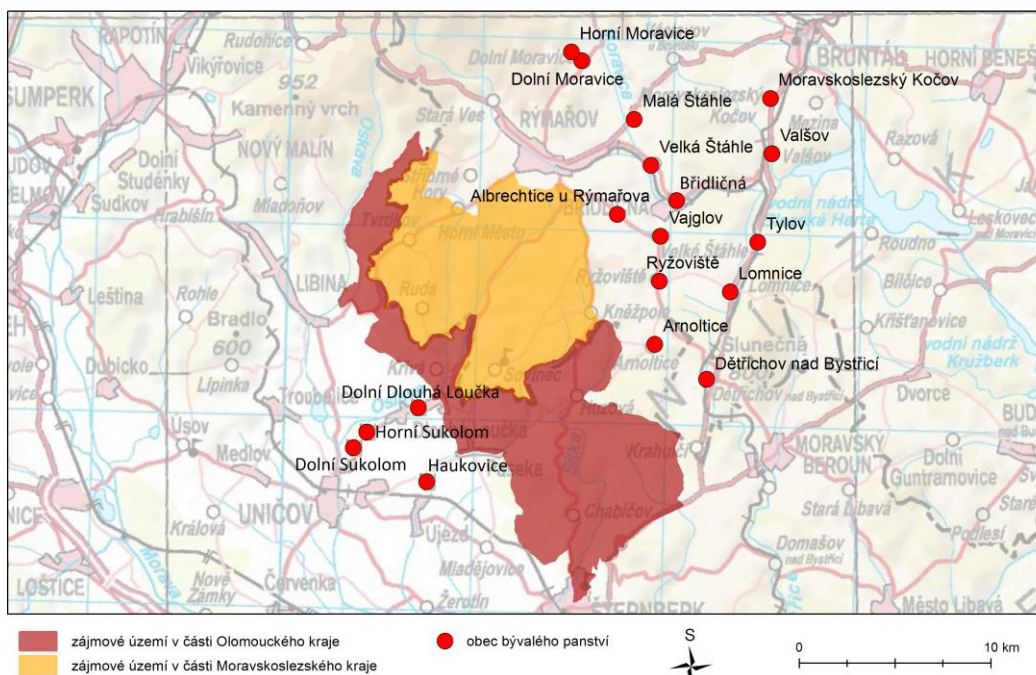
K hradu Sovinec byly již od jeho vzniku vázány také mnohé izolované enklávy podle majitelů, jejich majetků a území, která vlastnili. Tyto vsi během staletí buď zanikly anebo se připojily k obcím jiných panství. V tab. 3 jsou uvedeny obce, jež bývaly historickou součástí sovineckého panství, jsou tedy součástí Sovinecka obecně, nejsou však zahrnuty v zájmovém území PPS. Pro obecnou představu rozlehlosti sovineckého panství je přiložen obr. 3 – mapy s obcemi dříve náležejícími sovineckému panství.

Tab. 3: Seznam obcí bývalého sovineckého panství mimo PPS

obec	
Albrechtice u Rýmařova	Horní Sukolom
Arnoltice	Kočov
Břidličná	Lomnice
Dětrichov	Malá Štáhle
Dolní Dlouhá Loučka	Ryzoviště
Dolní Moravice	Tylov
Dolní Sukolom	Vajglov
Haukovice	Valšov
Horní Moravice	Velká Štáhle

Zdroj: SPOLEK STARÉ SOVINECKO [online], ŘÁD NĚMECKÝCH RYTÍŘŮ V BRUNTÁLE [online]; upravila Mašková K. 2016

OBCE BÝVALÉHO PANSTVÍ SOVINECKO

Obr. 4: Zobrazení obcí, jež byly součástí panství Sovinecko

Zdroj: SPOLEK STARÉ SOVINECKO [online], ŘÁD NĚMECKÝCH RYTÍŘŮ V BRUNTÁLE [online]

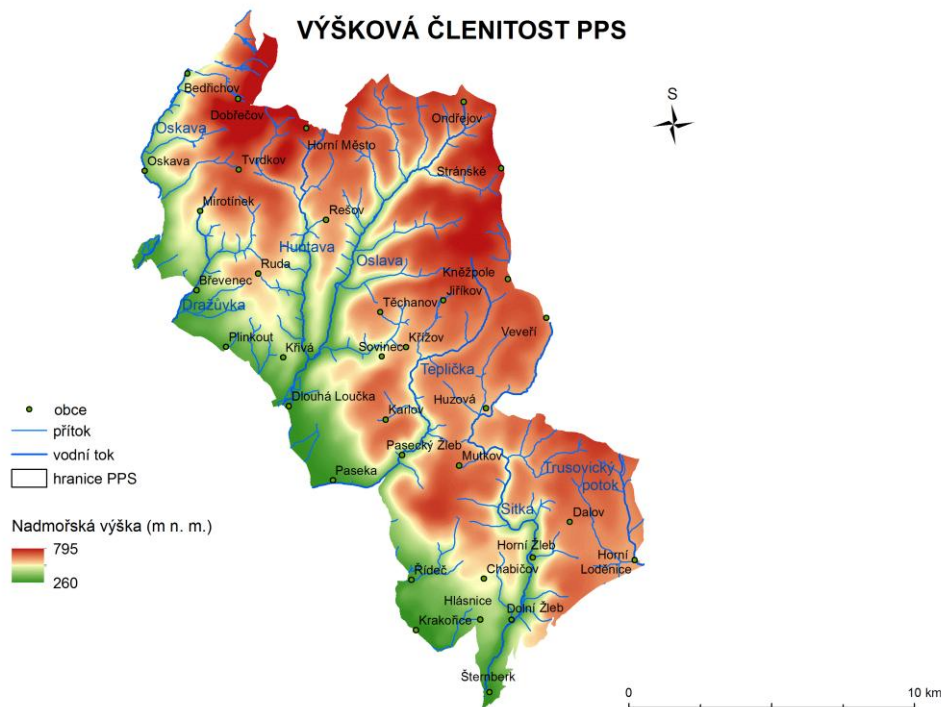
Zdroj dat: © CENIA [online]; upravila Mašková K. 2016

5 Charakteristika zájmového území

5.1 Přírodní poměry

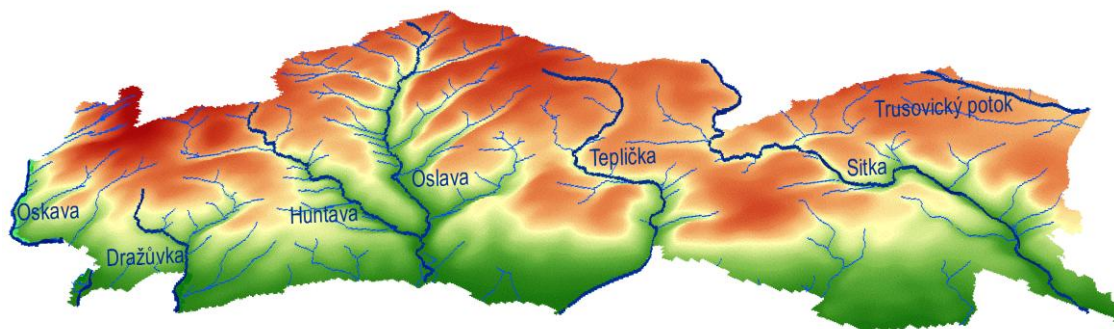
5.1.1 Geologické a geomorfologické poměry

Terén v zájmovém území se směrem na S, SV, V a JV zvyšuje. Nejvyšším místem území je oblast cca 1,5 km S od Dobřečova (V strana nejsevernějšího cípu území). Nadmořská výška tohoto nejvyššího místa území se pohybuje do 795 m n. m. Naopak nejnižší místo se nachází u Krakořic (260 m n. m.). Na obr. 5 a 6 je zobrazeno zájmové území dle výškové členitosti pomocí barevné hypsometrie.

Obr. 5: Výšková členitost reliéfu PPS

Zdroj dat: ArcČR® 500 [online], DIBAVOD; upravila Mašková K. 2016

Obr. 6: Digitální model reliéfu dle výškové členitosti PPS, pohled SV směrem

Zdroj dat: ArcČR® 500 [online], DIBAVOD; upravila Mašková K. 2016

Dle tab. 4 a 5 a obr. 7 níže leží zájmové území na dvou geomorfologických systémech. Území však nejvíce plošně zasahuje, jak lze vidět na obrázku, do systému Hercynského. JZ okrajem PPS prochází zlomová tektonická linie mezi Hornomoravským úvalem a Nízkým Jeseníkem.

Na S území PPS zasahuje do Kamenecké hornatiny specifické rozčleněním území hlubokými údolními Oskavy a jejích přítoků. Jedná se o kernou hornatinu s úzkými hřbety, kryoplanačními terasami a skalami modelovanými kryogenními pochody. Hornatina je z devonských fylitů a křemenců vrbenské skupiny, metagranitů, biotitických a muskovit-biotitických rul pruhovaných amfibolity (Demek, Mackovčín a kol., 2006). Jako geologické zajímavosti se zde nachází skalní výchozy Stančín (2 km SV od Oskavy) a Špičák u Dobřečova (*Geologické lokality* [online]). Území ve V části se nachází v Břidličenské pahorkatině, která je charakteristická mírně zvlněným povrchem a širšími údolními. Je tvořena břidlicemi, drobnými spíše andělskohorských vrstev. V Rešovské hornatině se plošně nachází většina území; jedná se o plochou hornatinu na JZ rozčleněnou hluboce zaříznutými mladými údolními. Je z devonských a spodnokarbonských břidlic a drob z andělskohorských a hornobenešovských vrstev, ruly, žuly a devonských vulkanitů a vápenců. V okolí hradu Sovince se objevují krasové jevy a v celém území se nachází ložiska rudy i barevných kovů (Demek, Mackovčín a kol., 2006). Jako nejen geologická zajímavost by měla být uvedena soutěska (NPR) Rešovské vodopády na Huntavě chráněné již od r. 1966. Celková výška kaskády činí 8,6 m. Kaskáda je devonského stáří a byla vytvořena zahloubením říčky do podloží. Odolné horniny jsou flyšového původu andělskohorského souvrství. Další zajímavostí, jež se vyskytuje na Z Rešovské hornatiny, je Opuštěný lom u Oskavy – Nemrlov. Zatím se o lokalitě uvažuje jako o možnosti místa skládky odpadů (*Geologické lokality* [online]).

V oblasti Paseckého Žlebu byla vytvořena další kaskáda, Pasecký vodopád. Vznikl zřejmě zahloubením říčky Tepličky do nepropustných vrstev či výstavbou mlýnu v Paseckém Žlebu. Na Z, SZ a JZ území se terén snižuje směrem k Hornomoravskému úvalu. Plinkoutská pahorkatina je plochá tektonicky pokleslá kra tvořená fylity, vulkanity a pleistocenními sedimenty devonského a spodnokarbonského stáří. Řídečská pahorkatina je členitější pahorkatina, se zaoblenými rozvodními hřbety. Je složena z břidlic a drobů andělskohorského a hornobenešovského souvrství a z devonských vulkanitů, ty jsou místy překryty spraší a svahovými sedimenty. Opět se zde vyskytují ložiska rudy. Libavská vrchovina z části zasahuje do oblasti na JV území; jde o plochou vrchovinu se zaoblenými údolními tvořenou břidlicí a drobou hornobenešovských a moravických vrstev a devonskými vulkanity.

I zde se v minulosti těžila ložiska rud. Jivovská vrchovina na J území je charakteristická členitým povrchem, zaoblenými hřbety a hluboce zaříznutými mladými údolími. Je tvořená břidlicemi a drobnými hornobenešovských a moravických vrstev (Demek, Mackovčín a kol., 2006).

Jen velmi malou částí zasahuje plocha PPS do Alpskohimalájského systému. Severní cíp Oskavské nivy zasahuje do zájmového území. Oskavská niva je charakterizována jako náplavová rovina podél Oskavy. Je z kvartérních sedimentů – dolních štěrkopísčítých souvrství a horních holocénních souvrství písčítých hlín a hlinitých písků (Demek, Mackovčín a kol., 2006). Její severní cíp je zahrnut v PPS. Tento cíp je zároveň geologickou zajímavostí, protože se zde nachází dobře zachované pozůstatky z rýžování zlata – jedná se o největší bývalé rýžoviště v Jeseníkách. Zlato je naakumulováno volně ve dvou terasách o průměrné mocnosti 3 m. Rýžování zde probíhalo údajně ve třech etapách; z keltského rýžování svrchní terasy, z přerýžování koryta Oskavy a z rýžování do 3m hloubky pomocí principu těžebních polí. Z bývalého rýžování se zde nacházejí valy přerýžovaných štěrkopísků (*Geologické lokality* [online]). Posledním geomorfologickým okrskem zasahujícím do území je Žerotínská rovina. Jedná se o nížinnou pahorkatinu tvořenou náplavovými kužely, je pokrytá spraší a svahovými sedimenty (Demek, Mackovčín a kol., 2006).

Geologickou zajímavostí v území je sovinecký kras. V území asi v 5km pruhu vystupuje z andělskohorských vrstev tzv. sovinecké antiklinorium. Tento pruh má SV směr a je typický zvrásněnými vrstvami sericitických břidlic a vápenců, obsahujících křemen, živec, kvarcit a fylit, vzniknuvší v závěru předkulmské sedimentační etapy. V okolí Sovince se nachází devonské vápence, ve kterých se vyskytují krasové jevy – škrapy, kapsovité prohlubně, komínovité dutiny, propastřovité jeskyně (Šafář a kol., 2003).

Tab. 4: Geomorfologické jednotky území v Hercynském systému

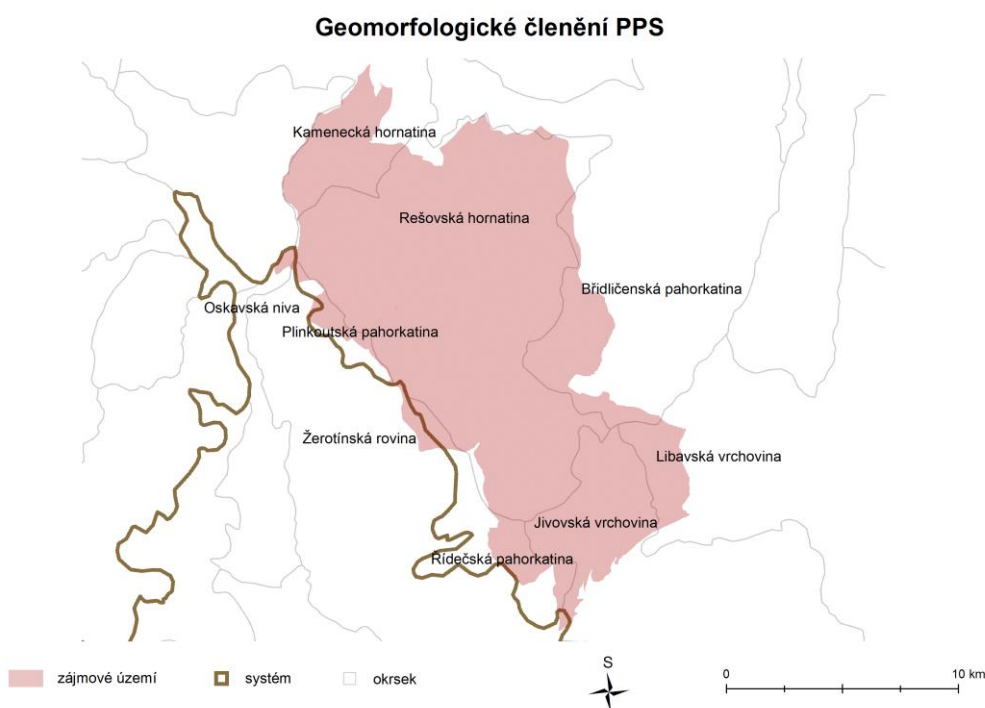
systém	Hercynský systém		
provincie	Česká Vysočina		
subprovincie	Krkonošsko-jesenická soustava		
oblast	Jesenická oblast		
celek	Nížký Jeseník		Hanušovická vrchovina
podcelek	Bruntálská vrchovina	Domašovská vrchovina	Hraběšická hornatina
okrsek	Břidličenská pahorkatina	Libavská vrchovina	Kamenecká hornatina
	Rešovská hornatina	Jivovská vrchovina	
	Plinkoutská pahorkatina		
	Řídečská pahorkatina		

Zdroj dat: © CENIA [online]; upravila Mašková K. 2016

Tab. 5: Geomorfologické jednotky území v Alpsko-himalájském systému

system	Alpsko-himalájský systém
provincie	Západní Karpaty
subprovincie	Vněkarpatské sníženiny
	Západní Vněkarpatské
oblast	sníženiny
celek	Hornomoravský úval
podcelek	Uničovská plošina
okrsek	Oskavská niva
	Žerotínská rovina

Zdroj dat: © CENIA [online]; upravila Mašková K. 2016

Obr. 7: Geomorfologické jednotky zájmového území

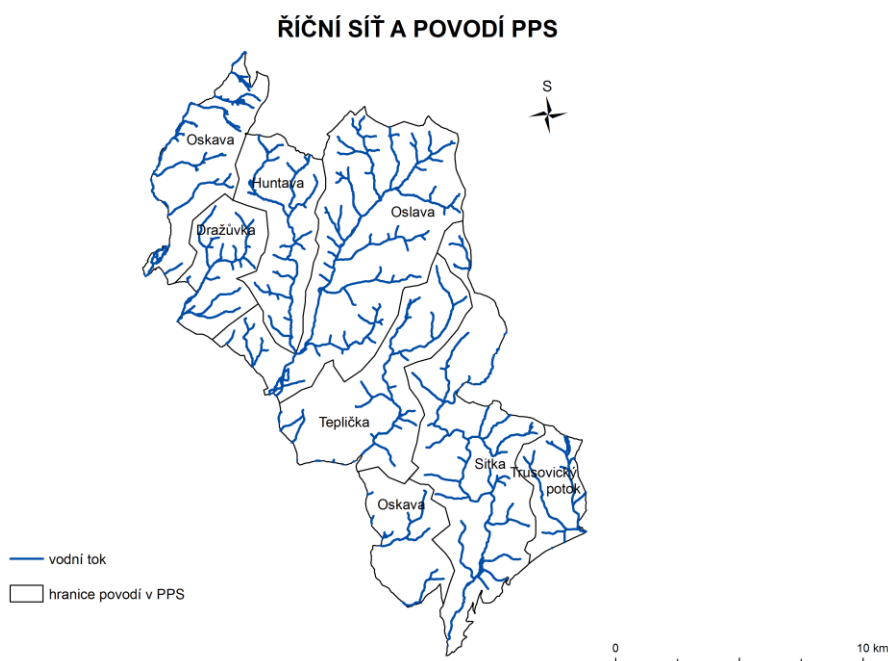
Zdroj dat: © CENIA [online]; upravila Mašková K. 2016

5.1.2 Půdní poměry

Ve většině území PPS se nachází kambizemě (– hnědé lesní půdy), typické pro pahorkatiny (modální, acidní, arenické a dystrické). Vznikají ve svažitéch podmínkách sedimentárních hornin, magmatitů a metamoritů. Okrajově, při tektonickém zlomu Nízkého Jeseníku s Hornomoravským úvalem, se na území vyskytují hnědozemě (oglejené a modální). Hnědozemě jsou typické pro rovinatý až mírně zvlněný reliéf, vznikají na spraších či sprašových hlínách. Velmi okrajově, mezi Dlouhou Loučkou a Plinkoutem, se na území vyskytuje luvizem (modální), jiné označení illimerizované půdy. Luvizem je charakteristická také pro rovinatý až mírně zvlněný reliéf, je náchylná k erozi a vzniká z prachovic a polygenetických hlín (© CENIA [online]; *Taxonomický klasifikační systém půd ČR* [online]).

5.1.3 Hydrologické poměry

Dle obázku níže se PPS nachází na území povodí Moravy – a tedy úmoří Černého moře – z širšího hlediska, dále povodí Oskavy a Trusovického potoka z užšího hlediska. Další významné toky v území jsou Dražůvka, Oslava, Huntava, která se vlévá ve Valšovském Dolu do Oslavy, Teplička a Sitka.

Obr. 8: Říční síť a hranice povodí v PPS

Zdroj dat: DIBAVOD; upravila Mašková K. 2016

Z tab. 6 níže lze jasně konstatovat, že většina území se nachází v povodí Oskavy, jen malá část na JV území spadá do povodí Trusovického potoka, který je levostranným přítokem Moravy. Z povodí Oskavy má největší plochu povodí Oslava. Nejdelší tok na území PPS má řeka Sitka, nejkratší pak Trusovický potok.

Tab. 6: Plochy povodí a délky toků v PPS

	Plocha povodí (ha)	Délka (km)
Oskava	19 266	7,1
Dražůvka	1 387	5,7
Oslava	7360	14
Huntava	2002	9,6
Teplička	2 948	13,8
Sitka	4 298	20,1
Trusovický potok	985	4,4

Zdroj: DIBAVOD; upravila Mašková K. 2016

Nejbližší hydrologická stanice se nachází na toku Oskava nejbližší v Uničově (cca 7 km JZ od Dlouhé Loučky), průměrný roční průtok v Uničově činí $2,04 \text{ m}^3 \cdot \text{s}^{-1}$ (*Uničovský zpravodaj* [online]).

5.1.4 Klimatické poměry

Území se dle Quitta (1971) nachází celkem ve třech klimatických oblastech; chladné (C7), zahrnující území na SZ, Z a JZ území, mírně teplé (MW3, MW4, MW7), nacházející se jako „prostřední“ pruh území probíhající paralelně s chladnou oblastí mající směr SZ – JV, a teplé (W2), nacházející se na V a JV území.

Chladná oblast C7 je charakteristická krátkým až velmi krátkým, mírně chladným a vlhkým létem, dlouhým přechodným obdobím s mírným jarem a podzimem a dlouhou mírnou vlhkou zimou s dlouhým trváním sněhové pokrývky. Průměrná lednová teplota činí $-3 - -4 \text{ }^\circ\text{C}$, červencová $15 - 16 \text{ }^\circ\text{C}$. Mírně teplá oblast MW3 je charakteristická krátkým mírným suchým létem, s delším přechodným obdobím, mírným jarem i podzimem, normálně dlouhou mírnou suchou zimou s normálním až krátkým trváním sněhové pokrývky. Průměrná lednová teplota činí $-3 - -4 \text{ }^\circ\text{C}$, červencová $16 - 17 \text{ }^\circ\text{C}$. Oblast MW4 je typická krátkým, mírným, suchým létem, krátkým přechodným obdobím, mírným jarem a podzimem, normálně dlouhou mírně teplou a suchou zimou s krátkým trváním sněhové pokrývky. Průměrná lednová teplota činí $-2 - -3 \text{ }^\circ\text{C}$, červencová $16 - 17 \text{ }^\circ\text{C}$.

V oblasti MW7 je léto normálně dlouhé, mírné s krátkým přechodným obdobím, mírným jarem a mírně teplým podzimem, s normálně dlouhou mírně teplou a suchou zimou s krátkým trváním sněhové pokrývky. Průměrná lednová teplota činí $-2 - -3 \text{ }^\circ\text{C}$, červencová $16 - 17 \text{ }^\circ\text{C}$. Teplá oblast W2 je typická dlouhým, teplým a suchým létem, velmi krátkým přechodným obdobím, teplým či mírně teplým jarem a podzimem, krátkou, mírně teplou, suchou zimou s velmi krátkým trváním sněhové pokrývky. Průměrná lednová teplota činí $-2 - -3 \text{ }^\circ\text{C}$, červencová $18 - 19 \text{ }^\circ\text{C}$ (Quitt, 1971; Voženílek, Květoň, 2011).

5.1.5 Biogeografické poměry

Oblast je dle Culka a kol. (2013) řazena celkem do 4 bioregionů; Litovelského, Šumperského, Jesenického a Nízkojesenického.

Litovelský region zasahuje velmi okrajově do zájmového území ze Z a JZ strany. Je charakteristický biotou 3. dubovo-bukového vegetačního stupně. V zájmovém území se vyskytují výchozy kulmu s dubohabřinami. Na okrajích Nízkého Jeseníku najdeme náplavové kužely vodních toků, které jsou tvořeny sprašovými hlínami a svahovinami. Z fyto geografického hlediska patří toto okrajové území do Českomoravského Mezofyzika.

Ze SZ části do území zasahuje Šumperský bioregion. V něm se vyskytuje 3. dubovo-bukový až 5. jedlovo-bukový vegetační stupeň. Reliéf je výrazně členitější než v Litovelském bioregionu. V této části území převažují lesy, kulturní smrčiny, v údolích řek bučiny a suťové lesy. Taktéž je toto území řazeno do Českomoravského Mezofyzika. V S části PPS se vyskytuje část Jesenického bioregionu; v této části území jsou zastoupeny 4. bukový a v nejvyšších polohách zájmového území až 6. smrko-jedlo-bukový vegetační stupeň. V území převažují smrkové kultury, horské bučiny, suťové lesy a klimaxové smrčiny, dále také louky a pastviny. Toto území je řazeno do Českého Oreofytika. Z největší části do území zasahuje Nízkojesenický bioregion typický plochými rozvodními hřbety a sítí hluboce zaříznutých mladých údolí. Vegetační stupně zde mají zastoupení ve 3. dubovo-bukovém stupni v nižších polohách, dále ve 4. bukovém a případně v 5. Jedlovobukovém stupni ve vyšších polohách. Náhorní plošiny jsou typické odlesněnou krajinou a pozdně středověkým až novověkým osídlením. V lesích převažují kulturní smrčiny, na svazích bučiny a suťové lesy, na plošinách pastviny a vlhké louky. Tento bioregion má výraznou hranici s Litovelským bioregionem. Z fyto geografického hlediska je území charakterizováno z většiny Českomoravským Mezofytikem a z malé JV části Českým Oreofytikem.

Přírozená vegetace by se v PPS vyskytovala celkem v pěti oblastech; ve V oblasti, kde Oslava opouští zájmové území a nachází se již v Hornomoravském úvalu, podobně jako Teplička a Oskava, by byla přírozená vegetace lužních lesů (střemchová jasenina).

Celá oblast směru SZ – JV, kde se nad Hornomoravský úval zvedá Nízký Jeseník, by se nacházela vegetace dubohabřin a lipových doubrav. V S oblasti by se vyskytovala oblast květnatých bučin (bučina s kyčelicí devítilistou) a acidofilních bučin (biková bučina). Území na SV, V a JV by pokrývala květnatá bučina – kostřavová bučina (© CENIA [online]).

5.1.6 Ochrana přírody a krajiny

Posláním přírodního parku je dle zákona 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny ochrana typického rázu krajiny, lesních porostů, dřevin blízkých původním porostům a zvláště chráněných rostlin a živočichů, které jsou na ně vázány (Šafář a kol., 2003). Přírodní park není součástí zvláštní územní ochrany a tudíž nepatří do kategorie zvláště chráněných území (ZCHÚ), ale v § 12 o ochraně krajinného rázu je součástí obecné ochrany. Kategorie přírodního parku je řazena do obecné ochrany přírody, stupeň ochrany je nižší než u ZCHÚ (jako NP nebo CHKO). Přírodní parky zřizuje krajské zastupitelstvo (zákon 114/1992 Sb.).

Přírodní park Sovinecko byl vyhlášen r. 1994 okresními úřady v Bruntále, Olomouci a Šumperku (*Rýmařovsko: sdružení obcí* [online]). Ze SZ strany jej lemují okraj hranice CHKO Jeseníky, na SV a V od něj se nachází přírodní park Údolí Bystřice a dále směrem na JZ od přírodního parku se nachází CHKO Litovelské Pomoraví. Uvnitř parku byla vyhlášena r. 2013 jedna NPR Rešovské Vodopády, toto ZCHÚ spravuje Správa CHKO Jeseníky (*Mapio.net* [online]). NPR Rešovské vodopády je jediné ZCHÚ uvnitř přírodního parku, nejbližší další ZCHÚ PR Skalské rašeliniště se rozkládá několik desítek metrů SZ od Horního Města a PR Mokřiny u Krahulčí se nachází taktéž jen několik desítek metrů od hranice přírodního parku na jeho V straně, cca 2 km JZ od Dětrichova nad Bystřicí (*Mapy.cz* [online]).

Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny zajišťuje mimo jiné vytváření a ochranu ÚSES, který se dále rozlišuje na místní, regionální a nadregionální systém, a soustavy území NATURA 2000, která je tvořená Ptačími oblastmi a EVL. Pomocí přiložených mapových podkladů (© CENIA [online]) do ArcGis bylo zjištěno, že napříč přírodním parkem směrem ze SZ na JV prochází nadregionální biokoridor. V oblasti se vyskytují menší ostrůvky regionálních biocenter. Potok Oslava, a jistě i další říčky zájmové oblasti a jejich bezprostřední okolí, slouží jako regionální biokoridor. Ze soustavy území Natura 2000 se v území vyskytuje pouze EVL s názvem Sovinec. Její plocha dosahuje 25,6 km². Lokalita je chráněná z důvodu rozsahu, rozmanitosti a zachovalosti bučin v oblasti údolí Oslavy a Huntavy (*ISŽP MSK* [online]).

5.2 Demografické poměry

Vzhledem k tématu práce budou ze socioekonomických charakteristik uvedeny jen počty obyvatel v obcích, zasahujících do PPS Sovinecko, a jejich vývoj, protože to jsou jedny z nejvýznamnějších ukazatelů ovlivňující dynamiku krajiny z hlediska socioekonomických charakteristik.

V tab. 7 jsou uvedeny počty obyvatel obcí, i jejich částí, v PPS za rok 2013. Ovšem ne všechny hranice obcí se shodují s hranicí PPS; některé obce do PPS zasahují, třeba i z velké části, avšak samotná osídlená obec se nachází až za hranicí PPS. V tabulce jsou vyznačeny kurzívou (Stříbrné Hory, Skály, Rýmařov, Babice, Lipina). Avšak některé obce zasahující do PPS a rozkládající se i za hranici PPS označeny kurzívou nejsou, protože samotná osídlená obec se nachází uvnitř PPS; počty obyvatel těchto obcí proto budou započítány do souhrnného a zhruba odhadovaného počtu obyvatel v PPS, počty obyvatel označené kurzívou zahrnuty nebudou z důvodu uvedeném výše. Zhruba odhadovaný počet obyvatel za r. 2013 uvnitř PPS je 10 776. Ve skutečnosti však bude počet obyvatel mnohem nižší, protože jsou do počtu zařazeny i obce, kterými prochází hranice PPS.

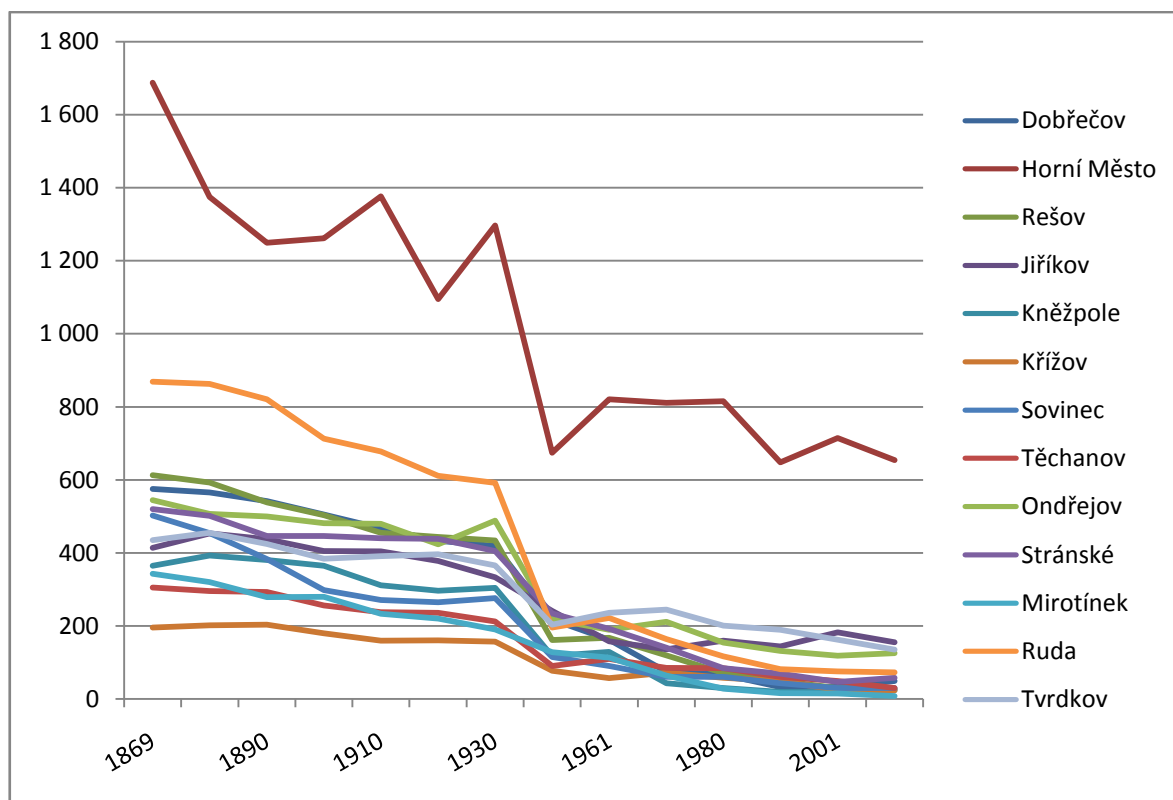
Tab. 7: Počet obyvatel v obcích a jejich částech r. 2013

okres	obec, město	část obce, města	Počet obyvatel
Bruntál	Horní Město	Horní Město	654
		Dobřečov	49
		<i>Stříbrné Hory</i>	62
		<i>Skály</i>	128
		Rešov	27
	Tvrdkov	Tvrdkov	135
		Mirotínek	8
		Ruda	73
	Rýmařov	<i>Rýmařov</i>	6741
		Ondřejov	125
		Stránské	57
	Jiříkov	Jiříkov	155
		Těchanov	30
		Kněžpole	23
		Křížov	24
Sovinec		30	
Šumperk	Oskava	Oskava	891
		Bedřichov	123
Olomouc	Šumvald	Břevenec	332
	Dlouhá Loučka	Horní Dlouhá Loučka	308
		Plinkout	182
		Křivá	21
	Paseka	Paseka	1197
		Karlov	30
		Pasecký žleb	16
	Řídeč	Řídeč	177
	Babice	<i>Babice</i>	433
	Hlásnice	Hlásnice	201
	Lipina	<i>Lipina</i>	91
	Horní Loděnice	Horní Loděnice	323
	Šternberk	Šternberk-střed Světlov Náměstí Svobody Zámecký kopec Dolní žleb	4 661
		Krakořice	92
		Chabičov	128
Dalov		204	

Olomouc	Mutkov	Mutkov	51
	Huzová	Huzová	442
		Veveří	7

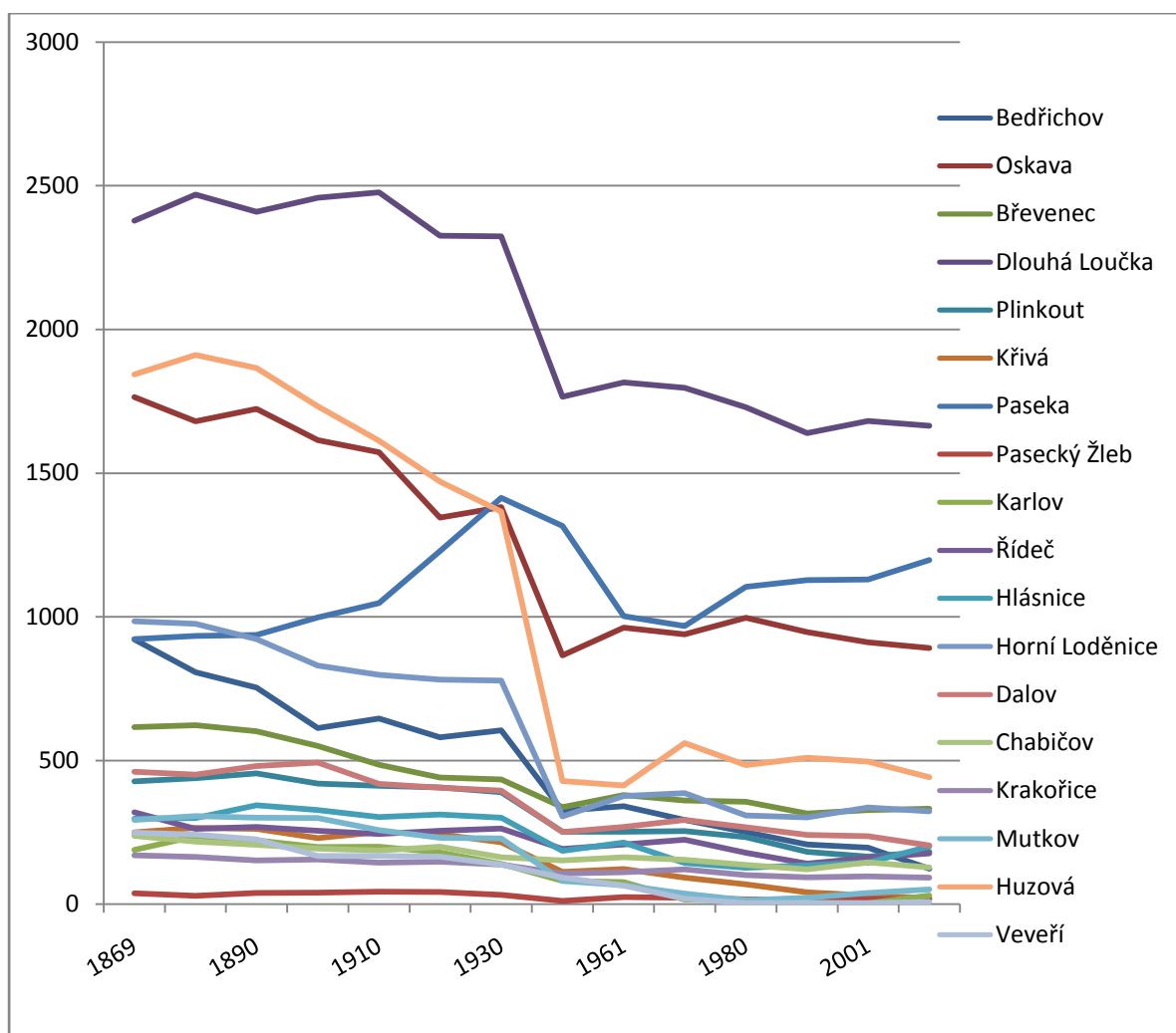
Zdroj dat: Statistický lexikon obcí – 2013, CZSO [online]; upravila Mašková K. 2016

V následujících grafech je znázorněn vývoj počtu obyvatel v obcích PPS od r. 1869. V grafech nebude uváděn vývoj obcí označených kurzívou v předešlé tabulce a město Šternberk bude uveden v grafu samostatně, protože by svým počtem obyvatel velmi přesáhl počty obyvatel okolních obcí a výrazně by tak v grafu ponížil rozdíly ve vývoji počtu obyvatel v ostatních obcích. Počty obyvatel Šternberka budou uvedeny za celé město Šternberk.

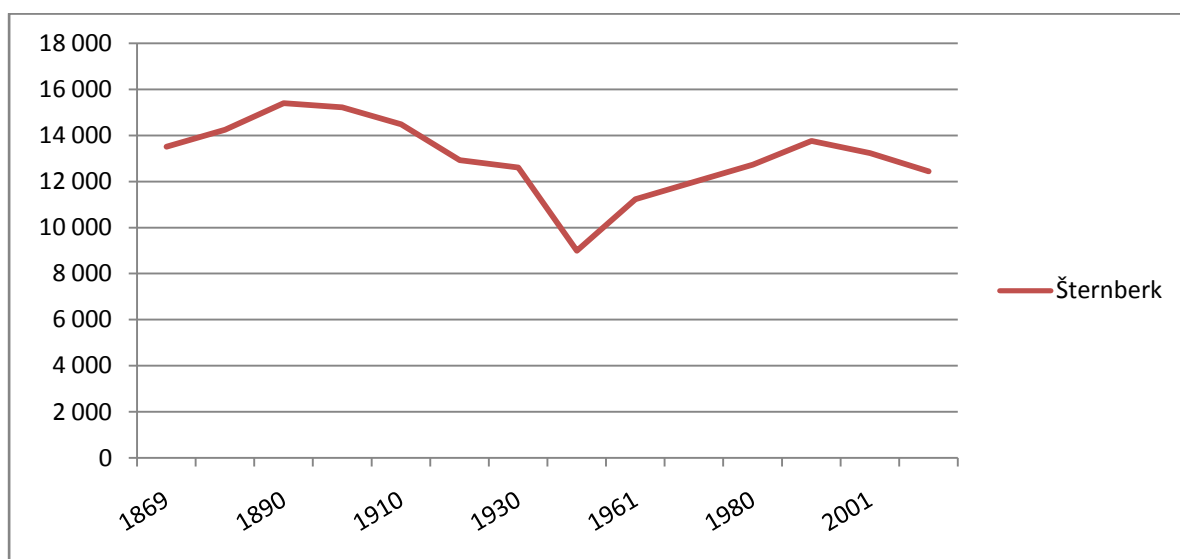

Obr. 9: Vývoj počtu obyvatel v obcích PPS v části okresu Bruntál od r. 1869 do r. 2011

Zdroj dat: Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2015, CZSO [online]; upravila Mašková K. 2016

Obr. 10: Vývoj počtu obyvatel v obcích PPS okresů Šumperk a Olomouc od r. 1869 do r. 2011
 Zdroj dat: Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2015, CZSO [online]; upravila Mašková K. 2016

Obr. 11: Vývoj počtu obyvatel Šternberka od r. 1869 do r. 2011
 Zdroj dat: Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2015, CZSO [online]; upravila Mašková K. 2016

Ze všech tří grafů vývoje počtu obyvatel v obcích PPS lze jasně rozpoznat celkový úbytek počtu obyvatel od r. 1869. U většiny obcí se projevil úbytek obyvatel během obou světových válek, resp. po 2. světové válce (2. sv. v.), kdy docházelo k odsunu sudetských Němců; před válkou obyvatelstvo těchto obcí tvořili převážně Němci. Velký propad – až několik set obyvatel – zaznamenala např. obec Huzová, kde r. 1930 žilo 1366 obyvatel a r. 1950 jen 428 a od té doby se tento počet téměř nezměnil.

Pokles a odsun obyvatelstva po válce se projevil také v úbytku domů v těchto obcích. Úbytek domů se však dle Historického lexikonu obcí České republiky - 1869 – 2015 (CZSO [online]) neprojevil tak výrazně bezprostředně po válce, ale o několik let později, kdy domy a stavení po Němcích, jestliže nebyly znovu obydleny, během let chátraly, byly úmyslně ničeny a rabovány nově přistěhovalým obyvatelstvem.

5.3 Sídlní struktura

Již během pravěkých dob ve zdejších kraji žili lidé; to dokládají naleziště tábořišť a keramiky v okolí Dlouhé Loučky. Do doby 11 – 12. st. bylo osídlení velmi řídké a dosahovalo k podhůří Jeseníků, které bylo pokryto hlubokým pralesem chránícím obyvatele před nepřítelem. Zdejší krajina pak byla přetvářena člověkem od dob osídlování, aby vznikala současná kulturní krajina (Richter, 1998).

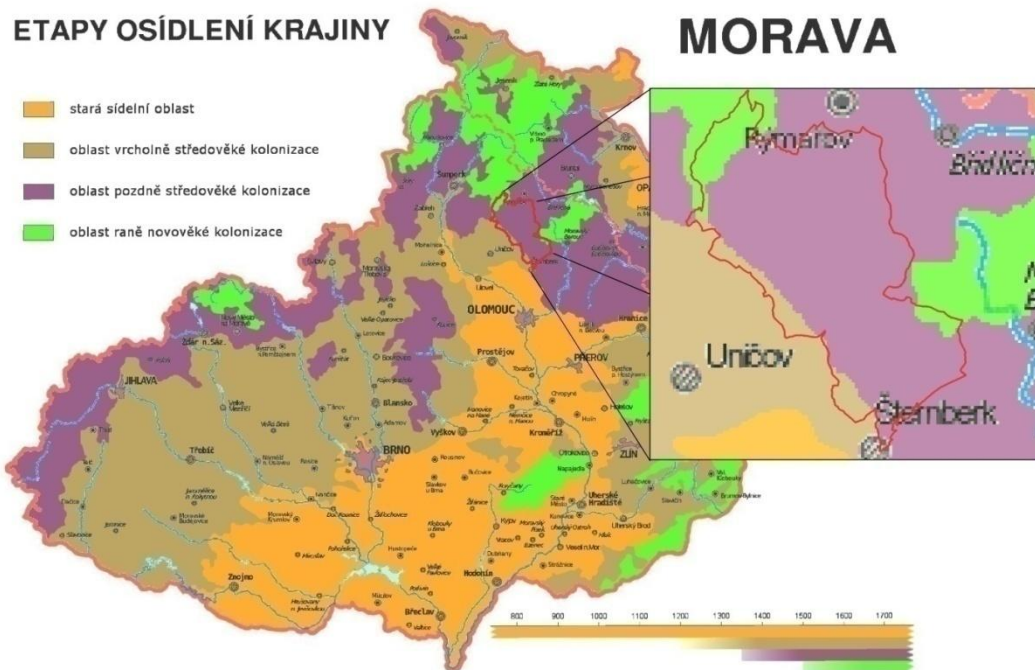
Dle obr. 12 níže lze usuzovat, že osídlování zájmové oblasti v jižní části probíhalo kolem r. 1200, zatímco střední a severní část zřejmě byla kolonizována později; dle obecních kronik, kde se uvádí první historické zmínky o obcích, však osídlování střední a severní části muselo probíhat i dříve než dle obrázku.

Obr. 12: Osídlení zájmové oblasti kolem r. 1200

Zdroj: *Album map země Moravskoslezské zachycující skutečnosti správní, etnografické, zemědělské, vodní, meteorologické, demografické, 1946; upravila Mašková K. 2016*

Dle dalšího obr. 13 je osidlování PPS více zpřesněno, samotná mapa je aktuálnější a snad i přesnější než předešlá; nejdříve osídlená byla Z a JZ oblast na okraji PPS – ta byla osidlována během vrcholně-středověké kolonizační vlny, tedy od 11. st. Většina zájmového území byla kolonizována během pozdního středověku. Nejpozději kolonizovány byly oblasti na SZ a JV území.

Obr. 13: Osidlování zájmového území dle etap kolonizování
Zdroj: *O Moravě pro Moravany* [online], 2013; upravila Mašková K. 2016

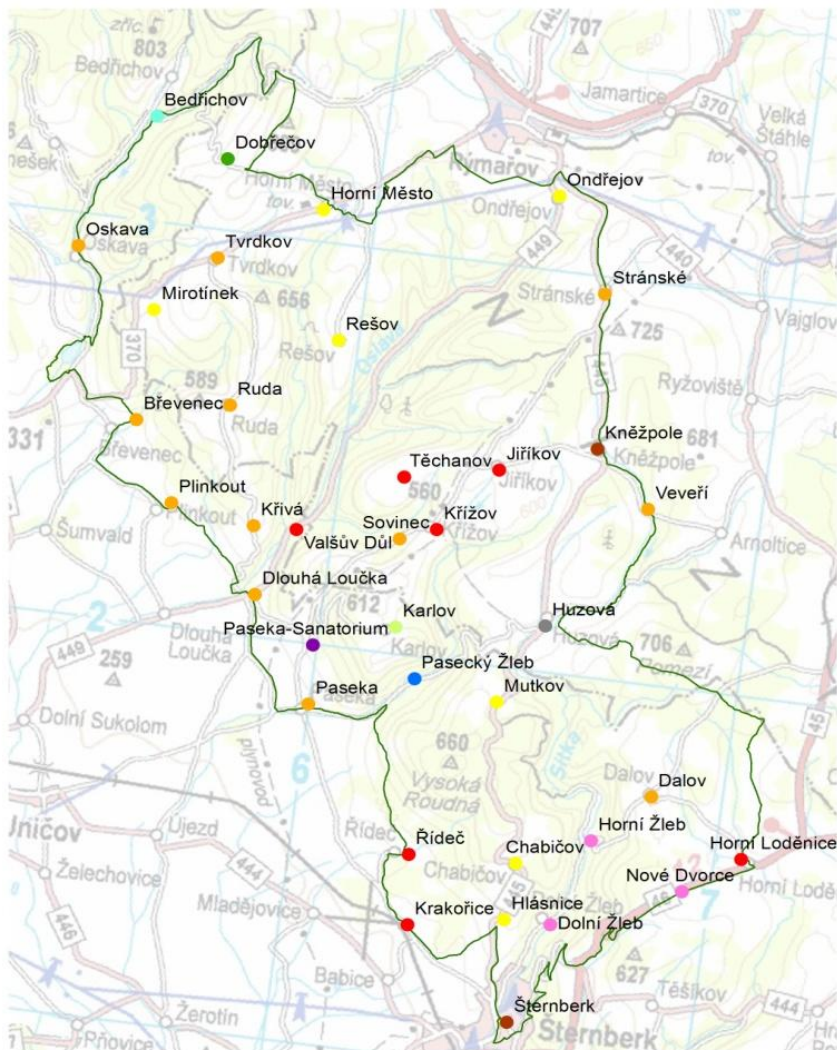
Na obr. 14 jsou zobrazeny obce v rámci PPS dle jejich vzniku. Pod obrázkem je přidána tabulka dokládající vznik obcí resp. první zmínky o obcích zaznamenané v historických pramenech. První historické zmínky o těchto obcích většinou hovoří o vsi, která již „stojí“, vsi proto mohly vzniknout mnohem dříve než jsou uváděny první zmínky o nich.

PRVNÍ ZMÍNKY O OBCÍCH V RÁMCI PPS

První zmínky o obci (rozpětí v letech)

0 5 km

Obr. 14: Vznik obcí, resp. první zmínky o obcích PPS dle intervalů

Zdroj: webové stránky obcí [online]; upravila Mašková K. 2016

Na obr. 14 jsou pomocí 50-tiletých intervalů zobrazeny první zmínky o existujících obcích. Tento interval byl zvolen pro lepší přehlednost, přesné roky prvních zmínek o obcích jsou uvedeny v tab. 8. Z obrázku je patrné, že nejstarší zmínka pochází z let 1100 – 1150 (přesně z r. 1131 – Šindlářová, 1998) o obci Huzová, naopak „nejmladší“ obcí je Paseka-Sanatorium vznikající od počátku 20. století (st.). Nejvíce obcí (celkem 12) vznikalo, resp. byly poprvé zmiňovány, v historických písemnostech mezi lety 1300 – 1350.

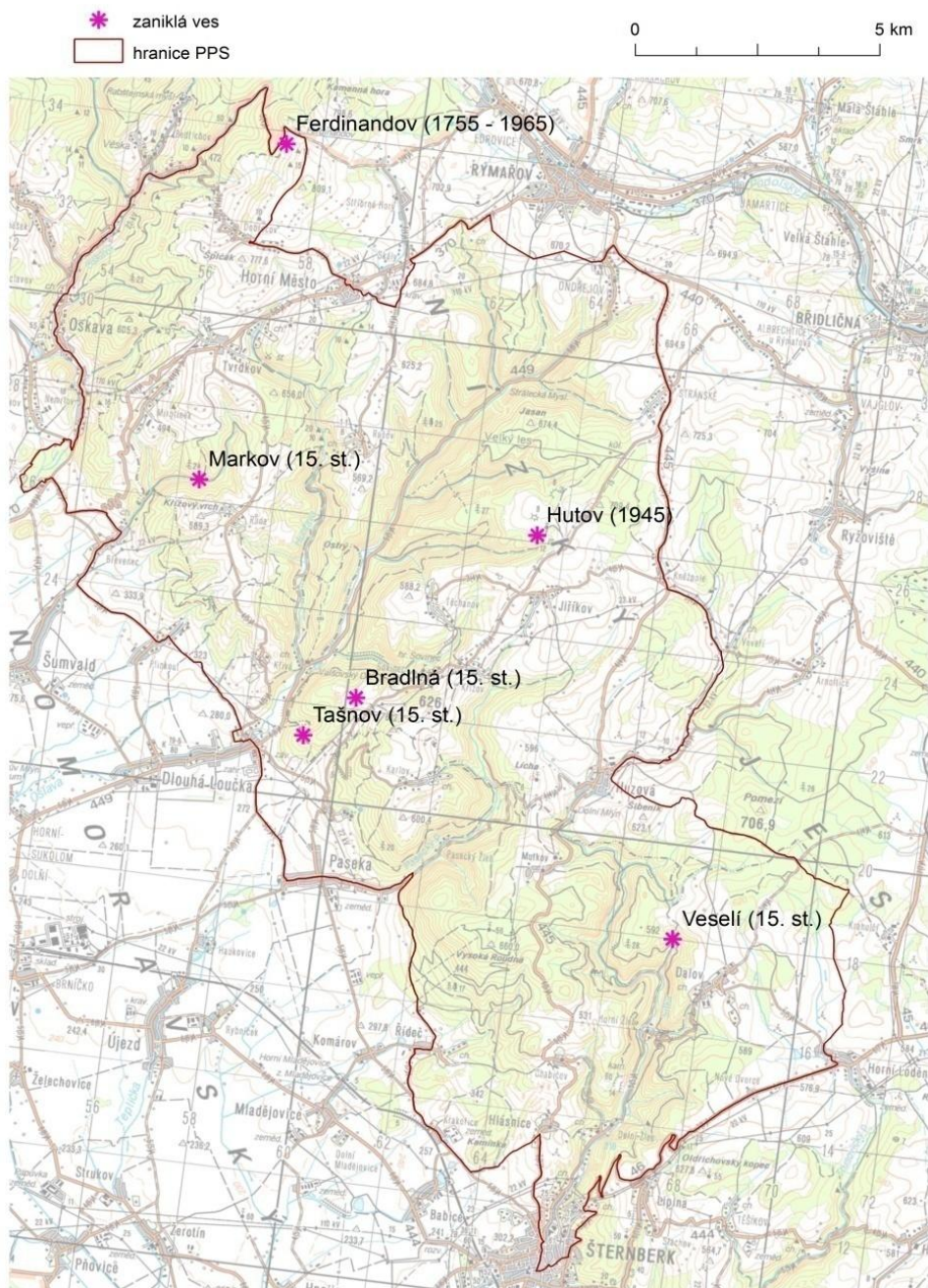
Tab. 8: První zmínky o obcích v rámci PPS

Obec	rok první zmínky
Bedřichov	1620
Břevenec	1338
Dalov	1305
Dlouhá Loučka	1301
Dobřečov	1528
Dolní Žleb	konec 18. st.
Hlásnice	1371
Horní Loděnice	1296
Horní město	1351
Horní Žleb	1784
Huzová	1131
Chabičov	1371
Jiříkov	1264
Karlov	1417
Kněžpole	1250
Krakořice	1273
Křivá	1348
Křížov	1299
Mirotínek	1381
Mutkov	1376
Nové Dvorce	1784
Ondřejov	1398
Oskava	1344
Pasecký Žleb	1718
Paseka	1317
Paseka-Sanatorium	1915
Plinkout	1348
Rešov	1398
Ruda	1348
Řídeč	1295
Sovinec	1353, 1318-48 hrad
Stránské	1320
Šternberk	1296, 1241 hrad
Těchanov	1260
Tvrdkov	1349
Valšův Důl	1264
Veveří	poč. 14. st.

Zdroj: webové stránky obcí [online], SPOLEK STARÉ SOVINECKO [online]; Rýmařovsko[online], turistika.cz [online], kroniky obcí; upravila Mašková K. 2016

V tab. 8 výše jsou znázorněny dle webových stránek obcí první zmínky o obcích. Obec Sovinec byla poprvé zmiňována až r. 1353, tedy pár let poté, co byl dostavěn mezi lety 1318 – 1348 hrad Sovinec (*Hrad Sovinec* [online]). Stejně tak město Šternberk bylo zmiňováno až r. 1296, hrad byl však postaven o cca 50 let dříve (*720 let Šternberk* [online]). Jak již bylo zmíněno dříve, v tabulce jsou uvedeny první zmínky o obcích, které již byly v té době mnohé existující, lze tedy předpokládat, že jejich vznik lze datovat dříve. Obec Nové Dvorce (Horní Loděnice) vznikla sice r. 1784, ale již dříve v tamních místech stála ves Nový Dvůr, která byla rozparcelována a přejmenována na Nové Dvorce (*Obec Horní Loděnice* [online]).

Mnohé obce a osady však vlivem válek, nemocí, chudoby a nedostatku obživy (většinou plynoucí z ukončení těžby a dolování aj. hospodaření) obyvatel, během staletí zpustly a zanikly. Některé z nich byly po dlouhé době znovuosídleny a existují dodnes. Na obrázku níže jsou zobrazeny a přibližně lokalizovány zaniklé obce. Zaniklé vsi, které nemohly být s jistotou lokalizovány, jsou vypsány níže pod obrázkem. Umístění bývalých vsí bylo provedeno pomocí popisu v Místopisném rejstříku obcí českého Slezska a severní Moravy a pomocí mapy Osídlení Rýmařovska.

Obr. 15: Zaniklé vsi na území PPS

Zdroj dat: MÍSTOPISNÝ REJSTŘÍK OBCÍ ČESKÉHO SLEZSKA A SEVERNÍ MORAVY [online], SPOLEK STARÉ SOVINECKO [online]; upravila Mašková K. 2016

Mezi zaniklé vsi, které na mapě nejsou umístěny, patří Dubčov (zánik v 15. st., nacházel se údajně mezi Dalovem a Chabičovem), Čechov (zánik do 15. st., byl vystavěn v údolí pod Těchanovem, Těchanov je však ze tří stran obehnan údolími říček, v publikaci nebylo jasně řečeno, ve kterém údolí), Dybštorf (zánik v 1. pol. 17. st., jeho umístění je blíže neurčitelné, ale existoval v okolí Sovince a Plinkouta), Zezhule (zánik v 15 – 16. st., ves stála pravděpodobně mezi Dalovem, Horní Loděnicí a Sedmi Dvory).

Informace o zaniklých obcích byly dohledány pomocí *MÍSTOPISNÉHO REJSTŘÍKU OBCÍ ČESKÉHO SLEZSKA A SEVERNÍ MORAVY* [online]. V okolí Fialova Mlýna u Rešova se také kdysi (neznám vznik a zánik) nacházel rešovský dvůr, kde mohl existovat další mlýn – hamr pro zdejší železnorudné doly (*Štola a zaniklý dvůr u Rešova* [online]).

6 Kulturně-historické poměry

Každá obec má své kouzlo, svou historii, historické památkové a vzácné objekty, ať se již jedná o kostely, staré hřbitovy, kaple, kříže, pomníky aj. V území je dodnes patrná existence bývalých hrádků, které však během staletí dávno zanikly a zanechaly po sobě v krajině stopy. Války (husitské, česko-uherská, třicetiletá, prusko-rakouská, 1. a 2. světová aj.) a morové epidemie měly na obce tragický dopad a vedly u několika k vysídlení a úplnému zpusnutí. Některé z nich však byly znovuosídleny. Zdejší plochy byly pro domácí obyvatelstvo příliš rozsáhlé, proto byly do 14. st., a i poté v dalších kolonizačních vlnách, povolávání kolonistů z dalekých krajů, převážně z Německa. Proto většina obcí byla, až do konce 2. sv. v., převážně německá. Po 2. sv. v. docházelo ve většině obcí k nevhodným zásahům z hlediska architektury, charakteru obce a krajiny a také se zvýšila nezaměstnanost. Obyvatelstvo, jež ve zdejších oblastech žilo po mnoho generací, bylo odsunuto a nahrazeno jiným, které však k této krajině nemělo tak silný vztah (Šindlářová, 1998; Richter, 1998).

Území bývalého sovineckého panství bylo do 13. st. zalesněno; v pralese převládaly v těch dobách smíšené monokultury (Šindlářová, 1998), během osidlování území (již v tomto období) a dolování rud lesů ubývalo; tento úbytek byl v 1. pol. 18. st. markantní a území začalo být znovu zalesňováno. Zdejší oblasti lákaly nové příchodí výskytem ložisek zlatých a stříbrných rud, železné rudy nevyjímaje anebo byly obce vystavovány pro účel stanice při cestě mezi Olomoucí a Vratislaví. V mnohých vsích vznikaly, z důvodu zdejšího nerostného bohatství a hlavní obživy – těžby rud a jejího zpracování, hamry a hutě. Těžba rud započala – dle prvních zmínek – kolem 13. st., získávání zlata (rýžování) aj. rud však započalo mnohem dříve, už i Keltové kolem r. 100 př. n. l. rýžovali zlato v oblasti J Jeseníků. V 15. a 16. st. dolování kulminovalo, po třicetileté válce a od 18. a 19. st. byla těžba postupně utlumována kvůli finančním ztrátám (nízké ceně), geologickým neznalostem o hlubších částech ložisek, povrchová ložiska již byla za staletí dolování značně vytěžena (*Rýmařovsko: sdružení obcí* [online]).

6.1 Huzová

Huzová je nejstarší osada na Rýmařovsku a stala se od doby svého vzniku hlavním kolonizačním centrem. Roku (r.) 1320 je o Huzové psáno jako o městě vlastnicím, krom jedenácti lánů, mlýn. Mezi 15. – 16. st. si Huzová držela městská práva, mezi něž patřilo i vaření piva. Od 17. st. do třicátých let 20. st. docházelo v Huzové k mnoha velkým požárům, při nichž byly zničeny a poškozeny mimo jiné i pivovar a kostel. K úplnému zrušení pivovaru došlo r. 1892. V okolí Huzové se dříve pěstoval len a později zde vznikla i tkalcovská manufaktura pro jeho zpracování; stávala údajně za dnešním huzovským rybníkem. R. 1900 se v obci evidují již 4 tkalcovny, dále 2 pily, 2 mlýny, tlačárna oleje, cihelna. Od r. 1912 se zde vyráběly likéry a v okolí se těžilo ze dvou lomů; v evidenci obce je psáno, že 2 km SV od obce byl v provozu břidlicový lom. R. 1965 zde byla vystavěna vodní nádrž a o 30 let později nová vodní nádrž při cestě na Kněžpole.

Z historických pamětihodností by měla být zmíněna kaple sv. Valentina, která byla postavena zřejmě r. 1730 na Kostelním vršku, r. 1787 vyhořela a na jejím místě byla vystavěna radnice, ta byla později přestěhována a na jejím místě byla postavena šenkovna. Kaple sv. Valentina nahrazovala dřevěnou kapli; ta stávala naproti silnici odbočující do Paseky. U této kaple se údajně nacházel zázračný pramen, který byl však r. 1716 zasypan. V současné době v Huzové stojí kostel sv. Jiljí již z 15. st. Kostel stojí poblíž náměstí, jehož jádro tvoří park z r. 1831.

Součástí Huzové jsou obce Arnoltice a Veverí, které původně patřily k sovineckému panství, nyní však hranice PPS jen částečně prochází obcí Veverí. První zmínky o obci Veverí pocházejí z počátku 14. st. Před ní v místech dnešního Veverí pravděpodobně stávala již zaniklá obec Rulendorf. Během husitských válek ves zpustla, avšak o necelé století později měla být nařízením pána ze Sovince znovuosídlena. Počátkem (poč.) 17. st. patřil k místní rychtě mlýn. V kronikách se objevují zmínky o existenci zdejších železáren, které však zanikly v 70. letech 19. st. Na okraji obce se nachází velké stavení – budova velkostatku (bývalá rychta) a hospodářská budova. V okolí na návrší stojí pozůstatky kaple sv. Jeronýma s hřbitovem z r. 1791, bývalá kaple však již stojí mimo PPS. JZ od obce se tyčí Obecní kopec, kterým kdysi procházela šternberská cesta z Huzové do Kněžpole (Šindlářová, 1998).

6.2 Dlouhá Loučka

První zmínky pochází z r. 1301, ves však vznikla dříve, protože již od 2. pol. 13. st. probíhal osídlovací proces jesenického podhůří z důvodu nerostného bohatství (*Dlouhá Loučka* [online]). Obec byla již ve 14. st. rozdělena na Horní a Dolní Dlouhou Loučku.

Dolní část obce tvořily od 14. st. díl s kostelem a farou (nemocnice, nynější škola), horní díl byl tvořen dvorem. Horní Dlouhá Loučka byla součástí sovineckého panství a po určitou dobu i Dolní. Nyní je však součástí PPS jen část Horní Dlouhé Loučky.

R. 1709 byl v Horní Dlouhé Loučce vystavěn **zámek** z původní tvrze z poč. 17. st., který sovineckým pánům Řádu německých rytířů sloužil ke správním účelům. R. 1839 v něm byla postavena kaple sv. Alžběty. Za napoleonských válek a během 1. sv. v. sloužil jako vojenská nemocnice, po 1. sv. v. jako arcibiskupská rezidence, během 2. sv. v. jako ubytování pro německé důstojníky, zajatecký tábor a nemocnice, během komunistické éry jako sklad obuvi a r. 1986 došlo k požáru a rozsáhlému poškození. Zámek je nyní v havarijním stavu a jeho areál nepatří do plochy přírodního parku Sovinecko; dendrologicky vzácný zámecký park, který byl založen koncem 19. st., je do něj však zahrnutý. Před současným parkem se zde rozprostírala barokní zahrada. Před válkou byl park udržován, během války byl obehnán ostnatým drátem a strážními věžemi. Dominantou parku je platan s obvodem kmene 4,1 m, mnoho stromů však již odumřelo.

Obr. 16: Zámek před jeho vyhořením neznámého data
Zdroj: *Kultura.cz* [online]

Obr. 17: Zámek v současném stavu; Mašková K. 2016

V Horní Dlouhé Loučce byly v minulosti evidovány pila, 3 mlýny (druhý z nich byl největší – při dvoře, v 1. pol. 19. st. k němu byla instalována parní pila, jejíž vodní turbína je skryta nad zámkem při okraji rekultivované skládky), hamr (r. 1578), továrna na parkety, sladovna, chmelnice a panský pivovar (1582 – 1905) – ten byl poč. 17. st. nejvýnosnější na Moravě.

V Dolní Dlouhé Loučce se nacházely také 3 mlýny (na místě dnešních stavebnin u radnice, dnešního KD – zde byl mlýnský náhon zavezen r. 1959, zahrady naproti fary), továrna na parkety, parní pila, cihelna, textilní manufaktura (pol. 18. st.), koželužna (od 20. let), sýpka vedle nynější radnice, která má sídlo v bývalé pozdně renezanční tvrzi. Tvrz, postavená v letech 1590 – 1612, a bývalá – značně zdevastovaná, avšak velmi hodnotná – sýpka a konírna se sklepem byly součástí feudálního dvora. Tvrz sloužila jako občasný pobyt sovineckým pánům. Od 16. st. je doložena v Dlouhé Loučce existence hamrů, od 17. st. papírna, dále vápenka a lihovar.

Dle projektů poč. 20. st. měla být vedena železnice přes Dlouhou Loučku. U Kulturního Domu mělo být osobní nádraží a v Horní Dlouhé Loučce nákladní nádraží. Vypukla ale 1. sv. v. a od projektu bylo upuštěno. R. 1977 byly zahájeny práce na motokrosové trati, kde dodnes probíhají závody až mezinárodního významu. V 80. letech měla být vybudována vodní nádrž pro pitnou vodu na řece Oslavě; po r. 1989 bylo od záměru upuštěno (Svoboda, 2001; Richter, 1998, *Rýmařovsko: sdružení obcí* [online]).

Plinkout je poprvé zmiňován r. 1348. Během 14. st. stála u obce osada Držkovice, která ale o století později zanikla. Původně (od husitských válek) patřil šumvaldskému panství stejně jako Sukolom, Břevenec a Mirotínek, od r. 1548 však byl přiřazen k sovineckému panství. Plinkout byl jedním z hlavních uzlů hornické činnosti, r. 1546 zde fungovalo 68 dolů, o století později se jejich počet ještě navýšil, během třicetileté války však těžba téměř zanikla a stejně jako v ostatních obcích či osadách měly války na obec tragický dopad. R. 1774 zde těžba zanikla zcela, po její činnosti však zbyly v krajině stopy (šachty, zasypaná ústí štol, mizející haldy hlušiny, bývalé komunikace,...). Všechny šachty a ústí štol však byly odborně zastřeleny. Kutalo se především na úpatí Křížového vrchu. Ve vsi bývala zvonice, až r. 1887 zde byl vystavěn kostel sv. Jana Nepomuckého. S od Plinkouta nad svahem u polní cesty stála boží muka z počátku 19. st., vyprávěla se o tomto místě pověst o tragické smrti při hádce dvou bratrů o kus pole (Brachtl, 2014).

O Valšovském Dole (dříve Valšovský Žleb) existovaly první písemné zmínky v 2. pol. 13. st. Ves od počátku svého vzniku zřejmě několikrát zpustla a byla znovuosídlena (např. od poč. 16. st. na cca 150 let byla ves pustá). V evidenci obce existují zmínky o fungujících hutích (r. 1582), o stříbrné huti pod Ostrým vrchem, mlýnu, olejárně, lomu na stavební kámen, parketárně, která však po válce byla zbourána a místo ní byl postaven kravín. V pol. 19. st. existoval v obci komplex továren na vodní pohon. V současné době značně zdevastovaný objekt bývalé papírny je řazen mezi nejstarší továrny na Moravě. Papírna údajně vznikla z bývalého hamru a byla založena údajně r. 1612.

Součástí papírny byla dokonce elektrárna fungující na vodní pohon Huntavy naproti hostinci Vlčí jáma (ještě dnes pozorovatelný betonový náhon nad budovou). Mlýnské kolo bývalo největší na Moravě. Místní továrny bývaly obklopeny hlubokými lesy a ovocnými zahradami; nacházel se zde dokonce okrasný park s fontánou a dům se zvonící. Opodál bývalé papírny stával panský dům, byty úředníků, dílny, sklady i stáje. Před 2. sv. v. došlo k ukončení její činnosti a v továrně se začala vyrábět lehká obuv. Továrna pak byla od r. 1950 do r. 1969 opuštěná, pak byla její činnost znovuobnovena. Od 90. let však olomoucký obuvnický podnik Obnova zkrachoval, od této doby objekt chátrá.

Obr. 18: Bývalá papírna (později výroba obuvi); Mašková K. 2016

Kostel v osadě vystavěn sice nebyl, ale v 19. st. zde byla vystavěna kaple, ze které je v současné době garáž pro auto. Existovaly zde i další památky, např. kříž na křižovatce (nejspíš směrem na Rešovské vodopády) a kříž před vjezdem do papírny – památky však vymizely po vystěhování Němců po 2. sv. v. v důsledku necitlivého chování přistěhovalého obyvatelstva (Svoboda, 2001; Richter, 1998; *Rýmařovsko: sdružení obcí* [online]).

První zmínky o Křivé pochází z r. 1348. Během německého osídlování osady byla Křivá pojmenována jako „Pudelsdorf“, zřejmě dle tzv. pudlování (starý způsob tavení) železa a tedy i rozšířené hutní výroby v okolí. Z pamětihodností stojí za zmínku kaple sv. Floriána s kamenným křížem (*Český rozhlas* [online]).

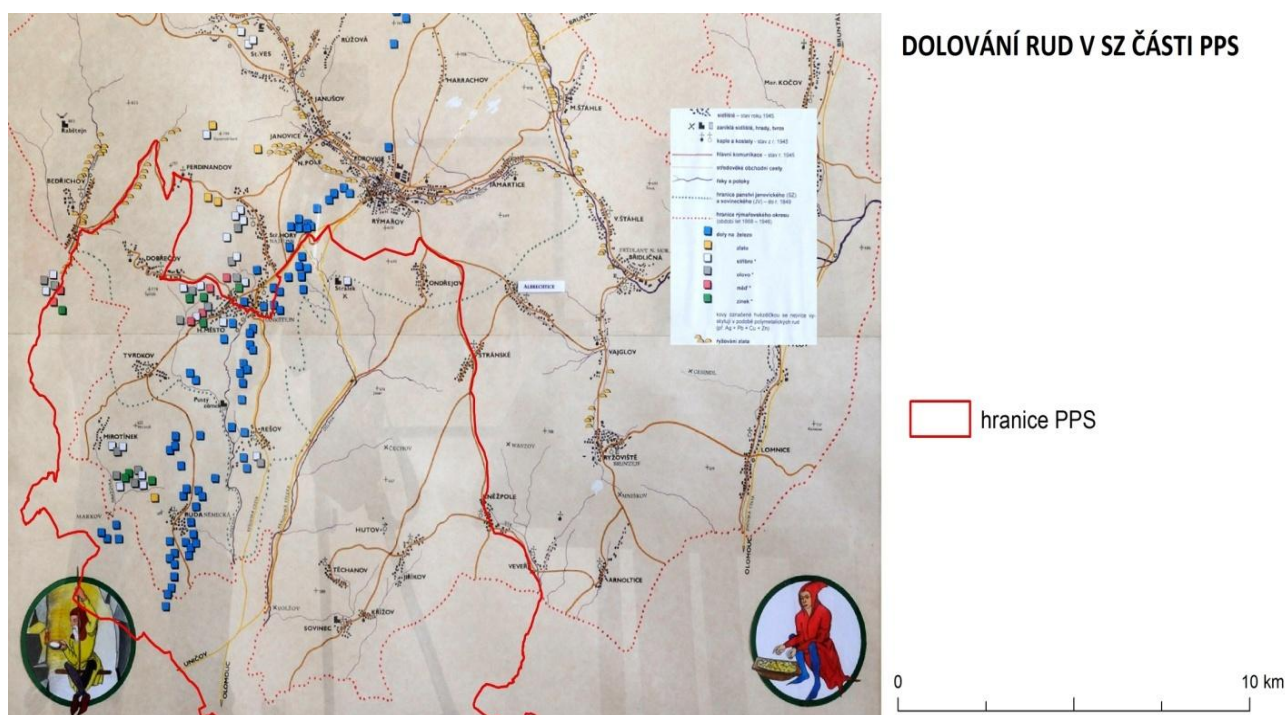
6.3 Tvrdkov

O Tvrdkově existují písemné prameny od 14. st. Hlavní obživou místních obyvatel bylo, oproti vedlejší Rudě, zemědělství. V Tvrdkově byl evidován mlýn u Tvrdkovského potoka, pod nynější přehradou. R. 1776 byl v obci vystavěn kostel sv. A. Paduánského na místě bývalé dřevěné zvonice, márnice a hřbitova.

Mirotínek vznikl během 14. st. Na webových stránkách o historii obce je uváděn ve vsi Blažkův hamr, ovšem bez bližšího určení. V obci se nenachází kostel, ale menší zvonice.

Ruda vznikala jako hornická osada též ve 14. st. V Rudě se nejen těžila železná ruda (také zlato a stříbro), ale i zpracovávala; existují zmínky ze 16. st. o zdejších hamrech.

Po dolování zůstalo v krajině mnoho stop (např. Kaulichův důl na J straně Křížového vrchu, podél žluté turistické stezky směrem k Fialovu mlýnu u Rešovských vodopádů či nad Rudou v lese směrem na Tvrdkov). Ještě na konci 16. st. bylo dolování hlavní obživou místních a žilo zde na 900 obyvatel (dle CZSO [online] zde r. 2013 žilo 73 obyvatel). Od 17. st. však začalo dolování upadat. Z památek z pol. 18. st. se zde nacházela zvonička se hřbitovem a v 50. letech 18. st. započala stavba místního kostela. Naproti němu stojí opravená kaple (*Oficiální stránky obce Tvrdkov: Ruda, Mirostínek* [online]). R. 1760 byla zahájena stavba známé a vzácné barokní křížové cesty celkem se čtrnácti pískovcovými zastaveními směrem na vyhlídkový Křížový vrch. Cesta byla již od r. 1963 vyhlášena za státní kulturní památku, v současnosti za přispění EU je restaurována (*Rýmařovsko: sdružení obcí* [online]).

Obr. 19: Dolování rud v SZ části PPS

Zdroj: *Oficiální stránky obce Tvrdkov: Ruda, Mirostínek* [online]; upravila Mašková K. 2016

6.4 Horní Město

Jak již název napovídá, bylo městečko založeno jako hornická osada v oblasti bohatého nerostného bohatství. V okolí Horního Města se těžila železná ruda, olovo, stříbro, měď a zinek. Doklady o těžbě nacházíme od počátku 15. st. Těžba byla definitivně ukončena r. 1970, avšak až do sametové revoluce probíhaly v Horním Městě a okolí ojedinělé výzkumné geologické práce, které měly vést k rozšíření a znovuobnovení těžby. Jedna z nejvýznamnějších jam se nazývala Nová Jáma – ta, i spolu s dalšími, byla zasypaná a zabetonována v 90. letech. Upomínku na Novou Jámu lze nalézt na J Horního Města.

Z památek lze jmenovat kostel sv. M. Magdalény z r. 1611, ten se již však nachází přímo za hranicí PPS. Před ním existoval v obci dřevěný kostel na S straně.

Kolem nynějšího kostela býval hřbitov, ten však musel být zrušen, protože pod ním vedla hlavní štola hornoměstského rudního revíru. Existují také zmínky, že v Horním městě, neznámo přesně kde, bývalo drobné opevnění.

Dobřečov pocházející zřejmě z 16. st. nebýval zaměřen jen na hornickou činnost, ale i na tkalcovství a lesnictví. R. 1853 zde byla vystavěna kaple sv. J. Křtitele, před jeho vystavěním zde již stál hřbitov se zvonící. Kostel se hřbitovem však též stojí přímo za hranicí PPS. Největší rozvoj byl v obci zaznamenán v 2. pol. 19. st., ten však po 2. sv. v. upadal, hrozilo zpusnutí obce. Nyní má obec Dobřečov rekreační podobu (*Dobřečov.cz* [online]).

V Rešově založeným ve 14. st. lze obdivovat kostel sv. Kateřiny ze 14 st., opraveným po požáru v 2. pol. 18. st., a v blízkém okolí Rešovské vodopády, o kterých bylo zmiňováno v kapitole Geologických a geomorfologických poměrů (*Horní Město* [online]). Pod vodopády leží zaniklý a pustý Fialův mlýn. Na JV od něj se údajně nachází zaniklý dvůr, kde mohl stát další mlýn. Oba mlýny mohly sloužit jako hamry pro zdejší rudné doly (Štola a zaniklý dvůr u Rešova [online]).

V SZ cípu zájmového území směrem na S od Dobřečova byla v pol. 18. st. založena osada Ferdinandov, kde se kromě domů nacházela i kaple. Ves však kolem r. 1965 zanikla. (*Horní Město* [online]; *Rýmařovsko: sdružení obcí* [online]).

Obr. 20: Pozůstatky Ferdinandova; Mašková K. 2016

Pustý zámek (Zakletý či Začarovaný zámek) resp. jeho pozůstatky, u Tvrdkova má své umístění nad soutokem Huntavy a Tvrdkovského potoka nad Rešovskými vodopády a naproti Sovím skalám. Jde o bývalý hrádek neznámého původu a účelu; údajně nešlo o strážní hrádek kontrolující okolní doly a stezku; ta by vedla přes těžký terén Rešovských vodopádů. Hlavní stezka do Dlouhé Loučky vedla údajně na levé straně huntavských svahů (po směru toku).

Údajně se jednalo o neúspěšný pokus o průnik pánů z Dlouhé Loučky do ještě neosídleného Rýmařovska.

V místě zatím neproběhly archeologické výzkumy, nelze tudíž s jistotou o hrádku vypovědět dobu vzniku, přibližná doba by mohla být datována před vynálezem palných zbraní, tedy před poč. 14. st. Na místě se nachází pouze několik pozůstatků; zpevněná cesta, 3 strmé (upravené?) skalní suky, dva široké, cca 4,5 m hluboké, příkopy a zbytky kamenných zdí. Pustý zámek byl zřejmě tvořen jen několikabokou obytnou věží s opevněním (*Rýmařovsko: sdružení obcí* [online]).

Obr. 21, 22: Pozůstatky Začarovaného zámku (zpevněná cesta, pozůstatky kamenné zdi, hradní úvaly); Mašková K. 2016

6.5 Ondřejov (Rýmařov)

První zmínky pocházejí z konce 14. st. Ves byla od 70. let 15. st. do pol. 16. st. vylidněná. V obci žilo pouhých pár desítek lidí, počet obyvatel se do konce 2. sv. v. navýšil až na 578 obyvatel. Zdejší obyvatelé živilo tkalcovství, zemědělství i hornictví (na J od Ondřejova a na Z od silnice se nachází bývalý břidlicový lom). V obci se nachází teprve 100 let stará kaple sv. Anny vystavěná na místě původní dřevěné zvonice.

V blízkosti, na Z od Ondřejova, lze nalézt pozůstatky středověkého hrádku. První zmínky o strážním hradu **Strálek**, který leží 2,5 km od Rýmařova (neleží na území obce Ondřejov, ale města Rýmařova), pochází z r. 1282. Majitelé stráleckého panství objevili nerostné bohatství tamních míst a tak se zde rozvíjelo dolování i rýžování zlata; v okolí Strálku se údajně nachází bezpočet bývalých důlních děl dokládající těžbu olověných, stříbrných a železných rud mezi 13. a 19. st. Kolem r. 1320 byl z neznámých důvodů dobyt, od té doby byl téměř či zcela neobydlen. Jiný pramen – informační tabule v místě Strálku – uvádí, že hrádek byl dobyt během husitských válek – vedla k němu podzemní cesta. V údolí Stráleckého potoka vedla Královská cesta spojující Rýmařov a Dlouhou Loučku. Po dobytí a zpusnutí hrádku byly vesnice stráleckého panství majetkem okolních panství, včetně sovineckého.

Řád německých rytířů věnoval kamení ze zpustlého hrádku rýmařovským na opravy domů po požáru, snad i proto se z hrádku zachovaly již jen rozvaliny a bývalé úvaly.

V 70. a 80. letech 20. st. probíhal v místě archeologický výzkum. Lze předpokládat, že hrádek byl dvoudílný a míval složité opevnění – hlinité valy, šíjové příkopy a hradby (*Rýmařovsko: sdružení obcí* [online]).

Obr. 23, 24: Pozůstatky hrádku Strálek; Mašková K. 2016

6.6 Stránské

Nejprve se osada zmiňuje v 1. pol. 14. st., v pol. 16. st. ves zpustla. Ve vsi u silniční křižovatky byl vystavěn kostel sv. Kateřiny s původní bránou a s ohrazením kolem hřbitova, kde byly nalezeny malované a popsané náhrobní kameny. Kostel pochází z r. 1616, v 18. st. byl po zásahu bleskem opraven (*Rýmařovsko: sdružení obcí* [online]; (*SPOLEK STARÉ SOVINECKO* [online])). Kostel i se hřbitovem stojí za hranicí PPS.

6.7 Jiříkov

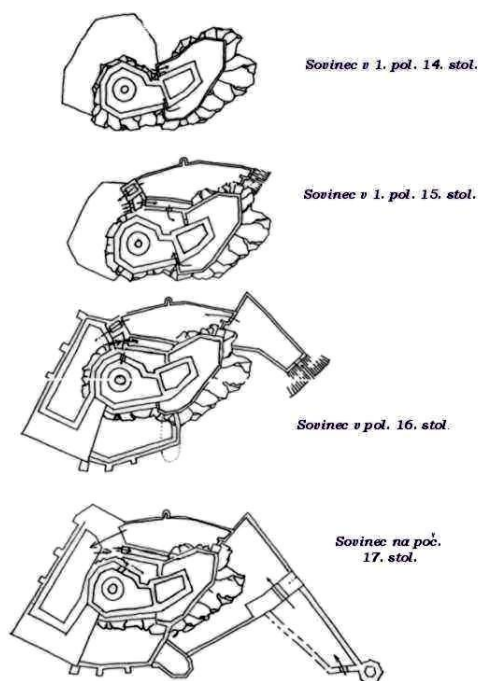
Jiříkov vznikl patrně v 2. pol. 13. st. V obci se nachází kostel sv. Michala z r. 1787, starší stavba pocházela z přelomu 16. a 17. st. (*SPOLEK STARÉ SOVINECKO* [online]).

Značně zdevastovaný kostel sv. Šimona, který býval v Těchanově zřejmě od 13. st. postaven, stával na jiném místě než ten současný (patrně na horním konci), který byl postaven zřejmě r. 1792 (*Rýmařovsko: sdružení obcí* [online]).

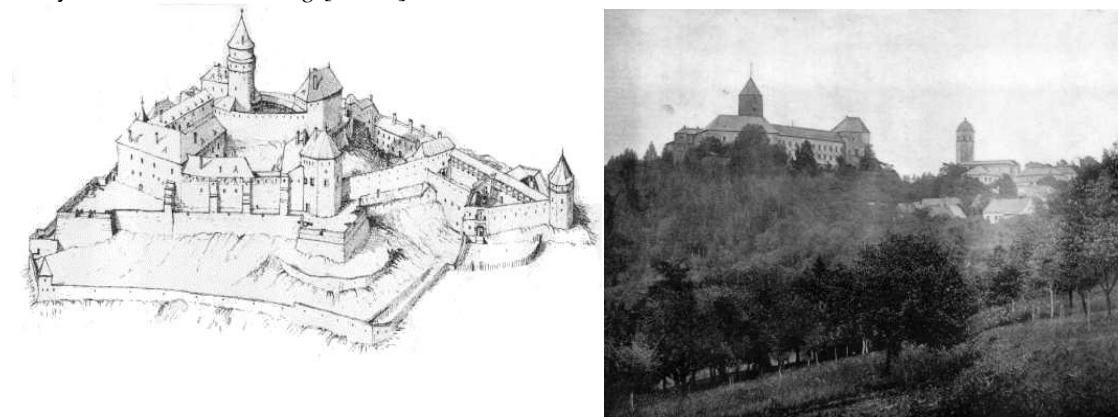
Kněžpole, jako Jiříkov, vznikalo též v pol. 13. st. Od pol. 16. st. osada zpustla a v pozdější době byla znovuosídlená. R. 1692 na následky zemětřesení bylo poškozeno několik domů. Dále se uvádí, že v okolí Kněžpole v 17. st. existovalo mnoho rybníků. Místní obyvatelstvo se živilo výhradně zemědělstvím a tkalcovstvím, dále zde existovalo kovářství, kolářství, tírna lnu, soustružnictví. V Kvěžpoli byl dříve kostel sv. J. Křtitele vystavěn r. 1350, r. 1660 byla vybudována zvonice a r. 1909 byl znovu vystavěn kostel i se zdí kolem hřbitova (*SPOLEK STARÉ SOVINECKO* [online]; *Rýmařovsko: sdružení obcí* [online]).

O Křížovu existují první zmínky z konce 13. st., ve vsi lze navštívit místní galerii v kostele sv. F. Xavera z konce 17. st. (*SPOLEK STARÉ SOVINECKO* [online]).

Hrad **Sovinec** byl založen bratry Pavlem a Vokem ze Sovince v letech 1329 – 1332. Bratři byli biskupští manové mající dříve sídlo na hrádku Mutkov. Hrad býval původně nevelký a dle Historie Sovince (*SOVINEC: Eulenburg* [online]) byl původní malý hrádek (římský kastel) na skalním ostrohu spolu se středověkým městečkem postaven mnohem dříve, snad již v 2. pol. 13. st. Městečko Sovinec bývávalo v počátku novověku větší než dnes. Na přelomu 15. a 16. st. byly postaveny další opevnění hradu a další stavby a od pol. 16. st., kdy vymřeli poslední dědici Sovince, byl hrad přestavován dle renezančního slohu, aby jeho podoba více připomínala zámek. Rozšiřovány byly také hradní sklepení a tajné podzemní chodby. Od 20. let 17. st. byl hrad v držení Řádu německých rytířů, byl dobyt Dány a během třicetileté války (r. 1643) Švédy. Poté hrad povětšinou chátral a byl restaurován až r. 1837. Od poč. 20. st. Sovinec sloužil jako letní sídlo Řádu, byla zde velká knihovna a muzeum. Před 2. sv. v. byl hrad zabaven jednotkami SS a sloužil jako vězení. Po 2. sv. v. byl hrad podpálen sovětskými jednotkami. Od 90. let je hrad znovu restaurován, dosud však nejsou jeho opravy u konce. Drobnější restaurace hradu byly však prováděny už od 60. let. Vedle hradu Sovinec stojí kostel sv. Augustina z pol. 19. st., jeho předchůdcem byla kaple z 15. st. a jiná kaple se hřbitovem stála do r. 1659 na J straně hradu, zanikala po drancování Švédů a na jejím místě byl později postaven domek. Věž nynějšího kostela byla kdysi vystavěna během třicetileté války k ochraně (*Rýmařovsko: sdružení obcí* [online]; (*SPOLEK STARÉ SOVINECKO* [online]; *SOVINEC: Eulenburg* [online])).

Obr. 25: Dynamika vývoje hradu Sovinec
Zdroj: SOVINEC: Eulenburg [online]

Obr. 26, 27: Rekonstrukce hradu Sovinec z r. 1643; fotografie hradu z r. 1893, pohledy z JV stran
Zdroj: SOVINEC: Eulenburg [online]

Obr. 28: Pohled na Sovinec z pohledu z JV strany v současnosti; Mašková K. 2016

Součástí Jiříkova bývala osada Hutov, založená zřejmě v 18. st. Nacházel se 1,5 km S od Jiříkova. V jeho okolí se těžila břidlice. V místě v současnosti lze nalézt několik lomových jezírek, stopy po povrchové těžbě (údajně zde těžba probíhala od 2. sv. v.), základy bývalých domů (bývalý statek?) a ruiny kaple sv. Anny pocházející nejspíše z poč. 20. st.

Obr. 29: Pohled na zříceninu kaple sv. Anny v Hutově; Mašková K. 2016

6.8 Oskava

Prvně je Oskava písemně zmiňována ve 14. st., avšak již v dřívějších dobách Keltů se na řece Oskavě rýžovalo zlato a v okolí rozvíjely hornictví a hutnictví. Další obživou pro místní byly tkalcovství a textilní výroba. Poč. 17. st. byla Oskava spojena se Stančínem (Tenčín), což bývala osada s hamrem. Železářství však v 1. pol. 18. st. zaniklo. Bývalé hamry tak byly přeměněny na mlýny, pily. Během 18. a 19. st. se zvýšil význam Oskavy, r. 1803 byl postaven kostel sv. Floriána v místě bývalého hamru. V 1. pol. 19. st. existují zmínky o bělidlech, tkalcovnách, pile a dvou zdejších mlýnech, které jsou v Oskavě známy nejspíš dodnes (oskavský a Langrův). V areálu továrny vedle kostela se nachází technická památka kouřovodu, který byl vytesán do skály v nitru kopce; jeho vývod je na jeho vrcholu.

Bedřichov byl založen v 1. pol. 17. st. V jeho okolí se taktéž rýžovalo zlato, rozvíjely se hornictví a hutnictví. Železnorudné doly byly r. 1788 zavřeny, i dolování zlata a stříbra v tomto období skončilo neúspěšně, po dolování se ve vsi začalo rozvíjet textilnictví (*Oskava: oficiální stránky obce* [online]; *Turistika.cz* [online]).

6.9 Břevenec

Břevenec je poprvé zmiňován v 1. pol. 14. st. Název je odvozen z latinského názvu, který značil, že se ve zdejších oblastech „tříbilo“ zlato. Stejně jako v ostatních obcích se v jeho okolí těžilo. Po třicetileté válce, jako v mnoha ostatních obcích, byly pokusy o obnovu těžby, ta však byla od 2. pol. 18. st. neúspěšná (r. 1774 byla zastavena těžba stříbra). V Břevenci byly postaveny dva mlýny a pila. Místní se po hornické činnosti živili tkalcovstvím. V obci byla postavena r. 1733 kaple sv. Antonína (*Historie Břevence* [online]).

6.10 Paseka

Paseka byla známa určitě v 1. pol. 14. st. a již v té době byl ve vsi evidován mlýn. Později byly v Pasece mlýny dva. V blízkosti Paseky se téže nacházely rudné doly, v blízkosti Karlova 2 vápenné doly, jeden z nich cestou na Karlov postupně zarůstá, z druhého, při silnici z Paseky na Sovinec, byla vytvořena skládka a až poslední dobou byl bývalý lom přetvořen na arboretum Machu Picchu. Bývalá těžba snad mohla probíhat směrem na SV obce u počínajícího svahu Nízkého Jeseníku – odpovídal by tak tomu značně zvlněný reliéf, jedná se však o nepodloženou domněnku. V obci lze nalézt několik památek, především kostel sv. Kunhuty, vystavěn poprvé již v pol. 12. st., poč. 17. st., r. 1784 a r. 1999 přestavován. Vedle kostela je mimo hřbitov také kaple. Kostel se hřbitovem je však mimo PPS.

Jak již v práci bylo řečeno, pasecké sanatorium, kolem něhož byla později vystavěna další stavení, bylo založeno kolem r. 1915 (Knápek, 2006; *Obec Paseka* [online]).

Směrem proti směru toku Tepličky na SV od Paseky, kde se nalézají ve stínu Rešovských vodopádů méně známé Pasecké vodopády, je malá osada Pasecký Žleb, která byla postavena zřejmě v 18. st. jako lesnická osada Mutkova. V osadě se u domu č. p. 2 nacházela pila a údajně zde byl vystavěn mlýn (Masničák, 2008).

Karlov byl poprvé připomínán poč. 15. st. Z pamětihodností lze jmenovat kostel sv. Antonína (*Obec Paseka* [online]).

6.11 Mutkov

Nejstarší zmínka o Mutkovu pochází z 1. pol. 14. st. Záhy po ničivých válkách té doby (husitská a česko-uherská) zpustl a byl znovuosídlen až během let 1690 – 1717. Místní se živil zemědělstvím, tkalcovstvím (dnes neexistující tírna lnu se nacházela u bývalé odbočky na Šternberk), hornictvím, lesářstvím. Od r. 1838 byla v Mutkově jen zvonice, od r. 1920 byla na jejím místě vystavěna kaple, ta byla r. 1992 opravena. S od Mutkova směrem k silnici po žluté stezce lze narazit na místo, které se jmenuje „U lip“; jsou zde dvě vzrostlé lípy, u kterých mezi lety 1975 – 1980 stával kříž. Lípy zde byly vysazeny údajně z důvodu vyvrácení původních lip u kříže před 123 lety (2016). Další vzrostlý strom (dub) lze nalézt u cesty na kraji lesa v dolní části obce u domu č. p. 2. Původně zde byly duby dva; jmenovaly se Císařské duby, byly vysazeny na počest spolenectví rakousko-uherského a německého císaře (Masničák, 2008).

Hrádek Mutkov (Waldhausen – Lesní dům) je předchůdcem hradu Sovinec. Jeho pozůstatky se nachází na levém břehu Sitky asi 1,6 km na J od Huzové. Nevede k němu žádná cesta. Archeologické průzkumy z 60. let min. st. prokázaly jeho existenci. Hrádek pochází zřejmě z 2. pol. 13. st., byl sídlem biskupských manů a také sloužil jako tvrz chránící lokalitu huzovska.

Mezi lety 1329 – 1333 hrádek zanikl. Svou polohou již neodpovídal požadavkům té doby a nedaleko od něj byl postaven větší, a svou polohou pro ochranu výhodnější, hrad Sovinec. Je možné, že právě za husitských válek a rabování došlo k úplnému konci a rozboření hrádku. Plocha areálu činila 42 x 20 m. Směrem k J se jeho plocha zužovala. Plocha samotného hrádku však činila 16 x 10 m s navršením 1,5 m. Příkop bývalou stavbu odděluje od okolního terénu ze S (6 m hluboký) a J (4 m hluboký) strany. Z V strany se příkop nezachoval a ze Z strany je hrádek vymezen skalním srázem vysokým až 60 m (Šindlářová, 1998).

Obr. 30: Pozůstatky hrádku Mutkov; Mašková K. 2016

6.12 Řídeč

Řídeč vznikala pravděpodobně během 13. st. Obdobně jako v ostatních vsích tato oblast lákala nové příchozí svým nerostným bohatstvím; i v těchto místech nalezneme v okolí mnoho stop po těžbě. Už bývalý název Říč nejspíše odkazuje na dřívější těžbu/rýžování zlata v okolí Zlatého potoka protékajícím vsí. Železná ruda se v okolí Řídeče těžila do r. 1947. Ves byla převážně hornickou a zemědělskou osadou. Jako okolní obce je ves zasažena morem a válkami. Mnoho obyvatelstva odešlo také v důsledku jejich okolím nepřijímané evangelické víry. Dům s č. p. 12 bývával mlýn, byla k němu pořízena turbína a vznikl elektromotor, později byl zbořen. Dům s č. p. 46 u rybníka býval pilou, ta r. 1943 vyhořela a byla znovuopravena. Na území Řídeče lze narazit nalevo po stezce z Chabičova k řídečské myslivně na zajímavost – Oltářní kámen. Je to plochý břidlicový balvan, u kterého se prý kdysi konávaly za slunovratů pohanské keltské modloslužby a za třicetileté války protestantské mše. Sloužil také jako obětní kámen. V písemném pramenu je také uvedeno, že na kameni bývával vyryt kalich českobratrské církve (*Obec Řídeč* [online]).

Obrázek 31: Oltářní kámen

6.13 Hlásnice

Hlásnice vznikla ve 12. st. Její charakter byl převážně zemědělský, ač se v jejím okolí nacházelo několik rudných lomů. Její založení zřejmě mělo vojenský a strážní význam; nachází se cca 2 km SZ od historického jádra Šternberka (*Obec Hlásnice* [online]).

6.14 Šternberk

Šternberský hrad nebyl, jak pověsti říkají, založen udatným Jaroslavem zahánějícím Tatary, nýbrž Zdeslavem, jenž zahnal uherské Kumány a získal zdejší území, kde si nechal postavit hrad v letech 1253 – 1269. O městě je však poprvé písemně zmiňováno až r. 1296. Již od 13. st. tudy vedla významná cesta z Olomouce do Uničova a do Slezka; proto je možné, že zde již starší osídlení existovalo, neboť leželo na důležité křižovatce cest.

R. 1371 byl založen dodnes dominantní kostel Zvěstování P. Marie s klášteřem kanovníků – tehdy sem byla přenesena fara od dnes již neexistujícího kostela sv. Jiří (z r. 1296) v Pánské ulici, na jehož místě později stála věznice. R. 1376 bylo město obeháno hradbami (se třemi městskými branami), které byly za třicetileté války posíleny. Během 14. st. byl založen kostel Očišťování P. Marie v místě dnešního kostelu Nejsvětější Trojice z r. 1775, kolem něj je dnes malý parčík, na němž do r. 1909 stávala nemocnice. R. 1592 byl vystavěn v místě dnešního gymnázia kostel Nejsvětější Trojice (stejný název jako předchozí), v 90. letech 18. st. však byl zbořen.

Během 15. a 16. st. se ve Šternberku vařilo pivo a víno. V tomtéž období (r. 1538) došlo k požáru kláštera, města i hradu a následné přestavbě hradu na renezanční sídlo. Město lehlo popelem i za třicetileté války, během níž město zasáhla, podobně jako okolní vsi, morová epidemie. Po velkém požáru bylo město, včetně radnice (první zmínky až z konce 16. st.), kostelů, pivovaru, hradeb, opravováno.

Dnešní Dům osvěty (Expozice času), jeden z nejstarších domů ve Šternberku, byl mezi 17. a 18. st. přeměněn na vězení a mučírnu, než byla přestěhována do Pánské ulice místo nejstaršího kostela sv. Jiří. R. 1719 byl před dominantním šternberským kostelem Zvěstování P. Marie postaven morový sloup. Od pol. 18. st. město zažívá svůj rozkvět, později se stává centrem textilní výroby – tkalcovství, r. 1790 zde vznikla první tkalcovna. Rok předtím však město zasáhla velmi ničivá povodeň. Během Napoleonských válek bylo město kromě dalšího strádání a útrap zasaženo další ničivou povodní a epidemií tyfu.

Během 19. st. byly zbourány všechny 3 městské brány (Podzámecká – mezi hradem a kostelem – r. 1834, Dolní – před budovou dnešní České spořitelny – r. 1845 a Horní – na druhém konci ulice Československé armády před mostem přes Sitku – r. 1869). V pol. 19. st. ve městě existovalo na 30 textílek, bělíren a barvíren. R. 1872 vznikla významná tabáková továrna (za hranicí PPS). Ve Šternberku a okolních vesnicích se také rozvíjela těžba; v samotném Šternberku se těžilo z 5 dolů, další doly se nacházely v Krakořicích, Hlásnici, Chabičově, Horní Loděnici,...

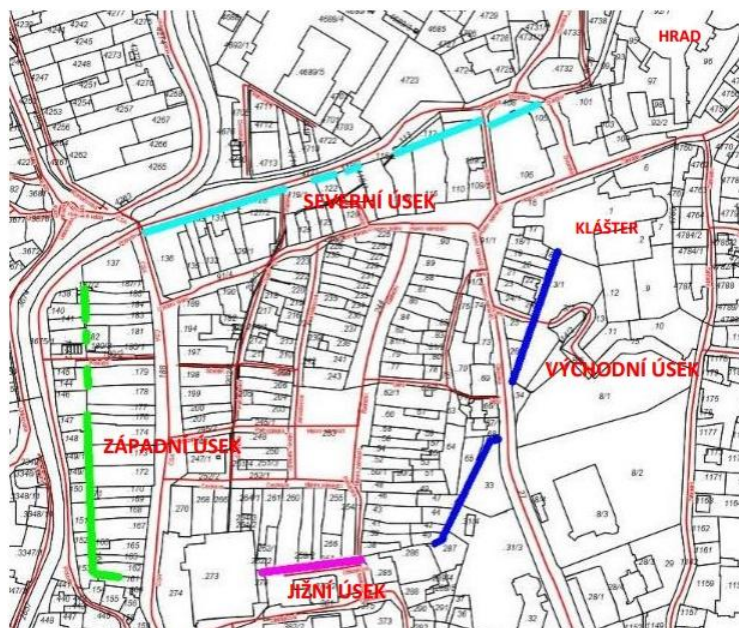
Po 2. sv. v. textilní průmysl zanikl, taktéž i tabáková továrna a rozvíjel se lehký průmysl.

Na obrázcích níže je znázorněna MPZ Šternberk, torza zbylých a památkově chráněných hradeb, historické město a městský hrad. Hranice MPZ z JZ, J a JV strany kopírují hranice PPS. Na obrázku pohledu na Šternberk z r. 1727 lze vidět historická část Šternberka i se třemi městskými branami.

Obr. 32: MPZ Šternberk, pohled z JZ

Zdroj: *720 let Šternberk* [online]

Obr. 33: Torza městského opevnění
 zdroj: PROGRAM REGENERACE MPZ ŠTERNBERK [online]

Obr. 34: Šternberk r. 1727
 zdroj: 720 let Šternberk [online]

Obr. 35: Hrad Šternberk
 zdroj: 720 let Šternberk [online]

Poprvé je Dalov zmiňován r. 1305. Tamní kostelík byl vystavěn počátkem 20. st. V Dalově se těžila do r. 1942 břidlice, během těžení horníci narazili na silný pramen, který oblast rychle zatopil, a lom je zatopený dodnes. Lom lze nalézt na JV od obce. Místní se živili především zemědělstvím a lesnictvím. Po stezce směrem na Huzovou (Z od Dalova) lze cestou narazit na kamenné rozvaliny bývalé osady Veselí zaniklé v 15. st.

Osada náležející Dalovu Horní Žleb byla založena r. 1782. Mlýn, okolo něhož byla osada postavena, je však poprvé evidován r. 1665. Za první republiky zde fungovala i pila a parní prádelna. V blízkosti osady se nachází kamenolom.

Dolní Žleb vznikl koncem 18. st. Ve vsi se nachází vodní nádrž a z pamětihodností kaple z r. 1896. Ani ne 1 km SV od Dolního Žlebu (na území obce Lipina) lze na modré stezce narazit na zajímavost, o které nebyly nalezeny bližší informace o její historii. Jedná se o tzv. Kamenné schody (nebo-li Čertovy schody). Samotná stezka vede po hřbetnici. Po vystoupení schodů stezku křížuje lesní cesta a stezka pokračuje po hřbetnici dál vzhůru, kde se opět nachází kamenné schody. I po svahu v okolí lze postřehnout „rozsypané“ kameny, jakoby se snad mělo jednat o bývalý zaniklý ochranný hrádek, který chránil cestu ze Šternberka směrem na Dalov, jedná se však o nepodloženou domněnku.

Obr. 36: Kamenné schody; Mašková K. 2016

Chabičov vznikl pravděpodobně během 14. st. SV od obce leží malá osada Levín. Do r. 1446 se mezi Chabičovem a Dalovem nacházela obec Dubčov. Chabičov byl zemědělská, ale i hornická osada; v jeho okolí se nacházelo až na 5 dolů na železnou rudu. Těžba byla skončena r. 1876. Dále se ve zdejším okolí těžila břidlice a kámen. Místní kaple – zvonice byla vystavěna poč. 20. st.

Krakořice jsou poprvé zmiňovány již v 2. pol. 13. st. Místní se živilí zemědělskou, ale i hornickou, činností; v okolí se těžila železná ruda do pol. 19. st., těžba byla za 2. sv. v. obnovena a ukončena r. 1947. 3 z železnorudných dolů lze nalézt dodnes na SZ straně obce. Z památek lze jmenovat zvonici s božími muky (*720 let Šternberk* [online]).

Názorná mapa s historickými památkami je obsažena v kapitole 8, je připojena jako doplněk k výsledné mapě nejzajímavějších míst v PPS (Návrh zonace přírodních a kulturně-historických míst).

7 Vývoj struktury území a jeho míra dochovanosti

Kapitola by měla nastínit dynamiku (struktury) kulturní krajiny Sovinecka. Strukturou území autorka předkládané práce má především na mysli využití území (landuse).

Definice dynamiky krajiny zatím není jednotná, obecně jde o změny stavů v krajině. Krajinu využívanou a přeměněnou člověkem nazýváme kulturní krajinou; spolupůsobí v ní lidské i přírodní složky. Dynamika kulturní krajiny se zaměřuje na změny využití ploch. Na základě historických podkladů map i jiných historických statistických podkladů lze objasnit vývoj krajinného pokryvu a popř. prognózovat budoucí vývoj krajiny (Kolejka, 2013).

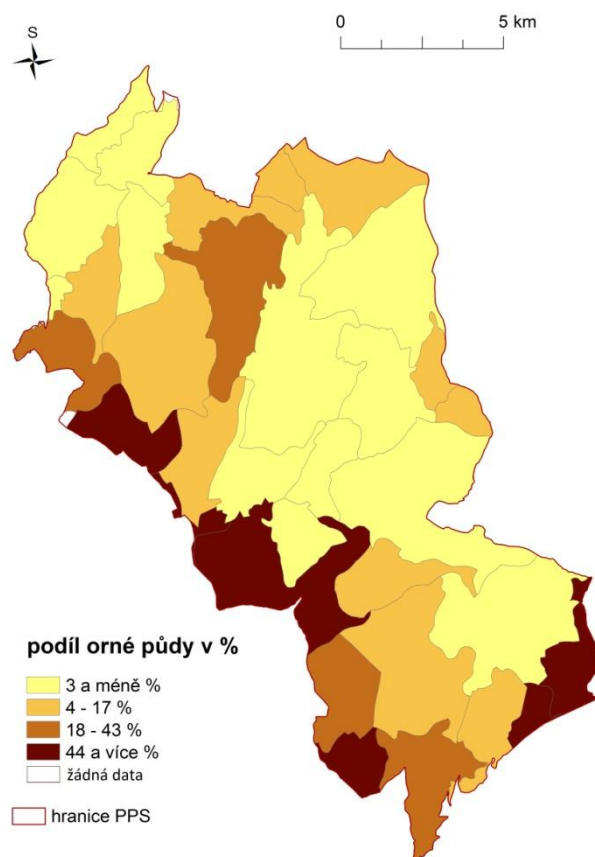
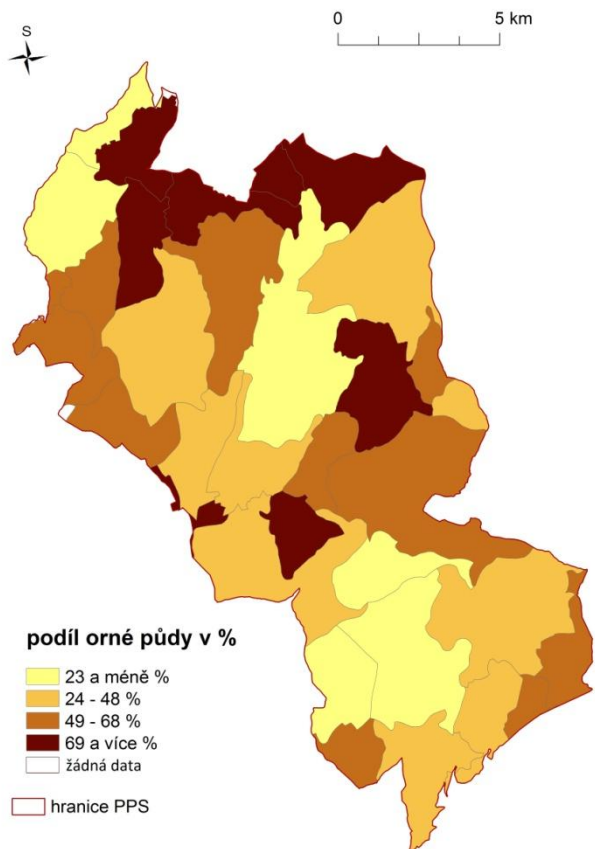
Prostřednictvím dat z Databáze LUCC Czechia bylo vytvořeno celkem 6 kartogramů dokumentujících podíl orné půdy, lesních ploch a luk a pastvin za ZÚJ pro porovnání v letech 1845 a 2000. První dva kartogramy ukazují podíl ploch orné půdy, druhé dva lesních ploch a třetí dva podíl luk a pastvin za ZÚJ. Pro snadnější orientaci v kartogramech byla vytvořena mapa s názvy ZÚJ.

Obr. 37: Názvy ZÚJ v rámci PPS

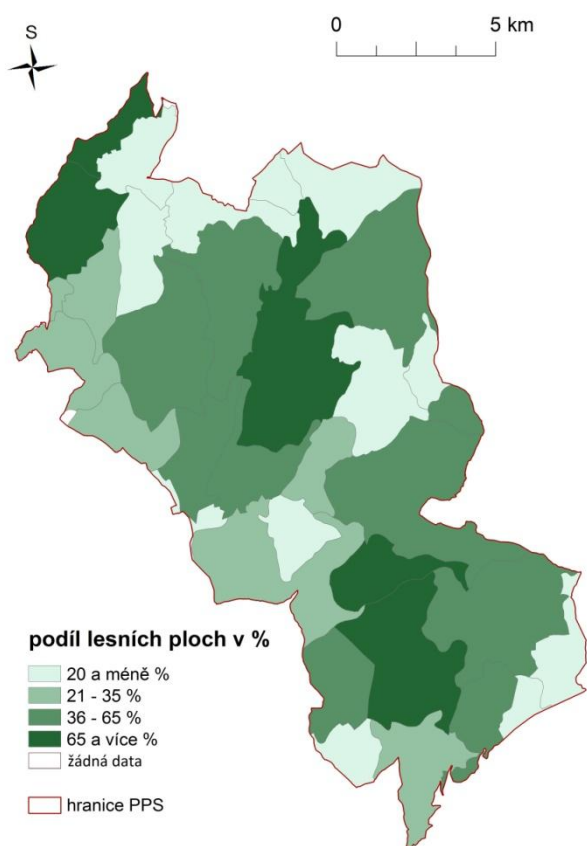
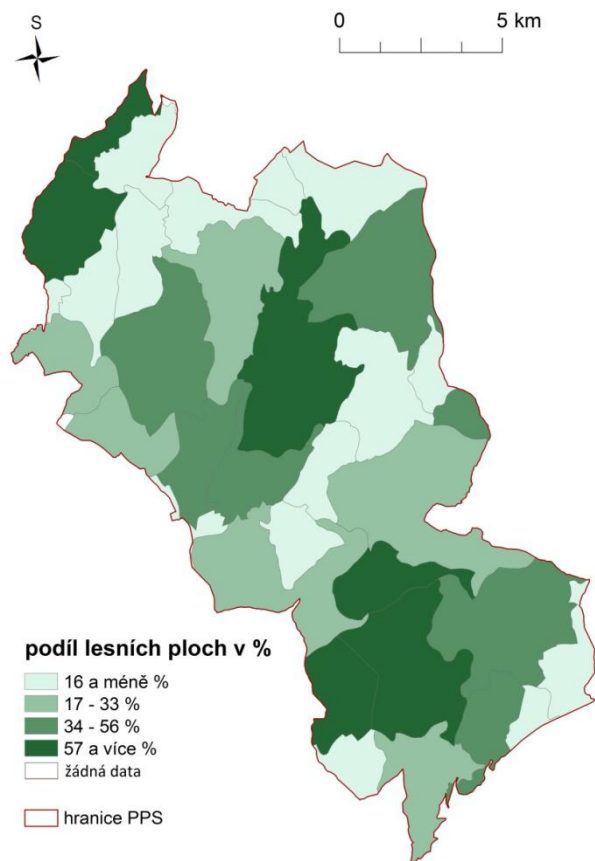
Zdroj dat: Databáze LUCC Czechia; upravila Mašková K. 2016

Z obr. 38 a 39 lze vyčíst, že r. 1845 celkem v 8 ZÚJ v rámci PPS (či zasahujících do PPS) byl podíl orné půdy více jak 69 %, konkrétně nejvyšší v Horním Městě s 83,5 %, a v 6 ZÚJ se podíl orné plochy pohyboval kolem 20 %, jen v Bedřichově byl podíl nejnižší – 5,8 %. Do r. 2000 podíl orné půdy prudce klesl, což lze dokumentovat i na grafu za celý PPS pod obrázky; celkem v 6 ZÚJ se podíl orné půdy pohyboval od 44 % a více, nejvyšší byl v Dlouhé Loučce s 81 %, kde se podíl orné půdy od r. 1845 nezměnil, a nejnižší podíl 3 a méně % lze sledovat ve 12 ZÚJ. Největší změna nastala u 4 ZÚJ: Dobřečov, Tvrdkov, Jiříkov a Karlov, kde došlo k prudkému snížení podílu ze 70 – 80 % na 3 % a méně.

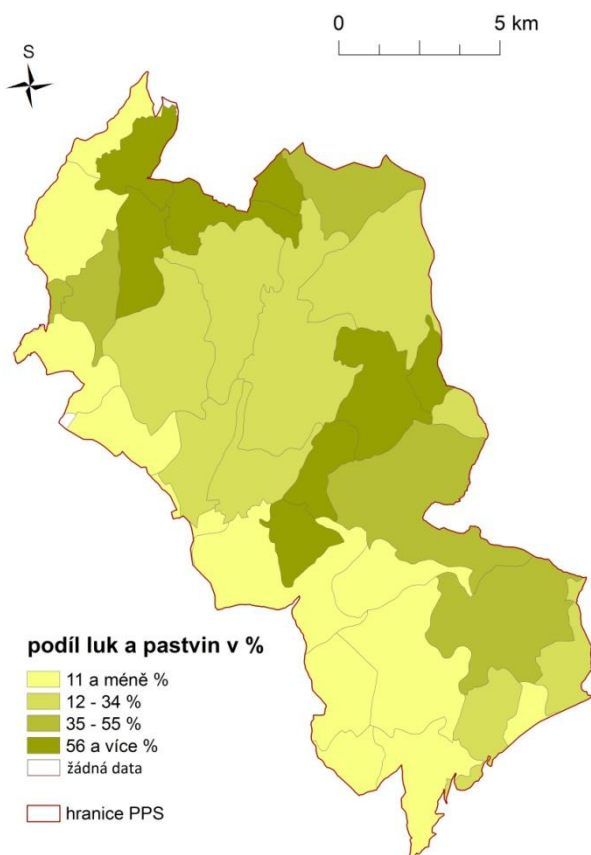
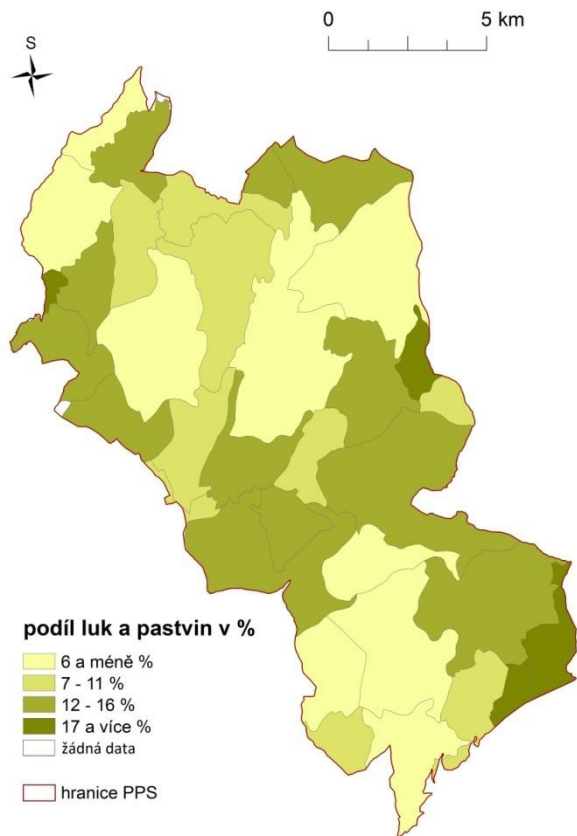
Obr. 38, 39 : podíl ploch orné půdy za ZÚJ v letech 1845 a 2000
 Zdroj dat: Databáze LUCC Czechia; upravila Mašková K. 2016

Na dalších dvou obrázcích 40 a 41 zobrazující podíl lesních ploch r. 1845 a r. 2000 lze rozpoznat, že prudké změny od r. 1845 do r. 2000, jak je lze vidět na kartogramech výše, nenastaly, spíše se jedná o jemnější změny nárůstu a v malé míře poklesu lesních ploch. Největší zvýšení podílu nastalo v ZÚJ Nemrlov (z 1 % na 32 %), Rešov (z 30 % na 50 %) a Huzová (z 28 % na 46 %).

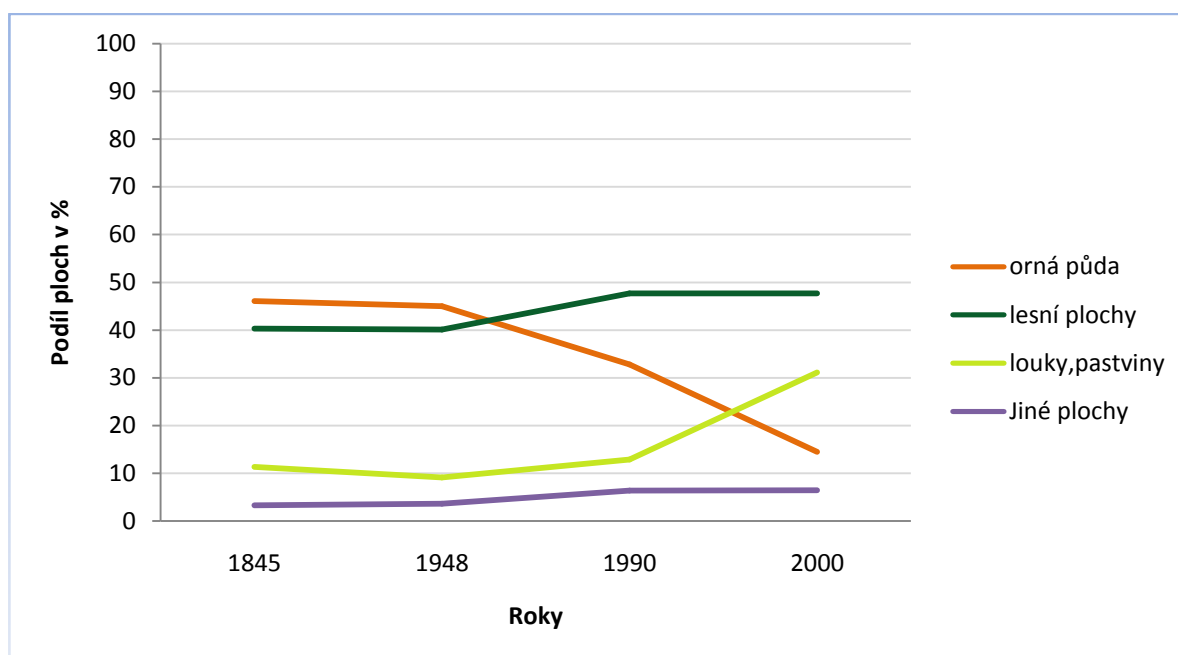
Obr. 40, 41: podíl lesních ploch za ZÚJ v letech 1845 a 2000
 Zdroj dat: Databáze LUCC Czechia; upravila Mašková K. 2016

Na posledních dvou kartogramech je znázorněn podíl ploch luk a pastvin. Ten zaznamenal oproti podílu orné půdy (většinou na její úkor) prudký nárůst. R. 1845 byl nejvyšší podíl ve 4 ZÚJ (nejvyšší v Kněžpoli – 27 %) a nejnižší byl celkem v 9 ZÚJ s 6 % a méně. R. 2000 byl evidován nejvyšší podíl v 8 ZÚJ (nejvyšší v Tvrdkově – 82 % a Kněžpoli – 81 %) a nejnižší celkem ve 12 ZÚJ. Navýšení podílu o 20 % a více bylo dosaženo celkem v 14 ZÚJ, nejvyšší rozdíl mezi lety 1845 a 2000 činil až 73 % v Tvrdkově (podíl r. 2000 82 % a r. 1845 jen 9 %) a kolem 60 % v Jiříkově a Dobřečově. Naopak snížení ploch luk a pastvin bylo zaznamenáno celkem v 8 ZÚJ, největší snížení vykazovaly Nové Dvorce (z 24 % na 7 %) a Paseka.

Obr. 42, 43: podíl ploch luk a pastvin za ZÚJ v letech 1845 a 2000
 Zdroj dat: Databáze LUCC Czechia; upravila Mašková K. 2016

Následující souhrnný graf ilustruje změnu podílu ploch orné půdy, lesních ploch a ploch luk a pastvin v letech 1845, 1948, 1990 a 2000. Lze souhrnně konstatovat, že plochy orné půdy zaznamenaly významné snížení od r. 1948 – 2000 o cca 30 %, lesní plochy mírné zvýšení mezi lety 1948 – 1990 (ze 40 % na 47 %) a plochy luk a pastvin značné zvýšení o cca 22 % od r. 1948 – 2000 (z 9 % na 31 %). Kartogram za jiné plochy (vodní, zastavěné, ostatní plochy) vytvořen sice nebyl, zato v souhrnném grafu níže lze pozorovat jejich mírné zvýšení ze 3 % na 6 % v letech 1948 – 1990.

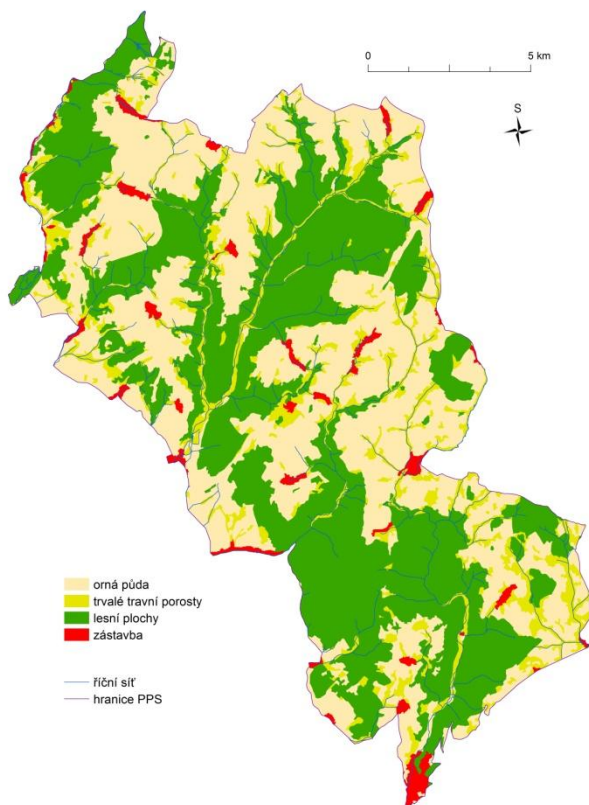
Obr. 44: Podíly ploch orné půdy, lesních ploch, ploch luk a pastvin a jiných ploch (zastavěných, vodních a ostatních) za ZÚJ v letech 1845, 1948, 1990 a 2000
Zdroj dat: Databáze LUCC Czechia; upravila Mašková K. 2016

Pomocí dat a mapových podkladů Změn ve využívání krajiny České republiky (Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011) bylo vytvořeno celkem 11 výstupů – map a 11 k nim přidružených tabulek s absolutními i relativními hodnotami.

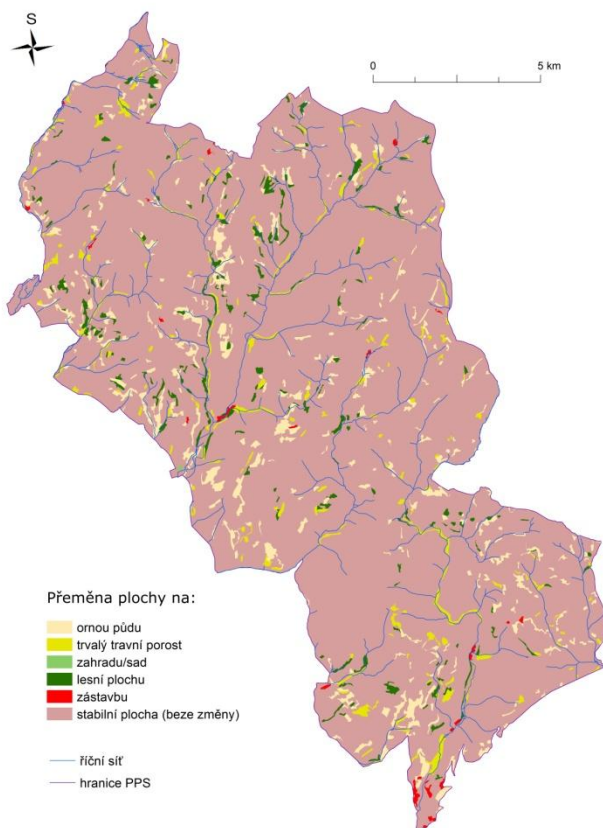
Prvních 9 obrázků zahrnuje 5 map využití krajiny (landuse) v určité období (1836 – 1840 – období vzniku 2. rakouského vojenského mapování, r. 1876 – období vzniku 3. rakouského vojenského mapování, 1953 – 1956, r. 1995 a 2002 – 2006) a 4 mapy změn ve využívání krajiny mezi těmito obdobími. Z hodnot využití krajiny v 5 určených obdobích byl vytvořen souhrnný graf pro porovnání s předchozím grafem využití. Poslední 2 mapy jsou shrnující; první zobrazuje celkový počet změn ve využívání krajiny od počátku (r. 1836) do konce zkoumaného období (r. 2006) a druhá mapa ukazuje stabilní plochy pro totéž období. Obě poslední mapy jsou klíčové pro míru dochovanosti území od r. 1836 – 2006.

První mapa (obr. 45) zachycuje landuse krajiny. Pomocí tab. 9 níže si lze všimnout, že v této době byla krajina využívána jednodušeji než později (jen 4 kategorie využití ploch). Největší plochy využití zaujímaly lesní plochy (44 %) a orná půda (42 %). Do r. 1876 zůstala většina ploch stabilních, největší změna využití nastala u orné půdy (5 %).

VYUŽITÍ KRAJINY PPS V LETECH 1836 - 1840

ZMĚNY VYUŽÍVÁNÍ KRAJINY V PPS 1836 - 1876

Obr. 45, 46: Využití krajiny PPS 1836 – 1840, Změny využívání krajiny PPS 1836 – 1876
 Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011, DIBAVOD; upravila Mašková K. 2016

Tab. 9: Využití krajiny PPS 1836 – 1840

kategorie využití ploch	plocha v km ²	podíl ploch v %
orná půda	84,6	41,8
trvalý travní porost	23,5	11,6
lesní plocha	89,2	44,0
zástavba	5,2	2,6

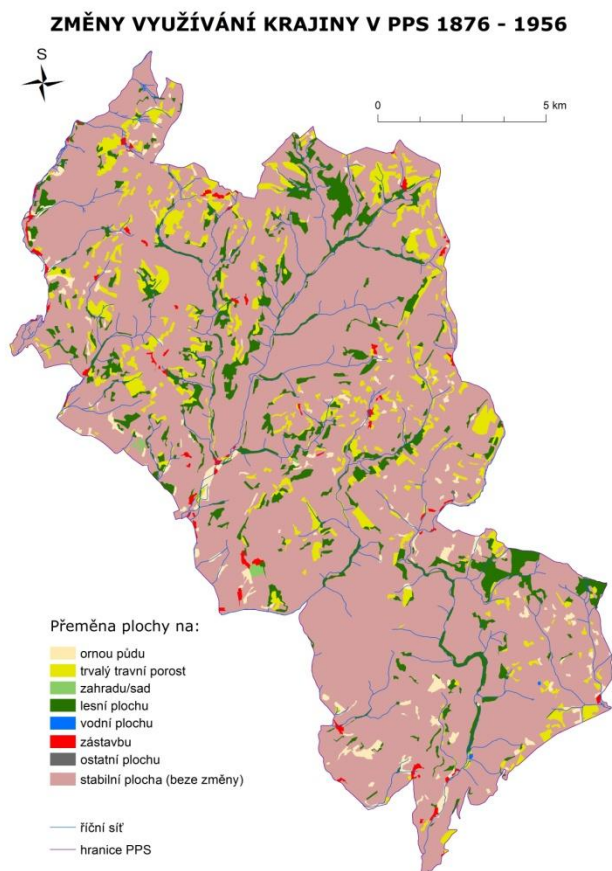
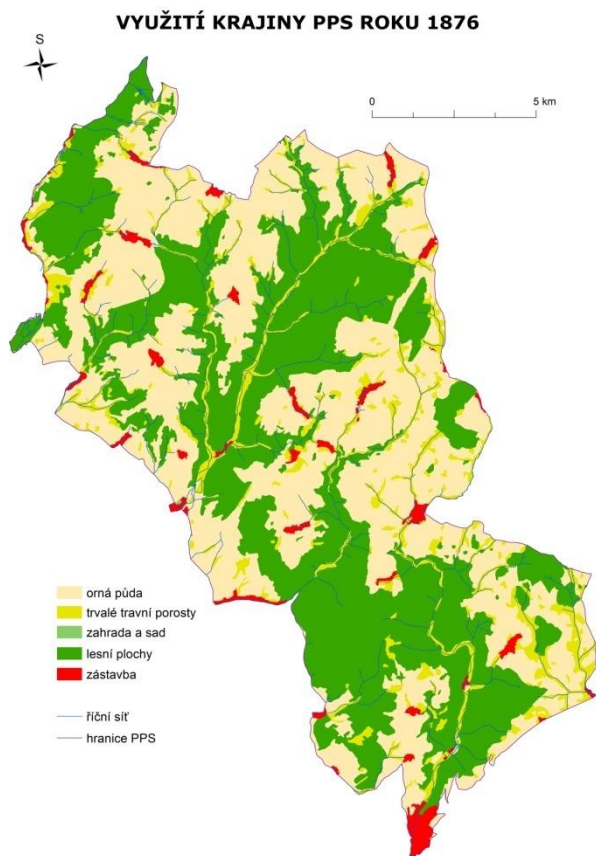
Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011; upravila Mašková K. 2016

Tab. 10: Změny využívání krajiny PPS 1836 – 1876

Přeměna na:	plocha v km ²	podíl ploch v %
ornou půdu	9,7	4,8
trvalý travní porost	4,4	2,2
zahradu/sad	0	0
lesní plochu	3,7	1,8
zástavbu	0,5	0,2
stabilní (beze změny)	184,2	91,0

Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011; upravila Mašková K. 2016

R. 1876 bylo využití krajiny PPS zhruba stejné. V tomto roce přibyla plocha využití krajiny – zahrada/sad, tato plocha však nepřesáhla ani 0,1 km², činila pouze 0,02 km², proto má v tabulce zaokrouhlenou 0. Mezi lety 1876 – 1956 nastaly větší změny ve využití krajiny než v předešlém období; cca 7 % bylo přeměněno na lesní plochu a dalších 7 % na trvalý travní porost. Dále přibyly další dvě plochy využití krajiny – vodní a ostatní plocha, ač jejich rozměr opět nepřesáhl 0,1 km² (plocha obou byla jen 0,03 km²).

Obr. 45, 46: Využití krajiny PPS 1876, Změny využívání krajiny PPS 1876 – 1956

Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011, DIBAVOD; upravila Mašková K. 2016

Tab. 11: Využití krajiny PPS 1876

kategorie využití ploch	plocha v km ²	podíl ploch v %
orná půda	90,4	44,6
trvalý travní porost	19	9,4
zahrada/sad	0	0
lesní plocha	88,1	43,5
zástavba	5	2,5

Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011; upravila Mašková K. 2016

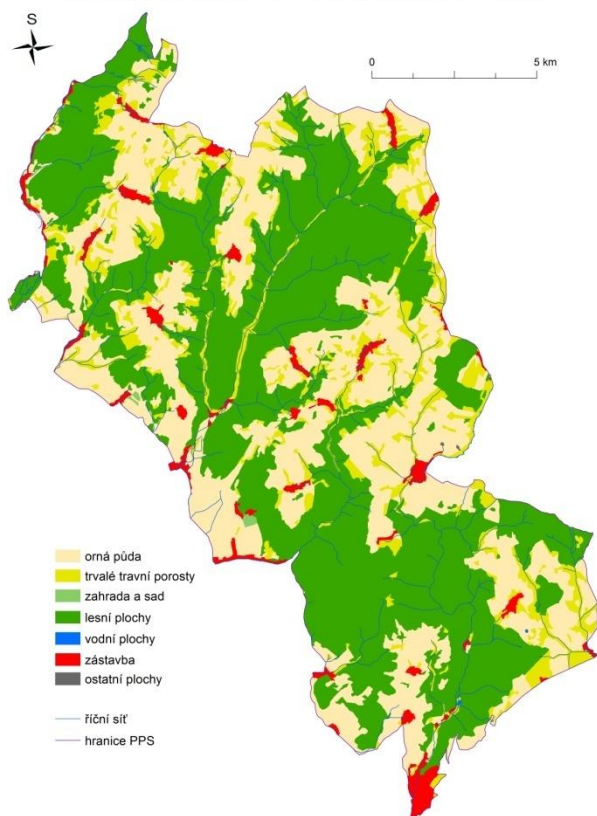
Tab. 12: Změny využívání krajiny PPS 1876 – 1956

Přeměna na:	plocha v km ²	podíl ploch v %
ornou půdu	4,6	2,2
trvalý travní porost	14,3	7,1
zahradu/sad	0,2	0,1
lesní plochu	15,1	7,5
vodní plochu	0	0
zástavbu	1,5	0,7
ostatní plochu	0	0
stabilní (beze změny)	166,8	82,4

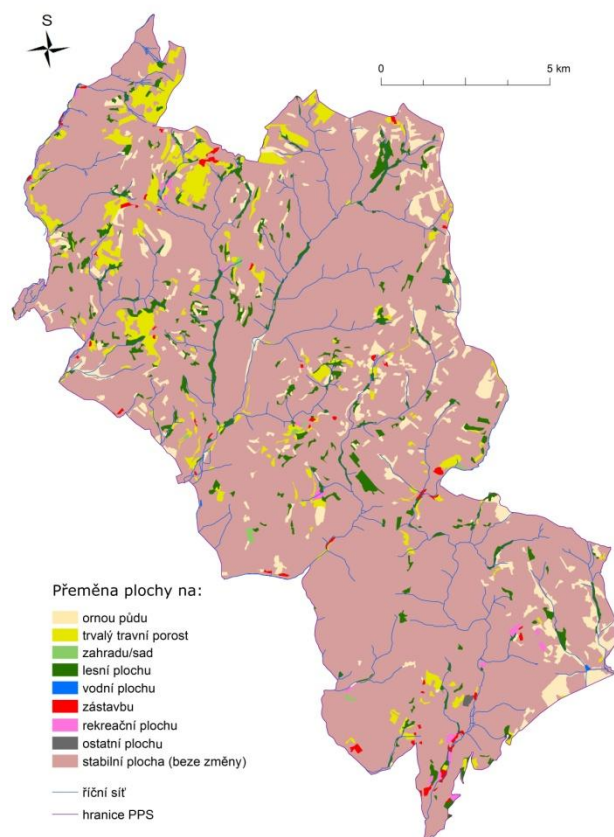
Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011; upravila Mašková K. 2016

V období let 1953 – 1956 lze vidět i dle tabulky, že podíl orné půdy poklesl, naopak lesních ploch stoupl na 50 %. Podíl vodních a ostatních ploch je zaokrouhlen na 0, jejich rozměr byl velmi malý (0,03 km²). Do r. 1995 přibyla další plocha využití, a to rekreační plocha. Největší podíl ploch přeměny dosahoval cca 5 % u orné půdy a lesních ploch. Podíl přeměny na vodní plochu činil pouze 0,04 km², v tabulce je hodnota opět zaokrouhlená.

VYUŽITÍ KRAJINY PPS V LETECH 1953 - 1956

ZMĚNY VYUŽÍVÁNÍ KRAJINY V PPS 1953 - 1995

Obr. 47, 48: Využití krajiny PPS 1953 – 1956, Změny využívání krajiny PPS 1953 – 1995
 Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011, DIBAVOD; upravila Mašková K. 2016

Tab. 13: Využití krajiny PPS 1953 – 1956

kategorie využití ploch	plocha v km ²	podíl ploch v %
orná půda	70	34,6
trvalý travní porost	23,8	11,8
zahrada/sad	0,2	0,1
lesní plocha	102,1	50,4
vodní plocha	0	0
zástavba	6,3	3,1
ostatní plocha	0	0

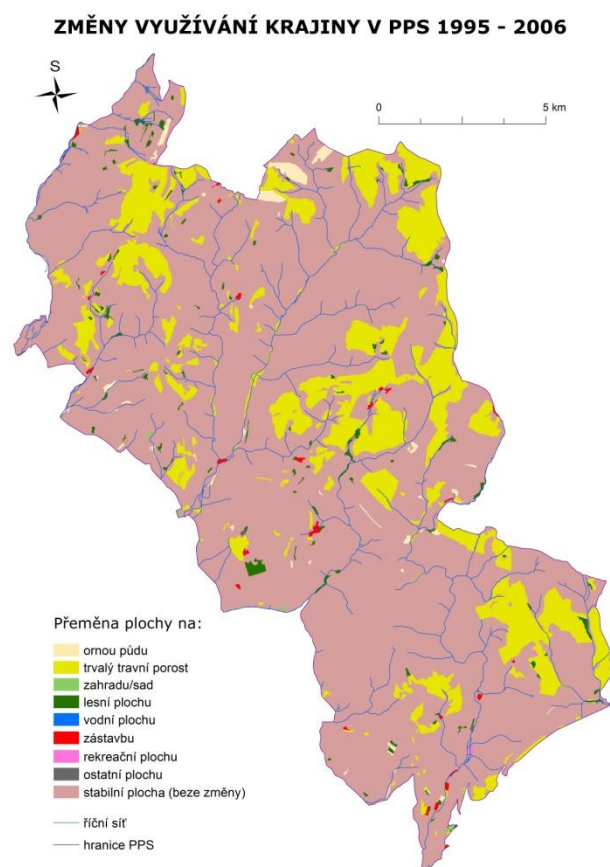
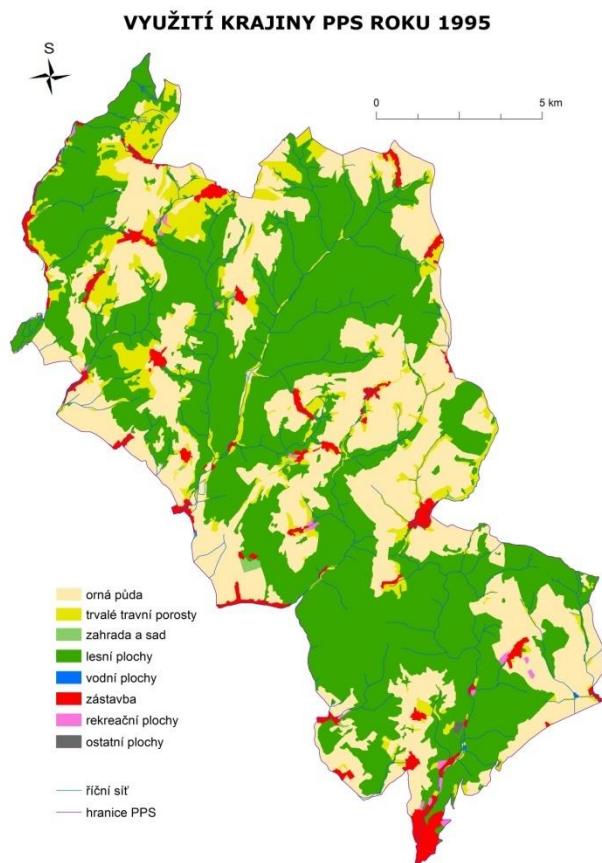
Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011; upravila Mašková K. 2016

Tab. 14: Změny využívání krajiny PPS 1953 – 1995

Přeměna na:	plocha v km ²	podíl ploch v %
ornou půdu	11,1	5,5
trvalý travní porost	9,5	4,7
zahradu/sad	0,2	0,1
lesní plochu	7,5	3,7
vodní plochu	0	0
zástavbu	0,9	0,4
rekreační plochu	0,6	0,3
ostatní plochu	0,1	0,0
stabilní (beze změny)	172,7	85,3

Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011; upravila Mašková K. 2016

R. 1995 zůstalo využití ploch zhruba stejné jako v letech 1953 – 1956, jen přibýly rekreační plochy. Největší využití opět zaujímaly lesní plochy s 54 %, dále to byla orná půda s 34 %. Od r. 1995 – 2006 nastal největší vzrůst ploch trvalých travních porostů o 17 % – to lze vidět i na obrázku změn využívání krajiny. Vzrůst vodních, rekreačních a ostatních ploch byl tak zanedbatelný, že byl opět zaokrouhlen na 0.

Obr. 49, 50: Využití krajiny PPS 1995, Změny využívání krajiny PPS 1995 – 2006

Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011, DIBAVOD; upravila Mašková K. 2016

Tab. 15: Využití krajiny PPS 1995

kategorie využití ploch	plocha v km ²	podíl ploch v %
orná půda	69,2	34,2
trvalý travní porost	17,1	8,4
zahrada/sad	0,3	0,1
lesní plocha	108,8	53,7
vodní plocha	0,1	0
zástavba	6,4	3,2
rekreační plocha	0,6	0,3
ostatní plocha	0,1	0

Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011; upravila Mašková K. 2016

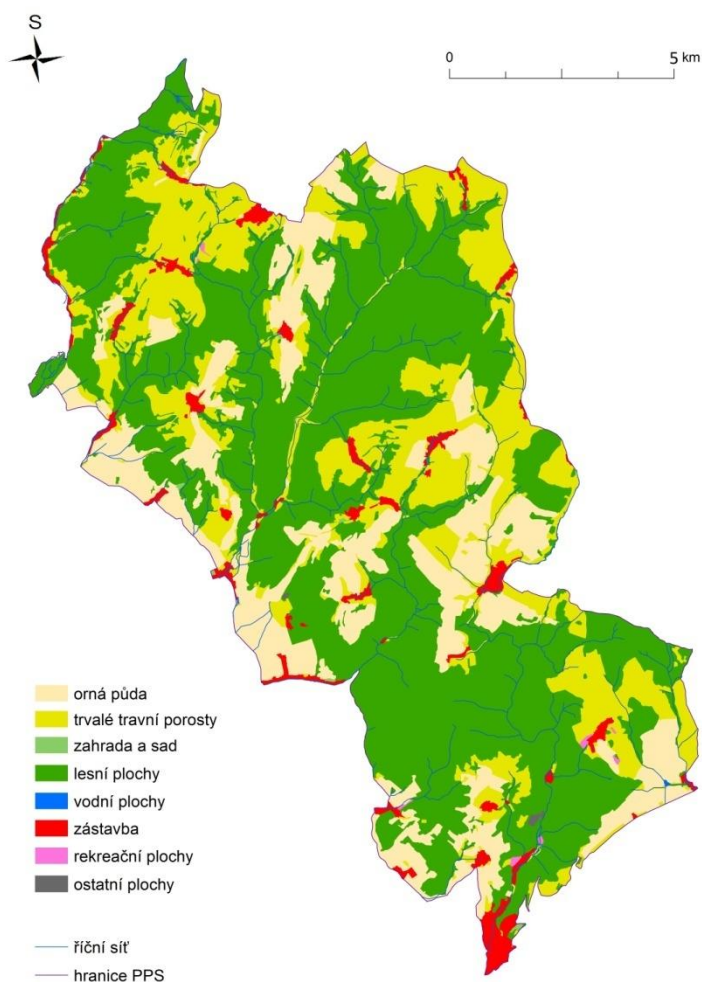
Tab. 16: Změny využívání krajiny PPS 1995 – 2006

Přeměna na:	plocha v km ²	podíl ploch v %
ornou půdu	1,5	0,7
trvalý travní porost	33,8	16,7
zahradu/sad	0,1	0
lesní plochu	1,9	0,9
vodní plochu	0	0
zástavbu	0,5	0,2
rekreační plochu	0	0
ostatní plochu	0	0
stabilní (beze změny)	164,6	81,3

Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011; upravila Mašková K. 2016

Poslední obrázek využití krajiny ilustruje největší podíl lesních ploch (54 %), podíl trvalých travních porostů (24 %) předčil podíl ploch orné půdy (18 %).

VYUŽITÍ KRAJINY PPS V LETECH 2002 - 2006

Obr. 51: Využití krajiny PPS 2002 – 2006

Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011, DIBAVOD; upravila Mašková K. 2016

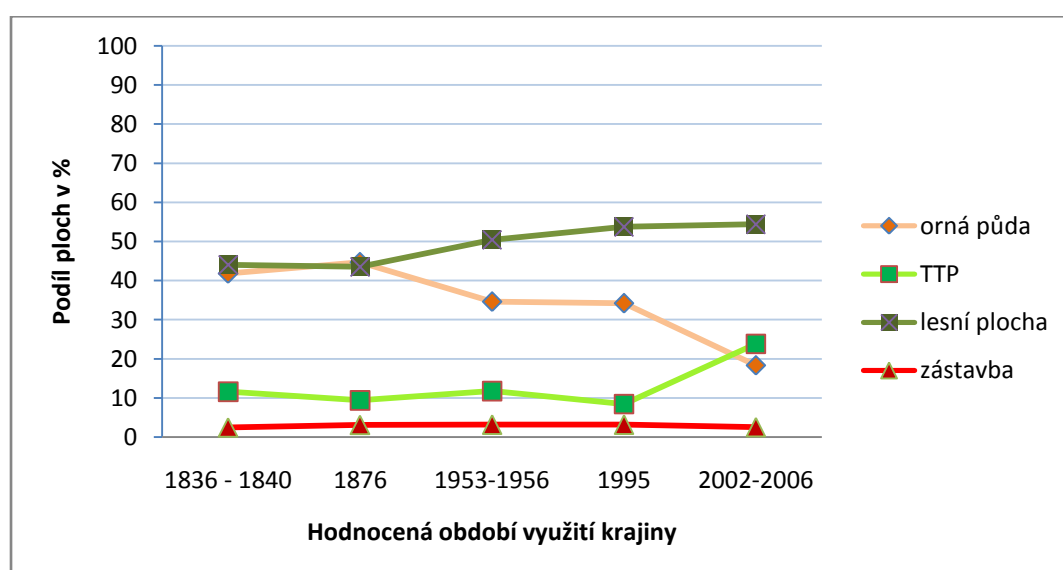
Tab. 17: Využití krajiny PPS 2002 – 2006

kategorie využití ploch	plocha v km ²	podíl ploch v %
orná půda	37,2	18,4
trvalý travní porost	48,3	23,9
zahrada/sad	0,2	0,1
lesní plocha	110,1	54,4
vodní plocha	0,1	0
zástavba	6,4	3,2
rekreační plocha	0,2	0,1
ostatní plocha	0,1	0

Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011; upravila Mašková K. 2016

Následný graf shrnuje podíl využití ploch 5 hodnocených období. Nejsou v něm však zahrnuty tyto plochy: zahrada/sad, vodní plocha, rekreační plocha a ostatní plocha; jejich podíl se totiž pohyboval stále okolo 0 %. Je-li porovnán následující graf se souhrnným grafem předchozím, jsou zjištěny menší odchylky podílu ploch. Ty jsou podmíněny nejspíš tím, že hodnoty z Databáze LUCC Czechia pochází od jiných zpracovatelů, kteří pracovali odlišnou metodikou. Další příčinou odchylky je přepočtení poměrů ploch využití u „hraničních“ ZÚJ z Databáze LUCC Czechia. Navíc hodnoty z Databáze LUCC Czechia jsou vztaženy jen ke 4 obdobím a ne k 5, a to 1845, 1948, 1990 a 2000. I tak se však mohou oba shrnující grafy – i vzhledem k odchylujícím se letům hodnocení – zhruba porovnat pro získání představy dynamiky kulturní krajiny PPS. Databáze LUCC obsahuje údaje statistické ze sčítání ploch pro výměr daně a data Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000 (2011) interpretuje dostupné vojenské i civilní mapové podklady sledovaných období.

Na obou shrnujících grafech si lze povšimnout z počátku hodnocených období (1836 – 1840a 1845), že nejvyšší podíl zaujímaly orná půda a lesní plochy (přes 40 %). Do druhého období (1876) byl stav zhruba stejný, větší změna nastala až do třetího období (1953 – 1956 a 1948), kdy podíl orné půdy začal klesat a podíl lesních ploch stoupat. Od této doby se lesní plochy zvětšovaly. 90. léta (1995 a 1990) byla přelomová pro vzrůst TTP (trvalých travních porostů) nad 20 %, snížil se podíl ploch orné půdy pod 20 % a podíl lesních ploch se už příliš neměnil. Podíl ploch zástavby (v předešlém grafu obsažené v jiných plochách) za celé období jen velmi mírně vzrostl.

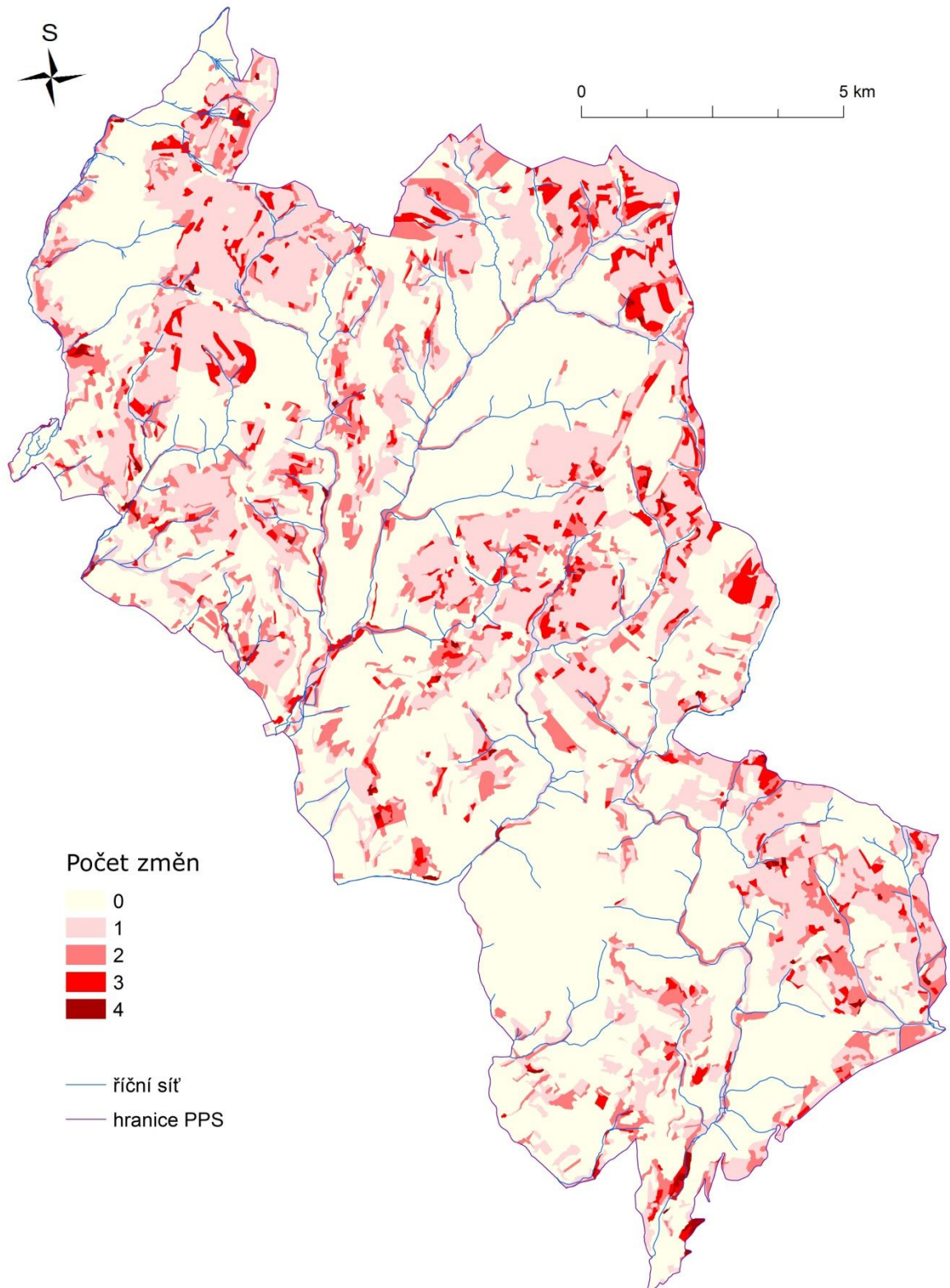

Obr. 52: Využití krajiny od 1836 – 2006

Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011; upravila Mašková K. 2016

Na mapě počtu změn využívání krajiny (obr. 53) od r. 1836 – 2006 lze vidět, že k největším změnám docházelo především v oblasti Dobřečovska, Tvrdkovska, Ondřejovska, Stránského, Kněžpole, Veveří, Křížova a Šternberka; k žádným změnám naopak nedošlo na zalesněných svazích povodí samotné řeky Oskavy, u Oslavy jen ve střední části, Tepličky jen v okolí Vysoké Roudné a v některých částech povodí Sitky. Tabulka počtu změn (tab. 18) ukazuje, že téměř v 60 % území nedošlo k žádné změně, druhá nejvyšší četnost změn je 1, tzn. ve 27 % území došlo k jedné změně, jen v 0,4 % území PPS došlo ke 4 změnám.

POČET ZMĚN VYUŽÍVÁNÍ KRAJINY PPS 1836 - 2006

Obr. 53: Počet změn využívání krajiny PPS 1836 – 2006

Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011, DIBAVOD; upravila Mašková K. 2016

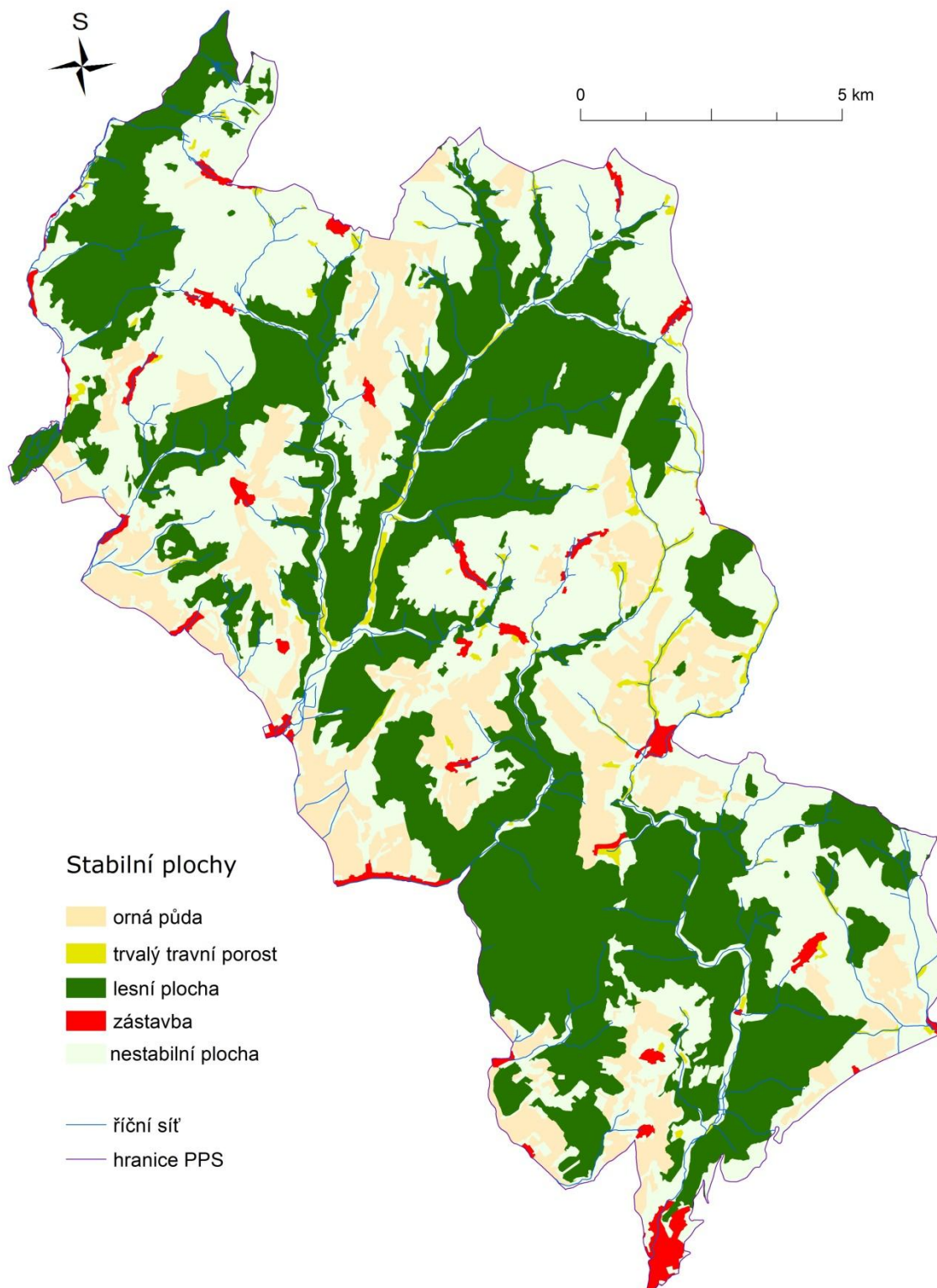
Tab. 18: Počet změn využívání krajiny PPS 1836 – 2006

Počet změn	plocha v km ²	podíl ploch v %
0	119,3	58,9
1	54,2	26,8
2	20,4	10,1
3	7,8	3,9
4	0,8	0,4

Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011; upravila Mašková K. 2016

V posledním obr. 54 lze jen potvrdit řečené výše; až 60 % (přesněji 58,9 %) ploch zůstalo od r. 1836 stabilních, tedy beze změny, 40 % (41,1 %) ploch bylo nestabilních. Z 60 % stabilních ploch tvořily asi dvě třetiny lesní plochy, asi čtvrtina ornou půdu, zbytek (cca 3 %) zástavbu a TTP. Do lesních ploch se tedy od r. 1836 příliš nezasahovalo. Rozsáhlejší louky a pastviny aj. (TTP), které dnes vidíme, projíždíme-li oblastí, bývaly dříve využívány většinou jako orná půda. To potvrzují tamní kamenné agrární haldy, odstraněné kvůli obdělávání orné půdy.

STABILNÍ PLOCHY 1836 - 2006

Obr. 54: Stabilní plochy PPS 1836 – 2006

Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011, DIBAVOD; upravila Mašková K. 2016

Tab. 19: Stabilní plochy PPS 1836 – 2006

Stabilní plocha	plocha v km ²	podíl ploch v %
orná půda	28,9	14,3
trvalý travní porost	2,59	1,3
lesní plocha	83,8	41,4
zástavba	4	2,0
nestabilní plocha	83,2	41,1

Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky. Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011; upravila Mašková K. 2016

8 Návrh zonace přírodních a kulturně-historických míst

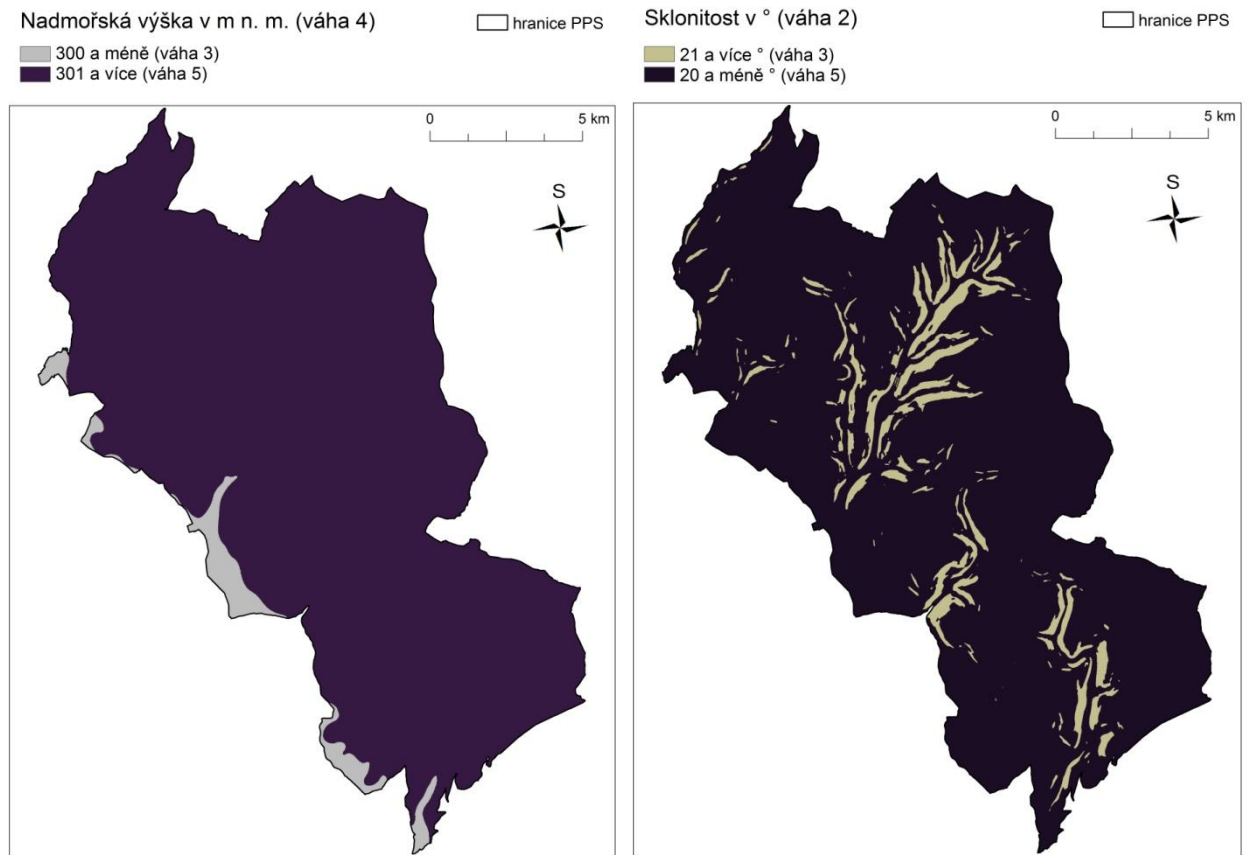
Navržení zonace přírodních a kulturně-historických míst v zájmovém území bylo podmíněno především průzkumem terénu a získáním povědomosti o jakkoli zajímavých místech v PPS. Na základě mapování v terénu i studiu kulturně-historických souvislostí byla vytvořena souhrnná mapa krajinářsky, přírodně, esteticky či kulturně-historicky zajímavých oblastí.

Jak již bylo v metodické části napsáno, vytvoření této mapy záleželo především na subjektivní percepci krajiny a také na individuálně zvolených atributech, které autor – pozorovatel krajiny – považuje při jejím vnímání za důležité. Výsledná mapa zahrnuje 9 na sebe naložených mapových podkladů (výběr proveden autorem), jimž byla přidělena určitá váha (od 5 – nejvyšší po 1 – nejnižší), a jejich jednotlivým „podatributům“ byly taktéž přiděleny váhy (od 5 – nejvyšší po 1 – nejnižší).

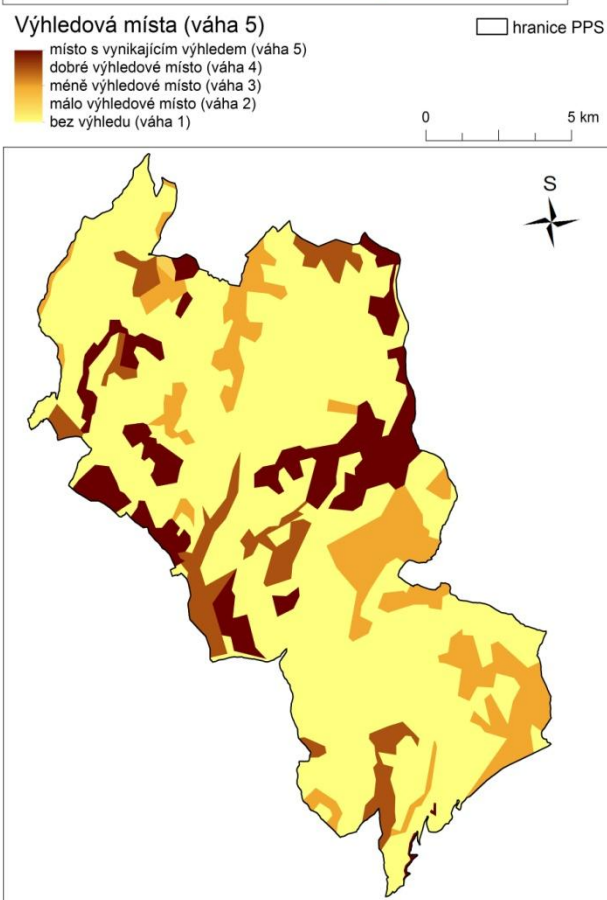
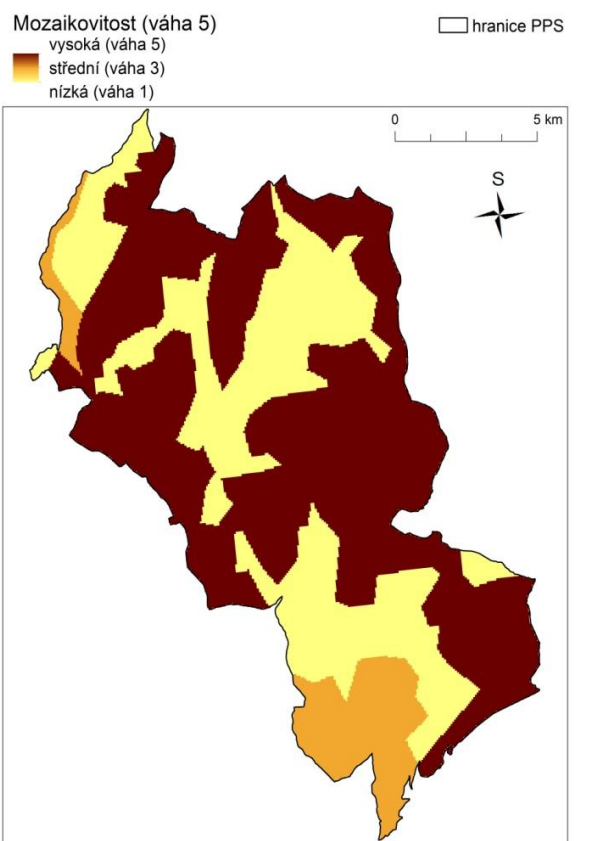
Tab. 20: Mapové podklady a zvolené „hlavní“ váhy

Mapové podklady	Váha
Nadmořská výška	4
Sklonitost	2
Mozaikovitost	5
Výhled	5
Využití	3
Zajímavosti	5
EVL	4
NPR	5
Pověsti	1

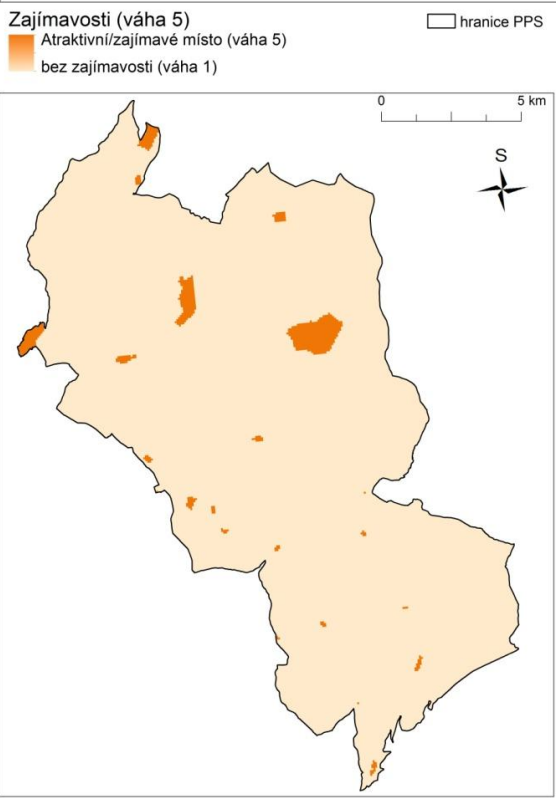
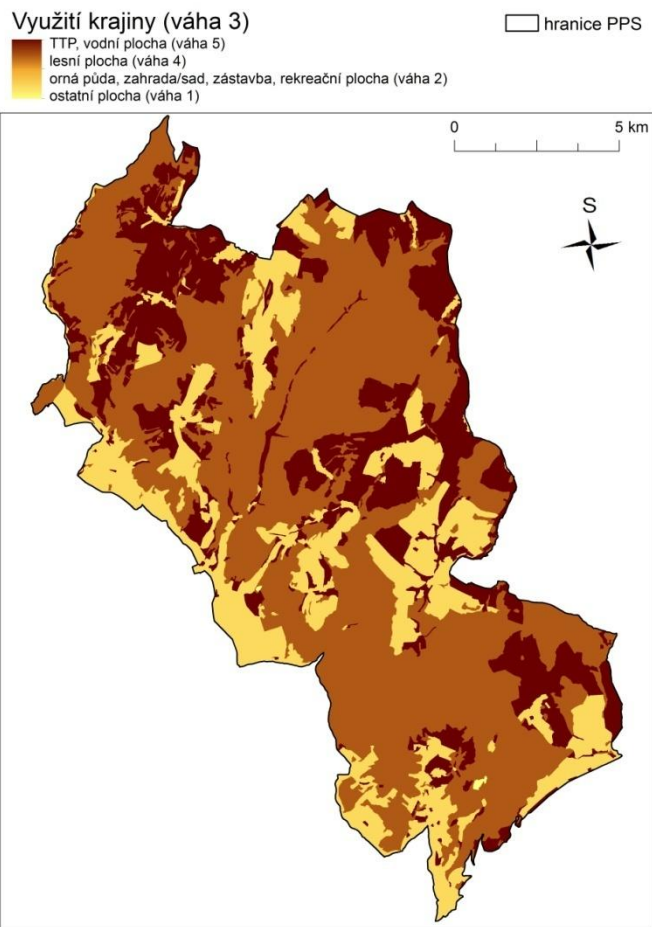
Na obrázcích níže si lze prohlédnout mapové podklady pro výslednou mapu i s příslušnými hlavními váhami i váhami podatributů. Nejdůležitější roli při percepci krajiny dle pozorovatele tedy hrají mozaikovitost, výhledová místa, zajímavá místa, popř. ZCHÚ (v zájmovém území se jedná o atraktivní území – NPR Rešovské vodopády, proto byla dána nejvyšší váha).

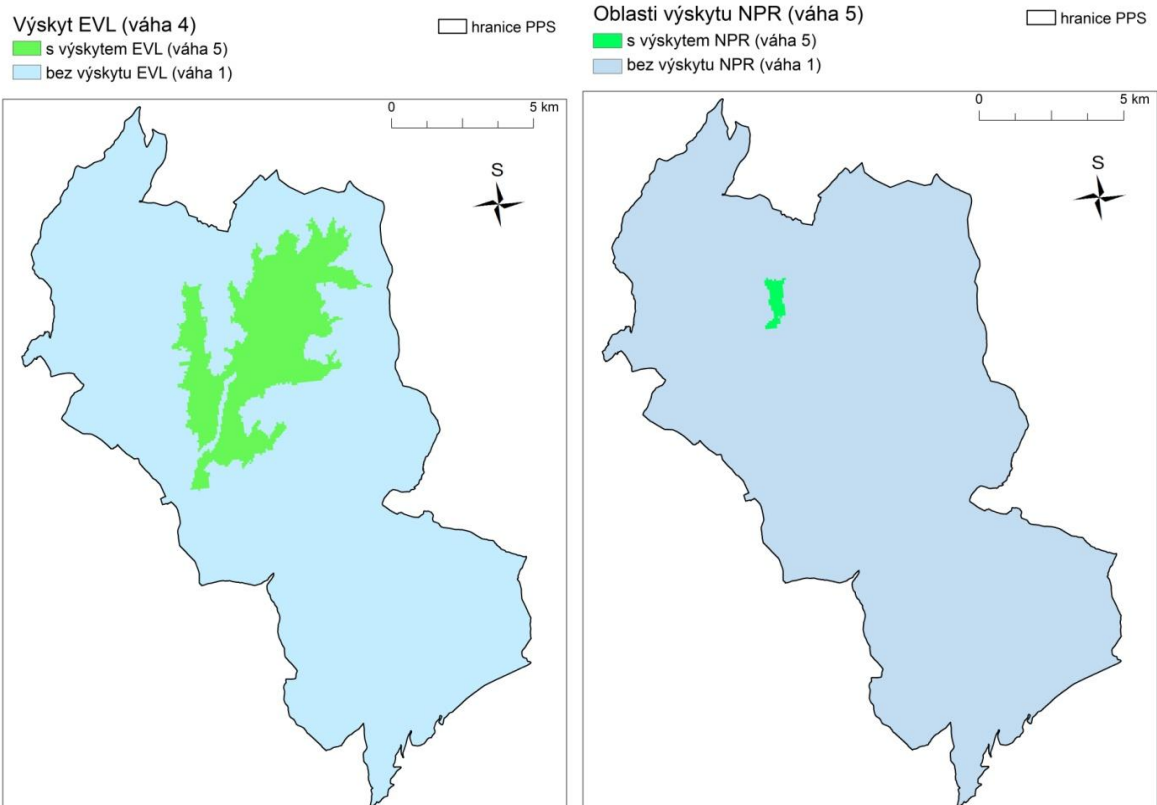
Obr. 55, 56: Rastrové podklady nadmořské výšky a sklonitosti spolu s vahami
Zdroj dat: ArcČR® 500 [online]; upravila Mašková K. 2016

Obr. 57, 58: Rastrové podklady mozaikovitosti a výhledových míst s vahami
 Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky (Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011); upravila
 Mašková K. 2016

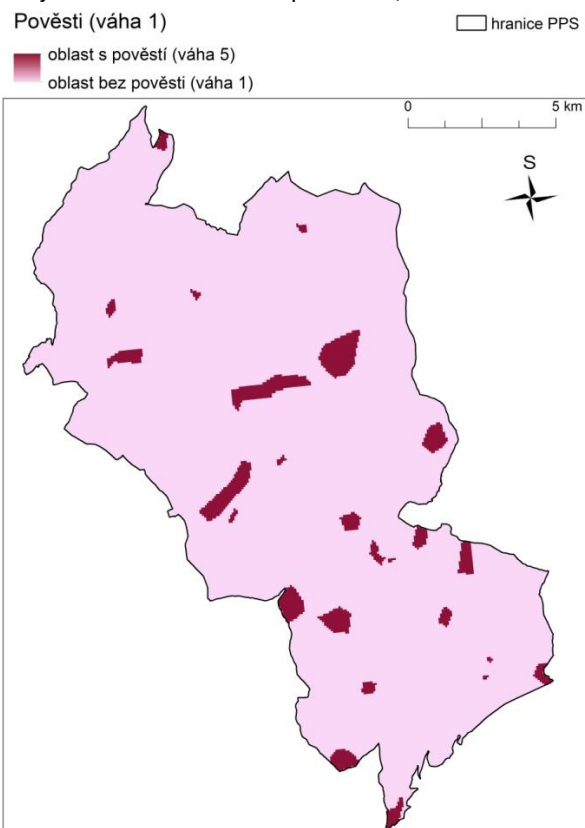

Obr. 59, 60: Rastrové podklady využití krajiny a zajímavostí s vahami
 Zdroj dat: Změny ve využívání krajiny České republiky (Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011); upravila Mašková K. 2016

Obr. 61, 62: Rastrové podklady výskytu EVL a NPR s vahami

Zdroj dat: Odbor územního plánování, stavebního řádu a kultury MS kraje; upravila Mašková K. 2016

Obr. 63: Rastrový podklad výskytu pověstí určitých území s vahami

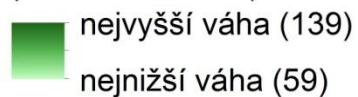
Zdroj dat: Kraj Olomoucký – Šternbersko [online], kroniky obcí, webové stránky obcí [online]; upravila Mašková K. 2016

Na obr. 64 níže si lze prohlédnout komplexní výslednou mapu složenou z 9 mapových podkladů a jejich určených vah. Nejvyšší hodnota váhy byla propočtem pomocí ArcGis 139 (nejzajímavější krajinná lokalita) a nejnižší 59 (méně zajímavá krajinná lokalita).

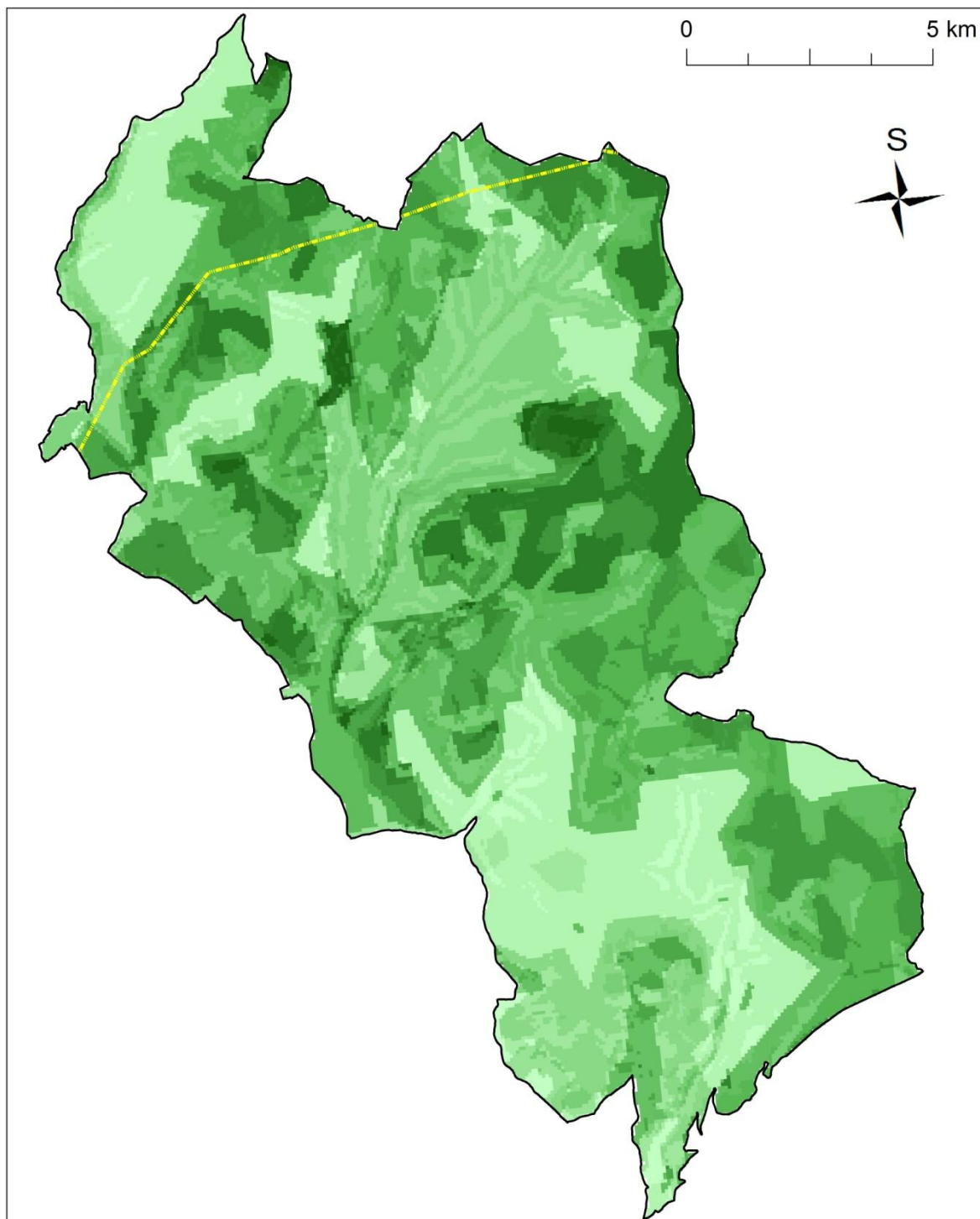
Nejatraktivnější oblasti se nachází v území pásu Břevenec – Mirotínek – Tvrdkov – Horní město – Dobřečovsko, NPR Rešovské vodopády, v oblasti Dlouhé Loučky – Plinkouta – Rudy (zejména Křížový vrch a okolí), Paseky (pohledová a atraktivní oblast z Paseky – Sanatoria a arboreta Machu Picchu) – Karlovska – Sovinecka – Jiříkovska (obzvláště oblast zaniklé osady Hutov, v jehož okolí lze nalézt několik břidlicových jezírek a zvláštní krajinu poznamenanou povrchovou těžbou břidlice), Stránského a Ondřejovska s velmi dobrým výhledem až na Hrubý Jeseník, Huzové – V Dalovska (avšak s výhledem na větrné elektrárny), v menší míře Chabičovska – Hlásnice a Šternberka (obzvláště v historické části a pohledové části od SV Šternberka – zejména ze silnice směřující na Horní Loděnici).

V oblasti se však směrem na Mirotínek – Tvrdkov – Ondřejov staví stožáry pro vedení vysokého napětí (400 kW), které stojí bohužel dle shrnující krajinné mapy v nejzajímavějších oblastech – zejména z hlediska pohledového.

Nejzajímavější lokality v PPS
(zonace dle vah)

— vysokonapěťové (400 kV) stožáry
□ hranice PPS

Obr. 64: Výsledná mapa zonace zajímavých a méně zajímavých přírodních a kulturně-historických míst (nejvyšší váha = nejzajímavější lokalita a naopak)

Zdroj dat: © CENIA [online], ArcČR® 500 [online], Změny ve využívání krajiny České republiky (Soubor map v měřítku 1 : 200 000, 2011), kroniky obcí, webové stránky obcí [online], Kraj Olomoucký – Šternbersko [online], Odbor územního plánování, stavebního řádu a kultury MS kraje ; upravila Mašková K. 2016

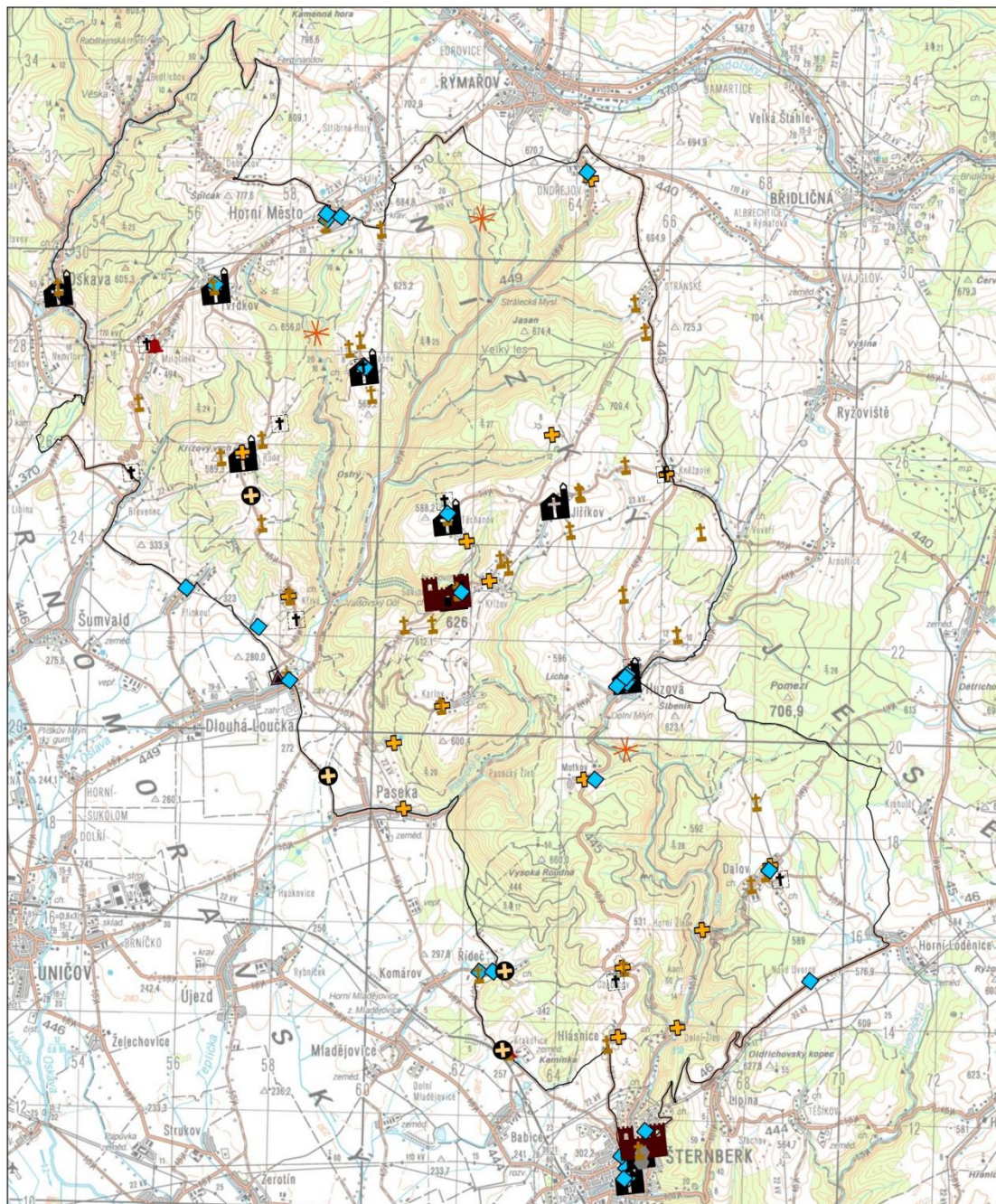
Na obr. 65 a 66 jsou zobrazeny lokalizované historické památky v zájmovém území (jedná se jak o sakrální památky, tak i zámky, hrady a i bývalé hrádky, ze kterých se do současnosti bohužel dochovaly jen valy a zbytky kamenných zdí) a mapa památných stromů (současných, zaniklých a navržených). Protože přidáním těchto spíše „bodových“ zajímavostí do výsledné mapy by mohla být zhoršená její čitelnost, jsou mapy památek a památných stromů řešeny zvlášť jako doplňky k výsledné mapě.

Mnohé cenné pamětihodnosti během let – především po 2. sv. v. – bohužel zanikly a nebyly znovuobnoveny. Lokalizace jednotlivých typů památek byla provedena pomocí mapového podkladu RETM (© CENIA [online]) a terénních průzkumů.

V celém území bylo lokalizováno celkem 122 památek (včetně „zřícenin“ a zchátralého zámku v Dlouhé Loučce), nachází se zde 2 hrady (Sovinec, Šternberk), dříve tu však bylo postaveno menších hrádků více (Pustý/Zakletý/Začarovaný zámek, Mutkov a Strálek). Z kategorie zámků lze jmenovat shořelý zámek v Dlouhé Loučce, který byl z plochy PPS vyjmut, cenný zámecký park však do něj patří. Z dalších lokalizovaných památek v území leží 10 kostelů, 2 kláštery ve Šternberku, 2 zvonice v Krakořicích a Mirotínku, 16 kaplí, 4 boží muka, 29 pomníků (památníků), sakrálních sloupů či soch, 42 křížů (a dalších 14 křížů v rámci křížové cesty na Rudě, tzn. celkem 56 křížů) a 11 hřbitovů.

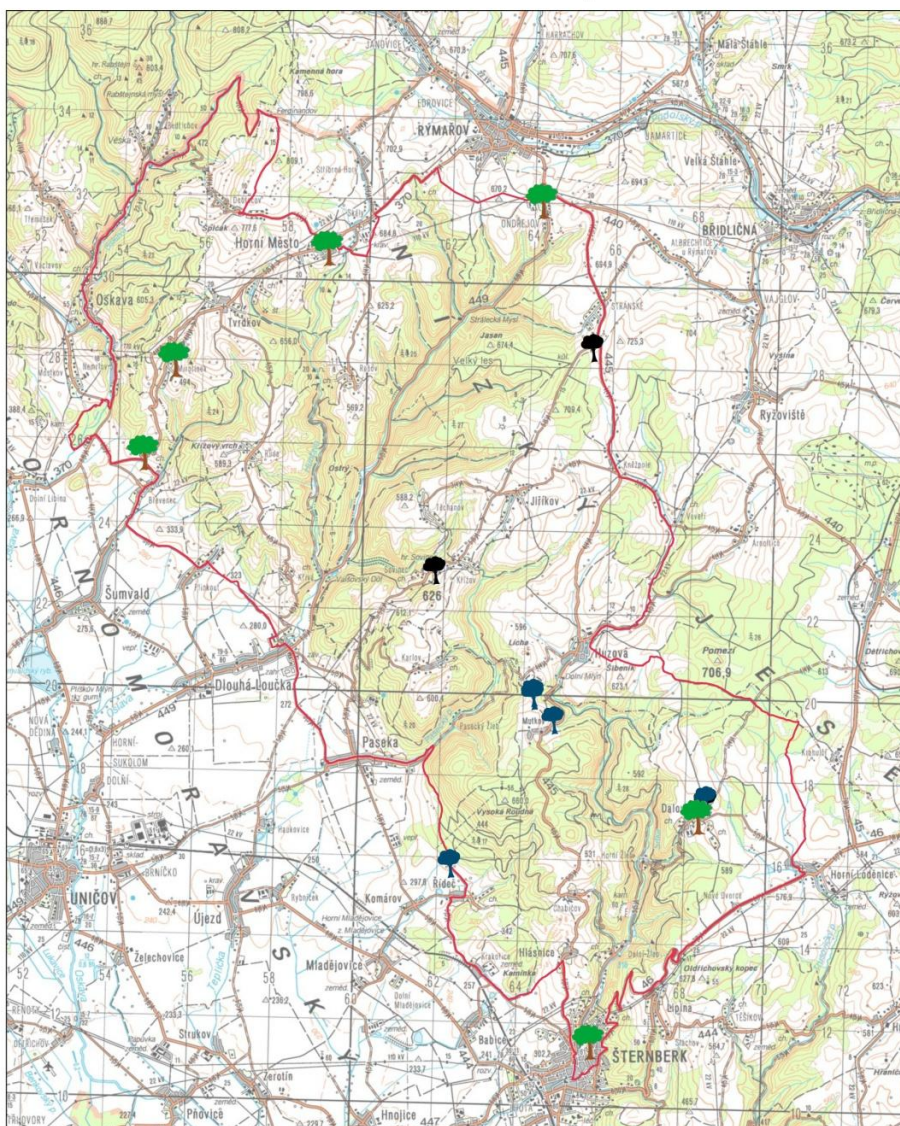
Na dalším obr. 66 jsou zobrazeny současné, zaniklé a navržené památné stromy. Bohužel ne u všech navržených památných stromů byla možnost změřit obvod jejich kmenu, protože k nim nebyl přístup. U některých však obvod měřen pro představu byl a i dle jejich dominantního vzhledu (statný vzrůst, výška, bohatá koruna) byly doporučeny k tomu, aby došlo k jejich vyhlášení za památné stromy.

V území se nachází celkem 6 památných stromů, 3 torza bývalých památných stromů a 7 stromů bylo navrženo k tomu, aby se staly památnými stromy (dvě lípy na žluté turistické stezce mezi Mutkovem a Huzovou, 2 duby u řídečské myslivny a rybníčku, lípa v Dalově ve vrchní části směrem na cyklostezku na Huzovou naproti torzu bývalé památné lípy, „císařský“ dub v Mutkově u č. p. 2 – bohužel není ověřený stav tohoto dubu, bylo o něm psáno v obecní kronice Mutkova).

Obr. 65: Památky v PPS

Zdroj dat: © CENIA [online], PAMÁTKOVÝ KATALOG. NPÚ [online]; upravila Mašková K. 2016

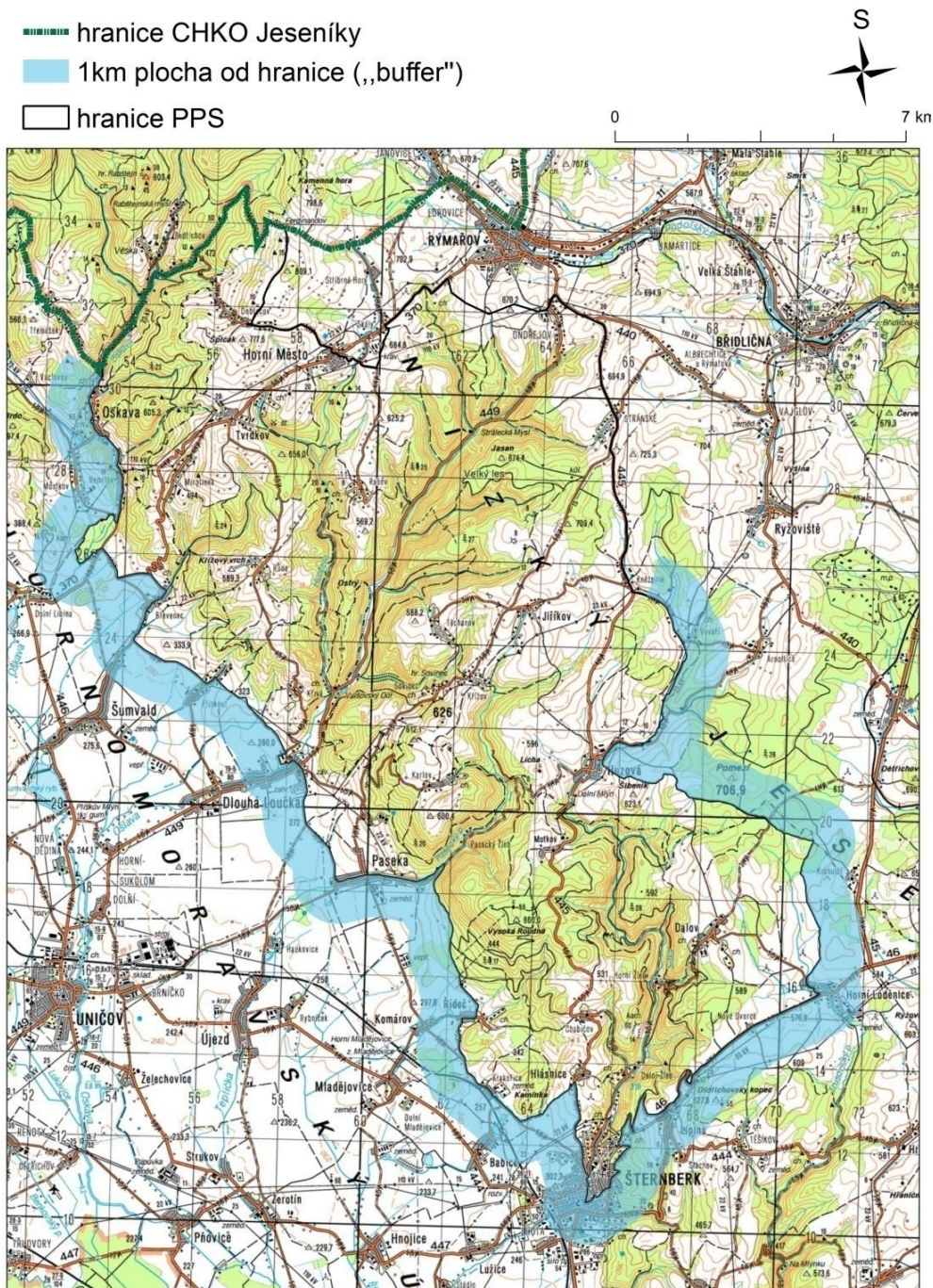
Obr. 66: Památné stromy v PPS (současné, zaniklé a navržené)

Zdroj dat: © CENIA [online], *Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky* [online]; upravila Mašková K. 2016

9 Návrh změny průběhu hranic PP Sovinecko na území Olomouckého kraje

Tato kapitola je věnována průběhu hranice PPS v rámci OC kraje. Cílem bylo zkontrolovat průběh hranice PPS prostřednictvím terénních průzkumů, popř. navrhnout změnu průběhu, jestliže byla cca 1 km od hranice PPS nalezena krajinářsky (pohledově), přírodně, esteticky, kulturně-historicky zajímavá oblast, která by mohla být přiřazena k PPS nebo byla-li shledána v rámci PPS nevhodná oblast.

Na obrázku níže je zobrazena hranice PPS v rámci OC kraje a 1km nárazníkové pásmo „buffer“, tedy plocha probíhající 1 km paralelně s hranicí PPS. V S části území kontrola hranice sice proběhla, ale od odbočky silnice směrem na Třemešek probíhá s hranicí PPS paralelně hranice CHKO Jeseníky. V této části proto mohlo být uvažováno jen o zmenšení území, ne však o rozšíření hranice.

Obr. 67: Hranice PPS v rámci OC kraje a 1km „buffer“

Zdroj dat: © CENIA [online], Mapy.cz. [online]; upravila Mašková K. 2016

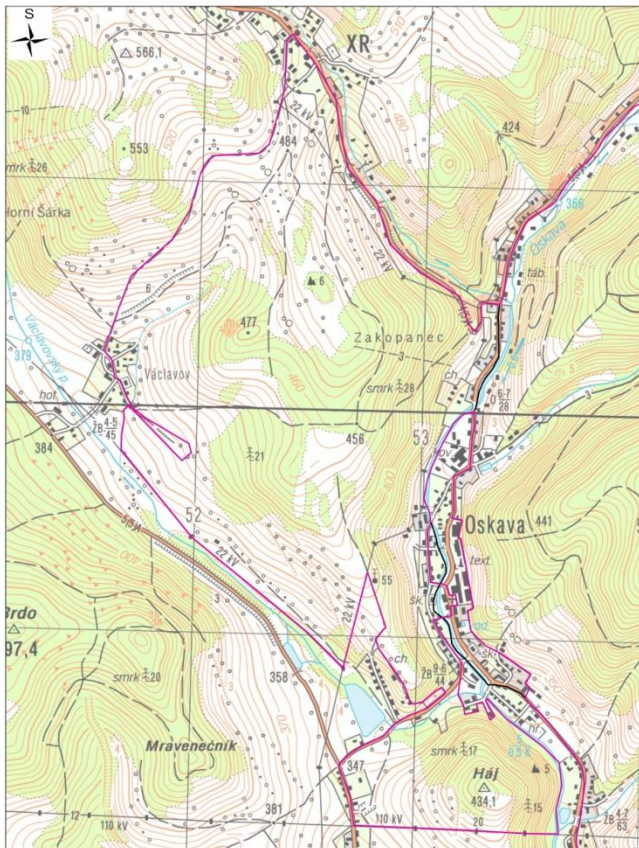
Pokud byla hranice změněna, byl její průběh veden buď komunikací, cestou, stezkou, linií elektrického vedení, vrstevnicí, okrajem zástavby či hranicí lesa.

Území v S části, nad odbočkou na Třemešek, nebylo zmenšeno a hranice byla ponechána v původním stavu k ochraně zalesněných svahů Oskavy.

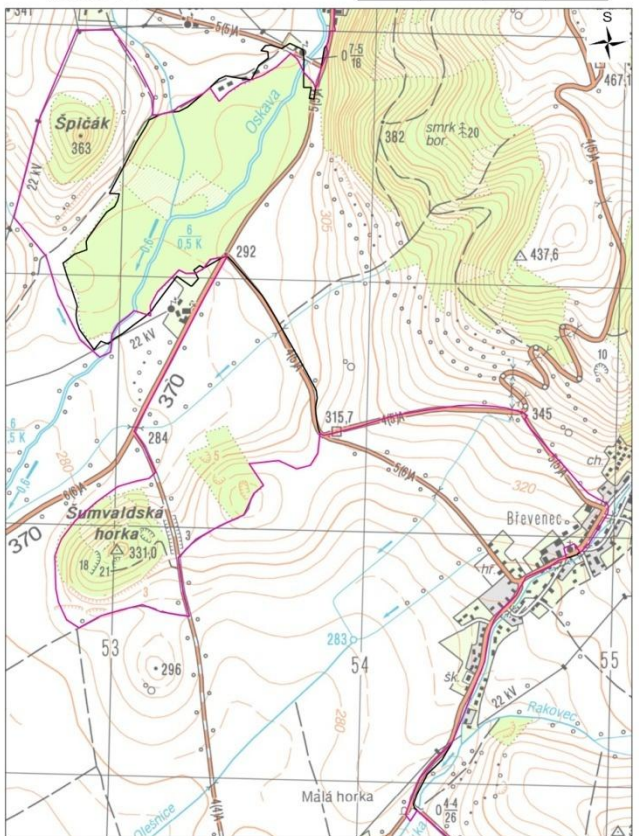
K ochraně protějších zalesněných svahů řeky Oskavy a pohledových míst byla hranice vedena silnicí směrem na Třemešek, paralelně s hranicí CHKO Jeseníky, po stezce na Václavov, jehož historická část byla zahrnuta, mimo je stavení na V obce, dále po linii elektrického vedení na Mostkov. Vyjmuta je přehradní nádrž a chatová rekreační oblast, obsažen je vrchol Háje (nebo Malinový vrch) nad Oskavou, vyjmuta byla ta část Oskavy, kde se nacházely panelové domy, obchod Jednota, hřiště a areál textilní firmy CNM textil a.s. Kostel sv. Floriána i s křížem před ním jsou zahrnuty (viz obrázky níže).

Upravena byla hranice v zalesněné oblasti Z od křižovatky Oskava – Libina – Břevenec dle okraje lesa, cesty, elektrického vedení a vodního toku kolem vyvýšeného Špičáku. Dále byla navržena změna průběhu hranice silnicí směrem na Libinu a Šumvald vrstevnicí a cestou kolem vyvýšené zalesněné Šumvaldské horky se stožární věží a polní cestou zpět k silnici směrem na Břevenec, dále hranice probíhá stejně, až na malý přírůstek při křižovatce Břevenec – Šumvald – Plinkout, jde o boží muka mezi dvěma vzrostlými stromy, s posezením i naučnou tabulí.

— navrhovaná změna průběhu hranice PPS 0 1 km
 — hranice PPS

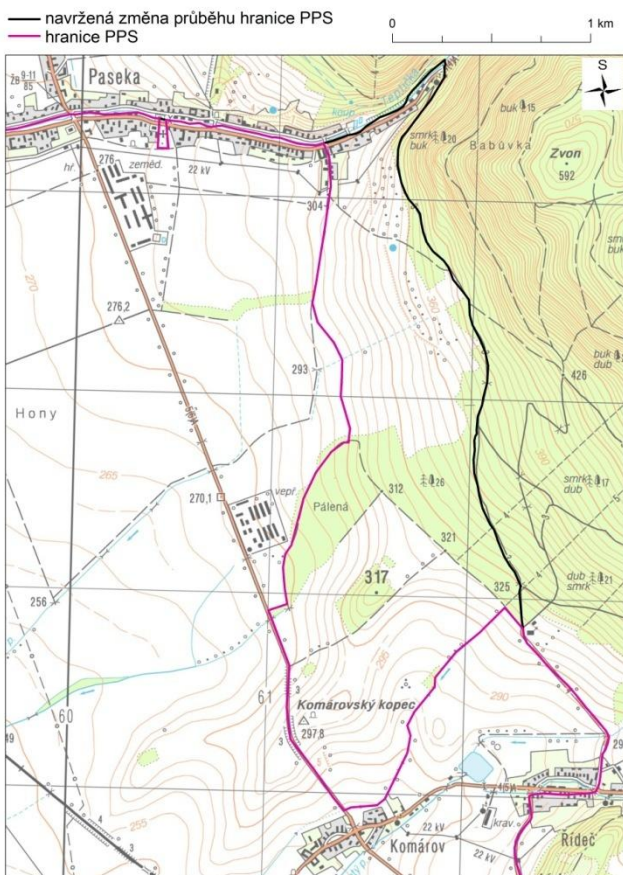
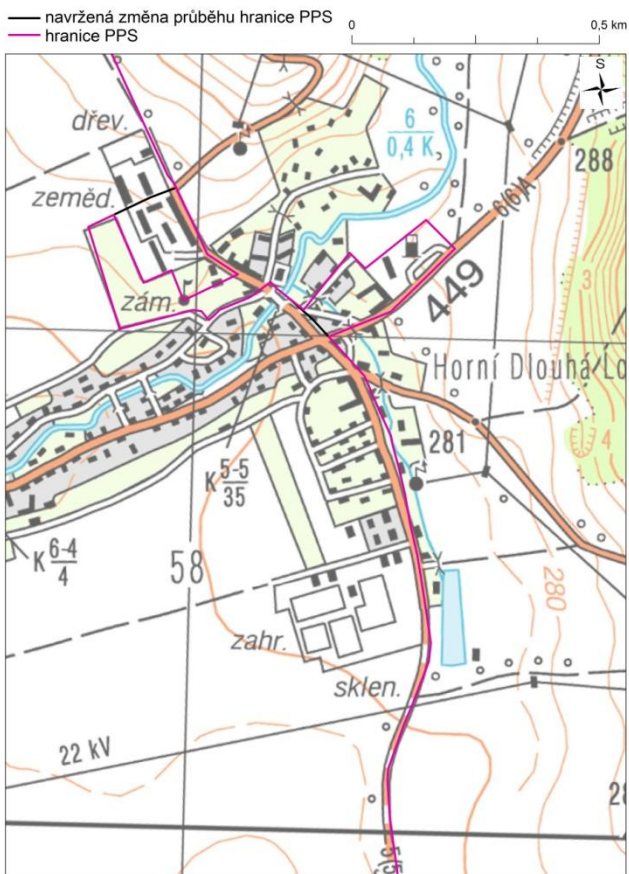
— navrhovaná změna průběhu hranice PPS 0 1 km
 — hranice PPS

Obr. 68, 69: Změny průběhu hranice na Oskavsku, mezi Oskavou a Břevencem
 Zdroj dat: © CENIA [online], upravila Mašková K. 2016

V Dlouhé Loučce byly provedeny jen malé změny; byla vyjmuta pila, zemědělské budovy a domov pro seniory u odbočky na polní cestu na Plinkout, park je obsažen bez zámku. Dále byla odstraněna část obsahující objekty zemědělského areálu a benzinovou pumpu (směrem na Valšovský Důl).

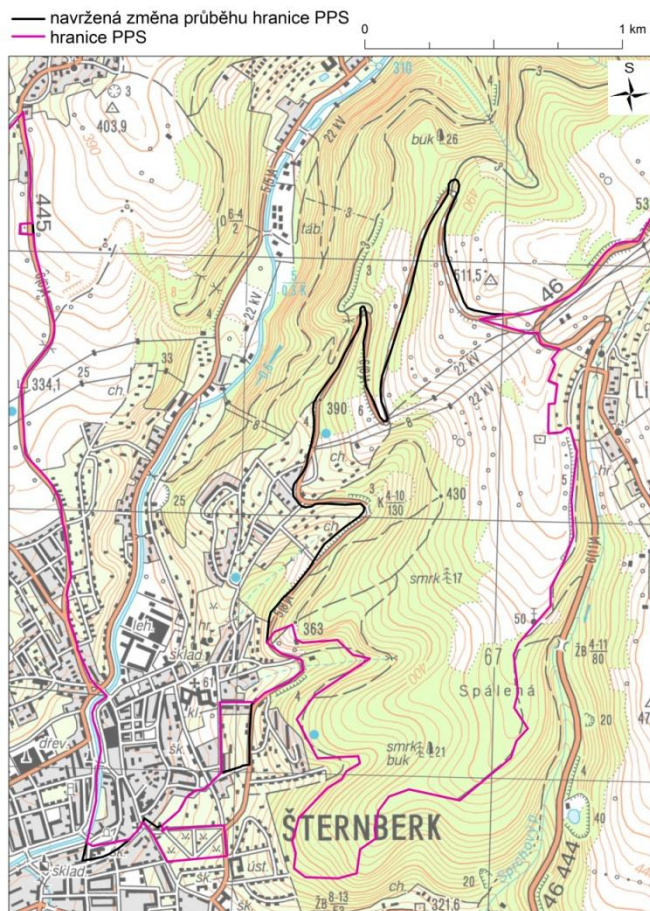
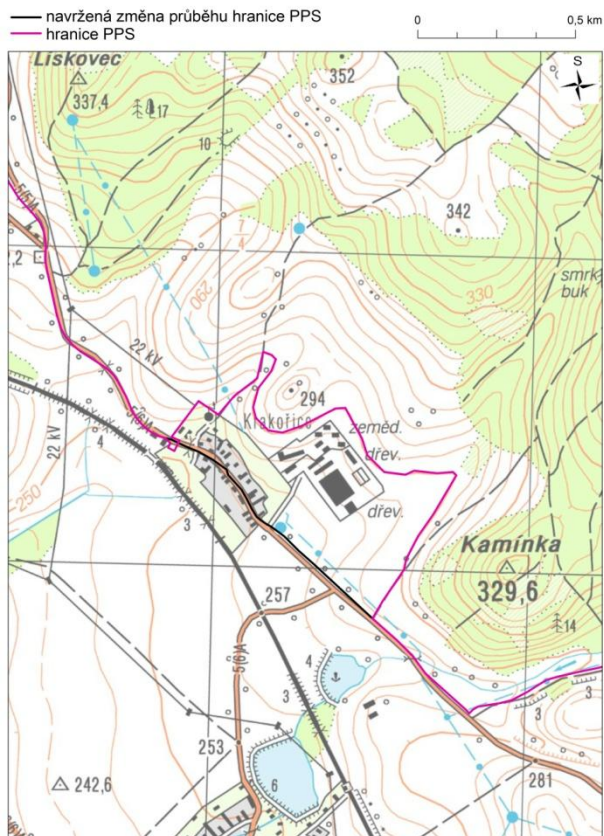
V Pasece byla hranice vedena i kolem kostela se hřbitovem, dále podél polní cesty a vrstevnice obkružuje zemědělský areál a VEPASPOL Olomouc (zemědělský podnik pro živočišnou výrobu) a vrací se zpět na silnici, aby tak mohly být zachovány jak louky s mezemi a občasnými zalesněnými plochami pod svahem Nízkeho Jeseníku, tak i oblast Komárovského kopce odkud je výhledové místo a na jehož vrcholu se nachází kamenný kříž mezi stromky. Pak se hranice stáčí podél zástavby Komárova a Řídečského potoka zpět na původní hranici.

Obr. 70, 71: Změny průběhu hranice v Dlouhé Loučce, mezi Pasekou a Řídečí
 Zdroj dat: © CENIA [online], upravila Mašková K. 2016

Další změna byla provedena vedením hranice kolem Krakořic, zahrnuty jsou boží muka na SZ konci obce, pak hranice směřuje podél cest a vrstevnice kolem zemědělského družstva zpět k silnici.

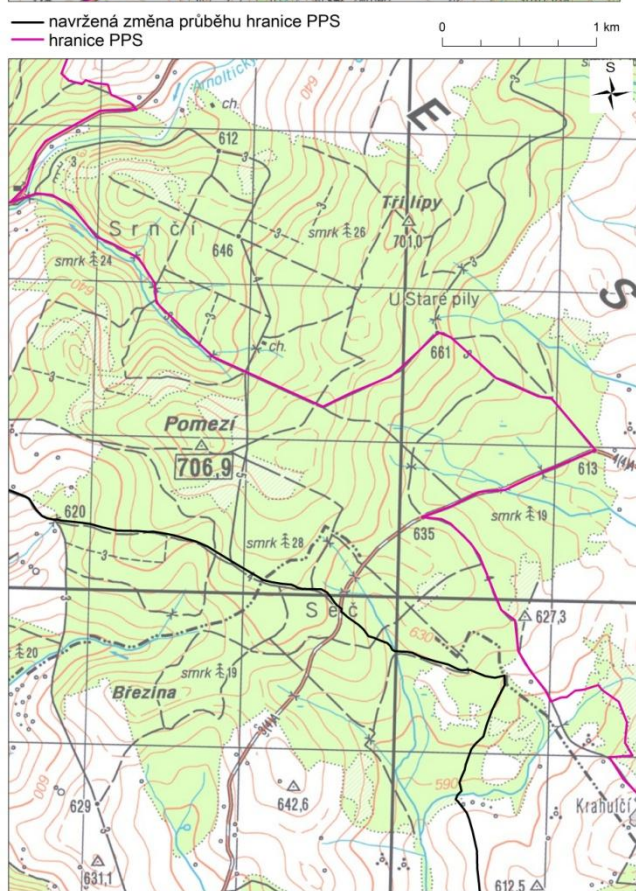
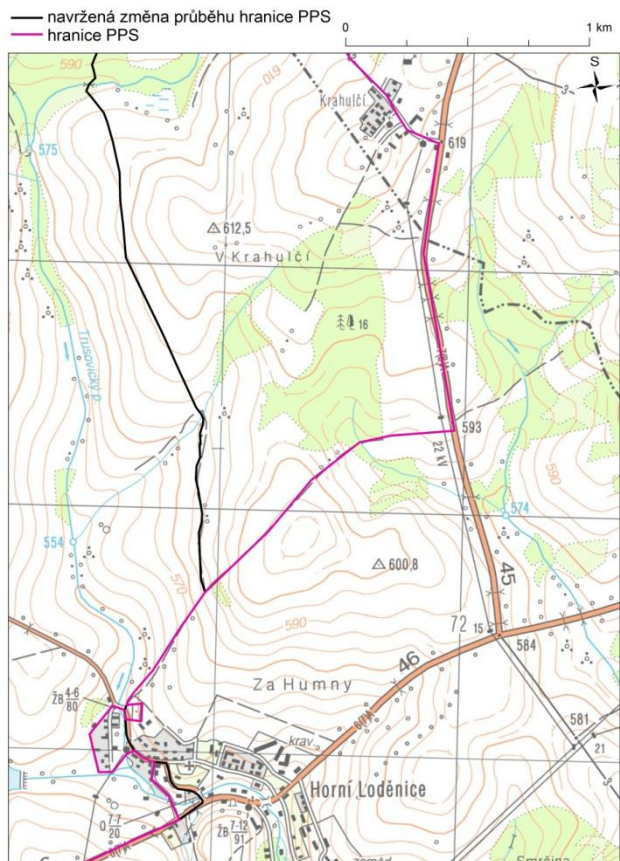
Směrem z Hlásnice byl zahrnut i hřbitov u silnice, ve Šternberku bylo provedeno jen několik malých změn; hranice vede náměstím Svobody, okolo Tyršových sadů, dále pokračuje po Zahradní a Sluneční ulici a z Opavské ulice odbočuje po zelené na NS Prabába, podél níž směřuje až k Lipině, po vnějším okraji zástavby obce se vrací zpět na silnici a původní hranici. Změny průběhu hranice ve Šternberku byly provedeny na základě subjektivního, pohledového a estetického vnímání pozorovatele. Dále byla hranice vedena podél NS Prabába nejen k ochraně tamních lesů, ale i zajímavých vyhlídkových míst (např. Zelená budka).

Obr. 72, 73: Změny průběhu hranice v Krakovičích a na Šternbersku
Zdroj dat: © CENIA [online], upravila Mašková K. 2016

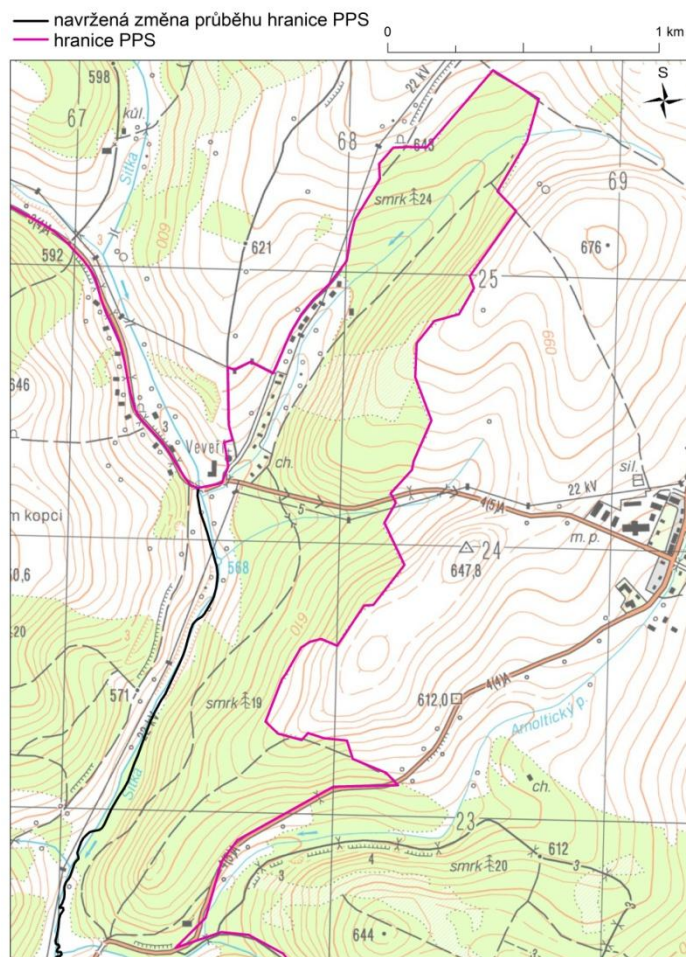
Hranice procházející Horní Loděnicí byla také nepatrně přesunuta, aby se co nejvíce vzdálila zástavbě, ale zahrnuje hřbitov – tato změna opět závisí na subjektivním a estetickém vnímání pozorovatele. Pokračuje dále, posléze se odděluje od skutečné hranice PPS po cestě na silnici do Dětřichova podél hranice přírodního parku Údolí Bystřice, stáčí se směrem k osadě Krahulčí zahrnujíc i místní kapli.

Cca 0,7 km SZ od Krahulčí takto může hranice zahrnout do PPS i PR Mokřiny u Krahulčí, dále navazuje na cyklostezku 6029 a pokračuje přes další zajímavé místo – „U tří lip“ – po cyklostezce 6144 a dále po lesní cestě k silnici Huzová – Arnoltice. Na obrázku 75 bohužel místo „U tří lip“ zobrazeno není, pouze vrchol „Tři lípy“; jedná se o oblast křižovatky, u níž je na obrázku napsáno „U staré pily“. V území je zahrnuté i ne příliš atraktivní místo – vrchol Pomezí, má však svou historii; kdysi zde byly upalovány čarodějnice (Šindlářová, 1998).

Obr. 74, 75: Změny průběhu hranice v Horní Loděnici a Krahulčí, v lese okolo Pomezí
 Zdroj dat: © CENIA [online], upravila Mašková K. 2016

Hranice byla dále vedena po silnici Huzová – Arnoltice, obíhá okrajem lesa mezi Veveřím a Arnolticemi, na jejím kraji na S se nachází dvě kaple, pokračuje na J, kde obkružuje zástavbu, podél elektrického vedení směřuje k cestě vedoucí do Ryžoviště a také pojímá ruinu kaple sv. Jeronýma s bývalým hřbitovem a spojuje se s nynější hranicí PPS. Ruina kaple byla do PPS zahrnuta, protože byla opět subjektivně vnímána jako zajímavé místo.

Obr. 76: Změny průběhu hranice v okolí Veveří
Zdroj dat: © CENIA [online], upravila Mašková K. 2016

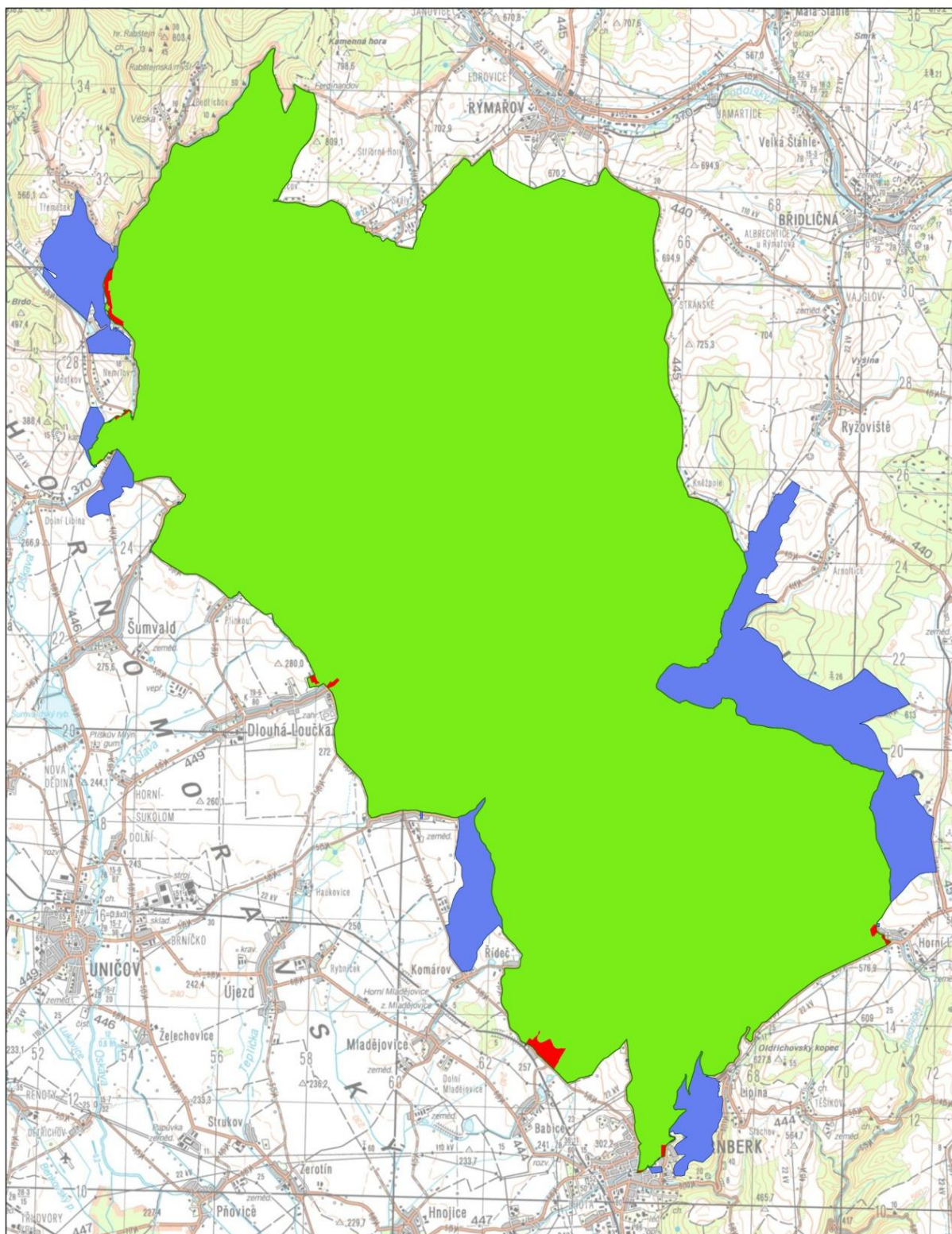
Před změnou průběhu měla hranice v OC kraji délku 71 km, po jejím překreslení byla dlouhá 98 km. Nová hranice by tedy byla o 27 km delší. Jak bylo napsáno v kapitole o poloze a vymezení území, plocha nynějšího parku Sovinecko je 20 251 ha, plocha po přetvoření průběhu hranice by činila 22 202ha, území by tedy bylo rozšířené o 1 951 ha. Na obr. 77 lze vizuálně porovnat celkový rozdíl mezi územím dnešního PPS a nově navrženým územím PPS (pouze v rámci OC kraje). Tenká zelená linie naznačuje vedení hranice PPS, světle zelená plocha je plocha PPS zůstávající stejná i po navržení změn průběhu hranice, červenou barvou jsou zvýrazněny plochy navržené k vyjmutí z PPS a modré plochy vyznačují území navržená k přidání k PPS.

Kladný rozdíl mezi plochami značí rozšíření PPS. Vyjmuty byly jen malé oblasti, a to část intravilánu Oskavy, zanedbatelná území u křižovatky Oskava – Libina – Břevenec po zpřesnění hranic lesa, v němž meandruje Oskava a kde byla nalezena již zmíněná geologická lokalita (pradávná oblast rýžování zlata), malá území vyjmutá v Dlouhé Loučce, Krakořicích, Šternberku a Horní Loděnici. Naopak přibrány byly rozsáhlejší oblasti, a to území na Z Oskavy, na Z a JZ od výše zmíněné geologické lokality, mezi Pasekou a Řídečí, na SV od Šternberka (NS Prábába) a oblast mezi Horní Loděnicí, Krahulčím, Huzovou a Veveřím, nepočítaje přibrání zanedbatelných území (např. sakrálních staveb, kostelu, hřbitovu apod.).

- hranice současného PPS
- plocha PPS
- navržené plochy k vyjmutí z PPS
- navržené plochy k přidání k PPS

0 5 km

Obr. 77: Návrh nového průběhu hranice PPS v rámci OC kraje

Zdroj dat: © CENIA [online], upravila Mašková K. 2016

10 Diskuze

Rozšíření/zmenšení ploch či návrhy nově vyhlášených přírodních parků by se měly především opírat o zákon o ochraně přírody a krajiny. V rámci diplomové práce byl proveden návrh o rozšíření hranice přírodního parku jen v OC kraji, přesto však bylo nahlédnuto do obou koncepcí ochrany přírody jak OC, tak Moravskoslezského kraje.

Koncepce ochrany přírody a krajiny pro území Olomouckého kraje byla rozdělena do analytické a koncepční části. Analytická část shrnuje data jednotlivých složek životního prostředí, které ovlivňují zájmy hájené zákonem o ochraně přírody a krajiny. V koncepční části byly zpracovány cíle a směry, které by měly být v rámci ochrany přírody a krajiny splněny. Cíle ochrany byly rozděleny na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé cíle zaměřené především na zpřístupnění evidence přírodních parků na oficiálních stránkách, revizi nejproblémovějších staveb na území přírodních parků Velký Kosíř a Údolí Bystřice, případně zahájení řízení o odstranění staveb, a na odstranění černých staveb mající zásadní negativní dopad na krajinářské hodnoty v rámci přírodních parků Velký kosíř a Údolí Bystřice.

Koncepce strategie ochrany přírody a krajiny Moravskoslezského kraje byla vypracována, a během období od vydání aktualizována, během let 2002 – 2004. V části B se koncepce zabývá Stanovením cílů a priorit ochrany přírody a krajiny (Cíle ochrany přírody a krajiny Moravskoslezského kraje), konkrétně Realizací ÚSES (Vznik krajského programu k zajištění managementu ÚSES a přírodních parků) a Doplněním (zhodnocením) soustav přírodních parků, (Zhodnocení stávající soustavy přírodních parků a typů území vhodných ke zřízení přírodního parku a Vyhlášení přírodních parků). Dle Realizací ÚSES by se měl krajský úřad postarat o zásahy v přírodních parcích (i ÚSES) pomocí Dotačního programu krajské úrovně pro podporu managementu ÚSES a přírodních parků. Podle Doplnění (zhodnocení) soustav přírodních parků měly být od r. 2005 vymezeny oblasti se zachovalým krajinným rázem, měly být zhodnoceny stávající a navržené přírodní parky, popř. navrženy plochy k jejich rozšíření. Jako výstup měla být pořízena mapa těchto oblastí i se slovním popisem. Nástrojem k realizaci byly stávající a nově navržené přírodní parky, biografické územní členění a komunikace s odborníky. Posléze mělo dojít k zřízení nových či přehlášení stávajících přírodních parků podle zákona 114/92 Sb.

11 Závěr

Diplomová práce se zabývá krajinou přírodního parku Sovinecko a má přispět k hlubšímu poznání historického vývoje včetně současných přírodních podmínek.

Celkem byly vytyčeny 4 (3 hlavní a 1 menší) cíle práce; zhodnotit vývoj struktury území kulturní krajiny PPS, popř. posoudit míru dochovanosti, navrhnout zonaci zajímavých přírodních a kulturně-historických míst, zkontrolovat současný průběh hranice PPS v rámci OC kraje a popř. doporučit změnu jejího vedení a také přiblížit kulturně-historické proměny území.

Zpočátku byla určena poloha PPS, území bylo vymezeno a charakterizováno; byly popsány přírodní poměry, některé demografické charakteristiky a sídelní struktura včetně jejího vývoje.

Šestá kapitola byla věnována kulturně-historickým poměrům území. Větší pozornost byla věnována zejména blízkému okolí bydliště (přístup k obecním kronikám) a podrobněji byl popsán vývoj těch obcí, jež mají online dostupné informace o svých kulturně-historických poměrech. Charakterizovány jsou hrady Sovinec a Šternberk, v území se však nacházelo kdysi více hrádků, či spíše tvrzí, sloužící k ochraně území, ty však během staletí zanikly. Ve srovnání s nimi objekt zámku v Dlouhé Loučce zanikl teprve nedávno – r. 1985. Zdejší osady zde byly zakládány většinou z důvodu velkého nerostného bohatství, až do současnosti si procházením v krajině lze všimnout pozůstatků těžby. Velkou proměnou zdejší kraj prošel po 2. sv. v., kdy bylo německé obyvatelstvo po staletích odsunuto.

Struktura kulturní krajiny byla hodnocena na základě dvou odlišných zdrojů uvádějící data za využívání krajiny 1836-2006. Výsledky obou zdrojů byly porovnány; k největším změnám docházelo po 2. sv. v. a po roce 1989, kdy byly plochy orné půdy přeměněny většinou na TTP, naopak od stejného období prudce stoupla plocha TTP. Plocha orné půdy poklesla ze 41 % na 18 %, plocha TTP vzrostla z 12 % na 24 % a lesní plocha taktéž vzrostla ze 44 % na 54 %. Největší stabilní plochu od počátku hodnoceného období zabíraly lesní plochy (41 %). Nestabilní plocha zaujímala celkem cca 41 %.

Zonace krajinářsky zajímavých míst proběhla procesem nakládání mapových podkladů na sebe tak, že jim i jejich atributům byly přiděleny určité váhy, které se zdály být pro pozorovatele krajiny důležité (obr. 55 – 63 v kapitole 8). Dle výsledku obr. 64 lze usuzovat na bezesporu nejatraktivnější lokality NPR Rešovské vodopády, Křížového vrchu, Hutovska, aj. Jistě by se zde z pohledového hlediska dala zařadit i oblast Tvrdkovska, bohužel se v území staví vysoké stožáry VVN (400 kW).

K zonaci zájmového území nedošlo, jelikož by se v území jednalo o zajímavé malé, místy až zanedbatelné, plochy. Místo mapy se zonacemi zájmového území tedy byla vytvořena komplexní subjektivně pojatá mapa krajiny v PPS.

Po uskutečněném terénním šetření bylo navrženo několik menších i rozsáhlejších změn průběhu hranice PPS v rámci OC kraje. Vyjmuta byla jen malá, téměř zanedbatelná území v 6 oblastech. Důvodem byly objekty poškozující krajinu z pohledového krajinářského hlediska. Naopak přidány byly zajímavé oblasti (ochrana lesních ploch, cenné/chráněné lokality, pohledově významná území). Celková plocha současného PPS činí 20251 ha, po přidání a odebrání území by plocha PPS dosahovala 22 202 ha. Plocha rozšířených území by tedy byla 1 951 ha. Nynější délka hranice PPS činí 71 km, po změně jejího průběhu by dosahovala 98 km (rozdíl 27 km).

Návrh změny vedení hranice (rozšíření či zmenšení území přírodního parku) by se měl opírat o určitou koncepci, případně strategii, ochrany přírody a krajiny dotčeného kraje. Hlavní cíle, týkající se přírodních parků v OC kraji, byly v Koncepci ochrany přírody a krajiny pro území Olomouckého kraje věnovány zpřístupnění evidence přírodních parků na webových stránkách, revizi nejproblémovějších staveb na území přírodních parků Velký Kosíř a Údolí Bystřice, případně zahájení řízení o odstranění staveb s negativním dopadem na krajinářské hodnoty v těchto parcích. Koncepce strategie ochrany přírody a krajiny Moravskoslezského kraje zahrnovala v cílech týkajících se přírodních parků vymezení oblastí se zachovalým krajinným rázem, zhodnocení stávajících a navržených přírodních parků, popř. navržení ploch k jejich rozšíření. Jako výstup měla být pořízena mapa těchto oblastí s popisem.

Summary

My diploma thesis acquaints readers with the nature park Sovinecko. There were 4 objectives of the work; evaluate the development of the cultural landscape structure of the territory of nature park Sovinecko, respectively assess the extent preserved in the park, propose a zoning of interesting natural and cultural-historical sites, check the current course of the nature park Sovinecko border within the Olomouc region, respectively recommend its change and assess cultural and historical conditions of the area.

Initially, it was ordained a position of the nature park Sovinecko, the territory was defined and characterized; natural conditions, some socio-economic characteristics and residential structure, including its development were described. That was based on the work in a program ArcGis, professional literature and websites.

Chapter 6 is devoted to cultural and historical circumstances of the territory. Greater attention was paid to the nearby neighborhood of residence. It was described according to chronicles and websites. Briefly were described castles Sovinec and Šternberk, in the area however, there were found more castles, or rather forts, to protect the area, but they disappeared over the centuries. By comparison – an ex-chateau in Dlouhá Loučka disappeared recently – in 1985. The local settlements were established there since a long time ago because of great mineral wealth, until the present time when browsing in landscape one can notice the remains of mining in history. Major changes met this region after the 2nd world war when the German population was displaced after centuries.

The structure of the cultural landscape was evaluated by two different sources indicating the data for land use roughly from the half of the 19th century to the early 21st century. Results from both sources were compared; the biggest changes occurred after 2 world war and after the Velvet Revolution, when a flat of permanent grassland soared at the expense of an arable land. The biggest stable surface occupied forest areas from the beginning of the period.

Zoning of landscape was a process of loading maps to each other in the program ArcGis so that they and their attributes were assigned a weight that seemed to be important for observer of the landscape. According to the result it could be inferred without doubt that the most attractive locations are National Nature Reservation Rešov Falls, Křížový Hill, Hutov, and others. It would certainly be there also Tvrdkov and its surroundings, unfortunately, there were built high towers EHV (400 kW) in the area.

After passing through a border of the nature park Sovinecko within the Olomouc region it has been designed with several smaller and larger changes. There were removed only a small, almost negligible area in a total of six areas, mostly because of the causes of unsightly buildings in landscape, near the border of the nature park. Conversely, there were added an interesting area (because of the protection of forest areas, valuable site, visually significant territories). The total area of the current nature park Sovinecko is 20 251 ha, after the addition and removal of surface area would it would have reached 22 202 ha. The current length of the nature park Sovinecko border is 72 km, after changing its course would amount to 98 km.

Zkratky

S – sever

SV – severovýchod

SZ – severozápad
J – jih
JV – jihovýchod
JZ – jihozápad
V – východ
Z – západ
st. – století
r. – rok(u)
pol. – polovina
poč. – počátek
min. – minulý
pův. – původní
nadm. v. – nadmořská výška
sv. v. – světová válka
urč. – určitý
ob. – obyvatel(é)
sv. – svatý
obr. – obrázek
tab. – tabulka
ČOV – čistička odpadních vod
PPS – přírodní park Sovinecko
MS – Moravskoslezský
OC – Olomoucký
DP – diplomová práce
CHKO – chráněná krajinná oblast
NPR – národní přírodní rezervace
PR – přírodní rezervace
ZCHÚ – zvláště chráněné území
ÚSES – územní systém ekologické stability
EVL – evropsky významná lokalita
MPZ – městská památková zóna
ZÚJ – základní územní jednotka
TTP – trvalý travní porost

Seznam použitých pramenů

Literatura

- KOLEJKA, Jaromír: *Nauka o krajině*. Praha: Academia, 2013
- LIPSKÝ, Zdeněk a kol.: *Současnost a vize krajiny Novodvorska a Žehušicka ve středních Čechách*. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2013.
- ROMPORTL, Dušan a Tomáš CHUMAN a kol.: *Typologie současné krajiny Česka*. Geografie, Sborník české geografické společnosti, 2013, 118(1): 16-39.
- ŠAFÁŘ, Jiří a kol. *Olomoucko*. In: MACKOVČIN, Peter a SEDLÁČEK, Miroslav (eds.): *Chráněná území ČR, svazek VI.*, Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a Eko Centrum Brno, 2003, s. 149.
- DEMEK, Jaromír a Peter MACKOVČIN a kol. *HORY A NÍŽINY: ZEMĚPISNÝ LEXIKON ČR. 2*. Brno: AOPK ČR, 2006. ISBN 80-86064-99-9.
- CULEK, Martin a kol. *Biogeografické regiony České republiky. 1*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6693-9.
- QUITT, Evžen. *Klimatické oblasti Československa*. Praha: Academia, 1971.
- ŠINDLÁŘOVÁ, Irena. *KRONIKA OBCE HUZOVÉ*. Huzová: DANAL, 1998. ISBN 80-85973-38-3.
- KNÁPEK, Zdeněk. *Paseka 680 let*. Paseka: Obecní úřad Paseka, 2006.
- JOSEF, Masničák. *MUTKOV: Dějiny obce*. Mutkov, 2008.
- BRACHTL, Jaroslav. *PAMĚTI OBCE PLINKOUT*. Plinkout, 2014.
- SVOBODA, Marek. *700 LET OBCE DLOUHÁ LOUČKA: 1301 - 2001*. Dlouhá Loučka: RETI Šternberk, 2001.
- RICHTER, Pavel. *PAMĚTI OBCE DLOUHÁ LOUČKA*. Dlouhá Loučka: DANAL, 1998. ISBN 80-85973-54-5.

Internetové zdroje

- PAMÁTKOVÝ KATALOG. *NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV* [online]. Praha: PORTA DESIGN, s.r.o., 2003 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://pamatkovykatalog.cz/>
- Evidence památných stromů. *Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky* [online]. Praha [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz/obecna-ochrana-prirody-a-krajiny/pamatne-stromy/evidence-pamatnych-stromu/>
- *SPOLEK STARÉ SOVINECKO* [online]. WebSnadno.cz, 2012 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.staresovinecko.nafoceno.cz/>
- *Geologické lokality* [online]. Praha: ČGS, 2011 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://lokality.geology.cz/d.pl>

- Systematický soupis půd ČR. *Taxonomický klasifikační systém půd ČR* [online]. ÚVT, s. r. o.; BENETA.cz, s. r. o., 2004 [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: <http://klasifikace.pedologie.cz/index.php?action=showSystematickySoupis>
- *Uničovský zpravodaj: NOVINY MĚSTA UNIČOVA* [online]. 2005, XII(15) [cit. 2016-02-18]. Dostupné z: http://www.unicov.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=17450&id_dokumenty=1612
- Rešovské vodopády (národní přírodní rezervace). *Mapio.net* [online]. www.mapio.net [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://mapio.net/o/5001973/>
- Štola a zaniklý dvůr u Rešova. *Česká Speleologická Společnost - Základní organizace ZO ČSS 6-12* [online]. Brno: Speleologický klub Brno [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://www2.jeskynar.cz/speleoklub-brno/clanek/stola-a-zanikly-dvur-u-resova>
- *Rýmařovsko: sdružení obcí* [online]. Rýmařov [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.rymarovsko.cz/>
- Sovinec. *ISŽP MSK* [online]. Ostrava: MS kraj, 2015 [cit. 2016-03-17]. Dostupné z: <http://iszp.kr-moravskoslezsky.cz/cz/priroda/natura/evl/sovinec-1236/>
- Různorodost moravské krajiny. *O Moravě pro Moravany* [online]. Wordpress.com, 2013 [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <https://dalsimoravak.wordpress.com/2013/09/27/ruznorodost-moravske-krajiny/>
- *Turistika.cz* [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.turistika.cz/>
- Zámek Dlouhá Loučka (horní zámek). *Kultura.cz* [online]. Praha [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.kultura.cz/profile/5311-zamek-dlouha-loucka-horni-zamek/>
- Kraj Olomoucký – Šternbersko. *Majovyhonzik – obyčejné neobyčejným pohledem* [online]. Šumperk, 2011 [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <https://majovyhonzik.wordpress.com/2011/10/16/kraj-olomoucky-sternbersko/>
- DRKAL, Stanislav. INVENTÁŘE A KATALOGY STÁTNÍHO ARCHIVU V OPAVĚ. *ŘÁD NĚMECKÝCH RYTÍŘŮ V BRUNTÁLE: I. Místodržitelství řádu (1627 - 1820)* [online]. Ostrava: archivní oddělení Krajské správy ministerstva vnitra v Ostravě, 1961 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://repo.archives.cz/mrimage/common/proxy/cz/archives/CZ-217000010/inventare/dao/documents/0001/3af6b106a69711e194ed001a9f6005b7.pdf>
- HAUBERT, Jan a kol. INVENTÁŘE A KATALOGY STÁTNÍHO ARCHIVU V OPAVĚ. *Velkostatek Sovinec – Dolní Dlouhá Loučka 1548 - 1939* [online]. Janovice u Rýmařova: Státní archiv Opava, 1964 [cit. 2016-03-22]. Dostupné z: <http://repo.archives.cz/mrimage/common/proxy/cz/archives/CZ-217000010/inventare/dao/documents/0001/3af6b106a69711e194ed001a9f6005b7.pdf>
- *PROGRAM REGENERACE MPZ ŠTERNBERK* [online]. Šternberk, 2015 [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: [file:///C:/Users/Karolina/Downloads/sternberk%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Karolina/Downloads/sternberk%20(2).pdf)

- TUREK, Adolf. *MÍSTOPISNÝ REJSTŘÍK OBCÍ ČESKÉHO SLEZSKA A SEVERNÍ MORAVY* [online]. Opava: Zemský archiv v Opavě, 2004 [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: http://www.archives.cz/matriky_info/Mistopisny_rejstrik_obci_ceskeho_Slezska_a_severni_Moravy.pdf
- *Koncepce strategie ochrany přírody a krajiny Moravskoslezského kraje* [online]. 2006 [cit. 2016-04-21]. Dostupné z: <http://iszp.kr-moravskoslezsky.cz/assets/temata/koncepce/koncepce.pdf>
- *Koncepce ochrany přírody a krajiny pro území Olomouckého kraje. Olomoucký kraj* [online]. 2004 [cit. 2016-04-21]. Dostupné z: <https://www.kr-olomoucky.cz/koncepce-ochrany-prirody-a-krajiny-pro-uzemi-olomouckeho-kraje-cl-364.html>
- *Dlouhá Loučka* [online]. Dlouhá Loučka, [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.dlouhaloucka.cz/>
- *Obec Paseka* [online]. Paseka, [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://obecpaseka.cz/>
- *Oskava: oficiální stránky obce* [online]. Oskava, [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.ou-oskava.cz/>
- *Český rozhlas* [online]. Olomouc [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/olomouc/kraj/zprava/957743>
- *Obec DALOV* [online]. Dalov [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://dalov.wz.cz/>
- *Dobřečov.cz* [online]. Dobřečov [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.dobrecov.cz/>
- *720 let Šternberk* [online]. Šternberk [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.sternberk.eu/>
- *Oficiální stránky obce Tvrdkov: Ruda, Mirotínek* [online]. Joomla! [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.tvrdkov.cz/>
- *Historie Břevenec. Sbor dobrovolných hasičů* [online]. Břevenec: Webgarden [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <http://sdhbrevenec.mypage.cz/menu/historie-brevenec>
- *Obec Horní Loděnice* [online]. ANTEE s.r.o. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.hornilodenice.cz/>
- *Obec Hlásnice: oficiální stránky obce* [online]. Galileo Corporation s.r.o. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.obechlasnice.cz/>
- *Horní Město* [online]. ANTEE s.r.o. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.hornimesto.cz/>
- *Obec Řídeč* [online]. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <http://www.ridec.cz/>
- *SOVINEC: Eulenburg* [online]. správa hradu Sovinec [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.hradsovinec.cz/>

Statistické zdroje

- *Statistický lexikon obcí - 2013. Český statistický úřad* [online]. Praha: CZSO, 2013 [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/4116-13-n_2013-05

- Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2015. *Český statistický úřad* [online]. Praha: CZSO, 2015 [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/iii-pocet-obyvatel-a-domu-podle-kraju-okresu-obci-a-casti-obci-v-letech-1869-2011_2015
- Databáze LUCC Czechia: Databáze dlouhodobých změn využití ploch Česka (1845– 2000). Ivan Bičík a kolektiv, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrrek/lucc/index.php?scn=2>

Legislativní dokumenty

- *Zákon o ochraně přírody a krajiny*. In: . Sagit, 1992, ročník 1992, 114/1992 Sb.

Internetové zdroje mapových podkladů

- DIBAVOD (Digitální báze vodohospodářských dat) [online]. © Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v.v.i., odbor ochrany vod a informatiky, odd. GIS, 2005 [cit. 18. 2. 2016]. Dostupné z <[http:// www.dibavod.cz](http://www.dibavod.cz)>
- © CENIA (Česká informační agentura životního prostředí) [online]. © Národní geoportál INSPIRE [cit. 18. 2. 2016]. <http://geoportal.gov.cz/web/guest/home>
- ArcČR® 500 (Digitální vektorová geografická databáze České republiky) [online]. © Arcdata Praha [cit. 19. 2. 2016]. <http://www.arcdata.cz/produkty/geograficka-data/arccr-500>
- © 1st (2nd) Military Survey, Section No. **xy**, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna
- © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně - <http://www.geolab.cz>
- © Historický ústav AV ČR - <http://www.hiu.cas.cz>
- Mapy.cz. *Seznam.cz* [online]. Praha [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: www.mapy.cz

Archivní zdroje map

- *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc*, Krajský národní výbor Olomouc, *Album map země Moravskoslezské zachycující skutečnosti správní, etnografické, zemědělské, vodní, meteorologické, demografické*, inv. č. 4703, poř. č. 142, Brno: Zemský studijní a plánovací ústav Brno, 1946.

Kartografické zdroje

- Peter Mackovčín, Roman Borovec, Jaromír Demek, Renata Eremiášová, Marek Havlíček, Zdeněk Chrudina, Radovana Rysková, Hana Skokanová, Petr Slavík, Tereza Stránská, Josef Svoboda (2011): *Změny ve využívání krajiny České republiky*. Soubor map v měřítku 1 : 200 000. Výzkumný ústav Silva Tartoucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., Pruhonice, pracoviště Brno, 68 stran.

- VOŽENÍLEK, Vít a Vít KVĚTOŇ. Klimatické oblasti Česka: klasifikace podle Quitta za období 1961-2000 = Climatic regions of Czechia : Quitt's classification during years 1961-2000. 1. vyd. Praha: Český hydrometeorologický ústav, 2011, 20 s. M.A.P.S. (Maps and Atlas Product Series), num. 3. ISBN 978-80-244-2813-0.

Jiné zdroje

- Odbor územního plánování, stavebního řádu a kultury, oddělení územního plánování, Krajský úřad – Moravskoslezský kraj
- Odbor strategického rozvoje kraje, územního plánování a stavebního řádu; oddělení územního plánování a stavebního řádu, Krajský úřad Olomouckého kraje